

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

VSAK IMA
PO SVOJE
PRAV,
VENDAR...

Sobota, 25. maja 1963
Št. 20, leto XXI

MED PREDVOLILNO DEJAVNOSTJO SE JE UVELJAVILO MNOŽIČNO USTVARJALNO RAZPOLOŽENJE VOLIVCEV

Včeraj, 24. maja smo volivci, zaposleni v gospodarstvu, družbenih službah, državni upravi in drugih delovnih organizacijah izvolili odbornike občinskih zborov delovnih skupnosti. Jutri, 26. maja, bodo volili odbornike teh zborov tudi delavci, zaposleni v kmetijstvu, hkrati pa bomo vsi skupaj izvolili odbornike občinskih zborov. S tem se je začelo volilno obdobje, ki bo trajalo do 16. junija, ko bodo končane volitve poslancev vseh zborov republiške in zvezne skupščine.

Ko danes ocenjujemo našo dosedanje predvolilno dejavnost, lahko rečemo, da smo z njo povsem zadovoljni. Že dolgo ni bilo tako živahnih razprav o vseh perečih zadevah našega dela in življenja, toliko tehtnih ugotovitev, predlogov in opozoril na zborih delovnih ljudi v gospodarskih organizacijah in zborih volivcev na terenu, tolikšnega zanimanja za naš gospodarski in družbeni napredek. Saj je na 5814 zborih volivcev sodeloval vsak tretji volivec naše republike. Ti zbori so torej že samo glede na množično udeležbo daleč prekašali vse tovrstne oblike dogovarjanja volivcev v zadnjih letih. In tudi po vsebini. Sicer pa nam vsebine predvolilne dejavnosti ni bilo treba posebej iskati.

Naša družbena aktivnost v teh tednih pred volitvami občinskih skupščin je bila pravzaprav nadaljevanje vseh tistih razprav in procesov, ki so jih spodbudili pismo izvršnega komiteja CK ZKJ, govori tovariša Tita, IV. plenum CK ZKJ, v zadnjem obdobju pa še zlasti ustavna razprava. Gre za razprave, katerih namen je bil, da bi zagotovili še bolj učinkovito delovanje in uveljavljanje našega načina upravljanja v delovnih organizacijah, komunah in krajevnih skupnostih, boljše in pestrejše delovanje družbenih organizacij in hitrejši ter skladnejši gospodarski napredek.

Ustvarjalno razpoloženje, ki je bilo značilno za te razprave, namreč po sprejetju ustave ni prenehalo, pač pa se je celo še bolj razmahnilo. Medtem ko smo se prej v svojih razgovorih prizadevali oblikovati takšna ustavna načela in določila, ki naj bi omogočila hitrejši razvoj naše družbe, smo v obdobju pred volitvami, torej ob začetku uveljavljanja ustavnih določil o graditvi predstavnih organov, trudili, da bi ta načela v praksi kar najbolje uresničili. Od tod zanimanje za delo bodočih skupščin in za ljudi, ki bodo v njih delovali in prevzeli odgovornost za uveljavljanje ustave v našem življenju.

Razgovori volivcev na zborih in razprave s kandidati so

nam omogočili, da skupno ugotovimo pomembnost posameznih problemov in poiščemo boljše poti za njih reševanje. Ni bilo veliko zborov, na katerih bi enostransko govorili o uspehih ali pa se zadovoljili s poslušanjem referatov in poročil. V pretežni večini so govorili o konkretnih izkušnjah in napakah in tam so bile razprave najživahnejše. Poudarjali smo predvsem tisto, kar nas moti, kar je treba izboljšati, popraviti, pojasniti ali na novo zgraditi. Od tega, kako bi povečali proizvodnjo, proizvodnost in izvoz, zagotovili resnično delitev dohodka po delu in poslovnem uspehu v gospodarskih organizacijah, pa do problemov trgovine in preskrbe, turizma, cen, obrtnih storitev itd. v mestih in industrijskih središčih. Kjer problemov niso iztrgali iz celote in so jih obravnavali kom-

pleksno, so tudi našli najboljše rešitve.

Zbori volivcev pa niso bili samo najširša množična tribuna občanov, na kateri so razpravljali o delu novih skupščin in odločali o kandidatih za predstavniška telesa; bili so tudi potrdilo, da smo volivci razumeli in usvojili ustavno načelo rotacije. To nam dokazuje visoko število novih kandidatov za vse predstavniške organe.

Za občinske skupščine je kandidiralo 88% ljudi, ki prej niso bili odborniki, za republiške skupščine 89,5%, za zvezno skupščino pa 84% ljudi, ki prej niso bili poslanci. Med kandidati za občinske odbornike je 19,3% žensk in 7,6% mladincev, starih do 25 let, medtem ko je kandidatov do 35 let starosti kar 42,9%.

Kako temeljito smo razpravljali o tem, koga naj kandidiramo za odbornika ali poslanca v naše skupščine, govore tudi naslednji podatki:

Ceprav so občani v celoti podpirali kandidate Socialistične zveze, vendar so na zborih volivcev zamenjali 37 predlaganih kandidatov za republiško

skupščino. Na številnih zborih volivcev so predlagali tudi več kandidatov za eno odborniško mesto. Za 3803 odborniška mesta v bodočih občinskih skupščinah kandidira 5367 kandidatov. V Sloveniji je dve tretjini volilnih enot, kjer kandidirajo po dva, trije, štiri ali celo več kandidatov za občinski zbor, medtem ko ima za zbor delovnih skupnosti občinske skupščine skoraj tretjina volilnih enot več kot enega kandidata.

Tudi to nam priča, kolikšno je bilo prizadevanje volivcev, da bi uresničili ideje, za katere smo se zavzeli med ustavno razpravo.

Vsa ta naša dejavnost na zborih volivcev, ki so bili vse ljudski dogovori o kandidatih in o delu predstavnih organov, je močna spodbuda za dejavnost bodočih odbornikov in poslancev. Takšna množična podpora bo prav gotovo mnogo pomenila, ko se bodo novo izvoljeni odborniki in poslanci v predstavniških telesih zavzemali za uresničevanje načel nove ustave, za nadaljnjo rast in izpopolnjevanje našega socialističnega sistema.

PERSPEKTIVE MAJHNIH PODJETIJ

Sredi zelo živahnih integracijskih gibanj se zlasti v zvezi s pripravami za določitev dolgoročne perspektive našega nadaljnega gospodarskega razvoja postavlja pred kolektive skoraj vseh manjših delovnih organizacij zelo resno vprašanje: kakšno bo njihovo mesto v našem nadaljnjem gospodarskem razvoju?

Celo tisti kolektivi, ki doslej še niso občutili resnejših gospodarskih težav, ne morejo prezreti dejstva, da se z integracijskimi procesi v našem gospodarstvu vse bolj krepijo velika in močna podjetja, ki postajajo hkrati tudi osnovni nosilci sodobne, velikoserijske proizvodnje v svoji panogi. Taka velika podjetja so v svojih prizadevanjih tudi deležna precejšnje družbene pomoči. Glede majhnih podjetij pa se je izoblikovalo mnenje, da se morajo prej ali pozneje pridružiti velikim, ker bodo v nasprotnem primeru

postopoma začela propadati in odmirati, saj ne bodo sposobna vzdržati konkurence in slediti razvojnemu tempu velikih.

Ze takoj v začetku pa je treba poudariti, da za uspešno perspektivo nekega podjetja še zdaleč niso odločilna samo formalna merila, kot velikost, število zaposlenih, vrednost proizvodnje, vložena sredstva itd. Ta formalna merila so sicer mnogokrat vplivala na stališče družbenih organov do nekega podjetja, zaradi česar tudi ni povsem brez osnove prepričanje nekaterih velikih kolektivov, da

jim bo družba pomagala z vsemi sredstvi v vseh primerih, kadar bodo zašli v težave oziroma se bodo morali boriti z nekaterimi problemi. Nasprotno pa se je v preteklih letih vrsta manjših kolektivov razvijala skoraj povsem samostojno, saj so bila taka podjetja navezana predvsem sama nase. Slabosti, ki jih mnogokrat očitamo manjšim podjetjem, bi bile sedaj prav gotovo že bistveno manjše, če bi bila takšna podjetja v preteklih letih deležna večje družbene pomoči v svojem razvoju.

Mnogo bolj kot formalna merila glede velikosti podjetja so za uspešnost njegovih perspektiv odločilne ekonomske značilnosti njegove proizvodnje in poslovna vitalnost kolektiva. Prav gotovo tudi velika podjetja nimajo posebno ugodnih perspektiv, če proizvajajo v majhnih serijah in zelo širokem sortimentu, če dovoljno ne izkoriščajo kapacitet, če niso sodobno organizirana, imajo upravljanje in odločanje samo formalno decentralizirano in zato ni pogojev za razvoj ustvarjalnih pobud neposrednih proizvajalcev, če se branijo strokovnjakov, ne mislijo na raziskovalno in razvojno delo, ne poznajo trga in se ne prilagajajo njegovim spremembam itd. Proizvodnja bo v takem primeru draga in nekonkurenčna že na domačem, kaj šele na svetovnem trgu. Osebnih dohodkov so v takih kolektivih mnogokrat zaradi povsem zmotnega prepričanja o »pomembnosti« podjetja nesorazmerno visoki glede na dosežene poslovne rezultate, sredstva skladov pa zato nezadostna za razvoj, ki bi ustrezal potrebam in velikosti takšnega podjetja.

Nasprotno pa lahko tudi formalno majhna podjetja poslujejo sedaj in v perspektivi zelo uspešno. To je odvisno od tega, ali je kolektivno uspelo uresničiti v svojem poslovanju vse zahteve sodobne ekonomike: visoko specializacijo proizvodnje in kadrov, visoko produktivnost, optimalno organizacijo (Nadaljevanje na 3. strani)

TITU ZA ROJSTNI DAN

Danes je dan mladosti in je Tvoj rojstni dan.

Ob prazniku mladega pokolenja, ki ga slavimo hkrati z obletnico Tvojega rojstva, nam misli bolj kot kdajkoli pohite k Tebi.

Na ta dan se spominjamo vsega...

Spopadov v stavkah in demonstracijah, žena, ki so se vogle na železniške trole in tako preprečile prihod stavkokazov v tovarno, ubojev in mučenja naših najboljših, zvenketov okov v Lepoglavi, Mitrovici, Bileci, puške, žikice Jovanovića-Spanca, vzklika Stevana Filipovića pod večali, boja, ki so ga bili stotisoči, in naše prve pomladi leta petinštridesetega, ter trdega dela, da bi na ruševinah zgradili vse tisto, o čemer smo nekoč sanjali.

Spominjamo se vsega, kar smo preživeli s Teboj, ki si bil ves ta čas eden izmed nas in si hkrati usmerjal naš korak in nas učil, kako naj svoje sanje spremenimo v resnico.

Zgodovinarji so zapisali v svoje knjige Tvoje ime z velikimi črkami, za nas pa pomeni ime Tito neločljivo del nas samih, našega dela, hotenja in veljave, ki smo si jo z delom priborili. In vsega, kar bomo še ustvarili, da bi si uredili življenje, ki bo vredno človeka in njegovega ustvarjanja.

Danes se bolj kot kdajkoli spominjamo Tvojih besed:

»Priznam, da sem član ilegalne Komunistične partije Jugoslavije, priznam, da sem delal pri širjenju komunističnih idej in propagiral komunizem ter prikazoval, kakšno krivico dela buržoazija proletariatu...«

»Mi smo svojo življenjsko silo in bojnega duha ne le ohranili, marveč smo osvobodili večji del Jugoslavije. Prepričani smo da bodo fašistične zveri uničene. Mi nadaljujemo naš boj za svobodo in neodvisnost narodov Jugoslavije.«

»Hiše bodo pozidane, proge obnovljene, ampak milijona sedemsto tisoč človeških življenj ne moremo vrniti... Sleherni izmed njih je imel svoje lastno življenje, svoje nade, svoje radosti, svoje bridkosti... To je veličanska cena, ki smo jo morali plačati za našo svobodo.«

»Zame je bilo v teh trenutkih preizkušnje temeljna sila to, kar je jugoslovansko ljudstvo že doseglo v minuli vojni, kar je ustvarilo v povojnih letih. Bilo je to zedinjeno ljudstvo, ki se je v njem razplamtela zavest o lastni moči, o tem, kar je napravilo.«

»V vprašanju vojne ali miru je Zveza komunistov Jugoslavije za mir, za miroljubno urejanje vseh spornih problemov med narodi. Toda ZKJ ne zanika razrednega boja, boja delavskega razreda v posameznih deželah. Nasprotno, mi menimo, da je boj delavskega razreda za boljše družbene odnose v sleherni deželi velik prispevek k naprednemu gibanju ne samo v tisti državi, kjer se ta boj bje, marveč v svetu nasploh.«

Besede, ki so Tvoje in hkrati naše, povedane iz Tvojega in našega srca, rezultat Tvojih in naših teženj.

Zaradi vsega tega je Tvoj rojstni dan tudi naš praznik, dan naše mladosti, kajti vse, kar si storil s tem, da si vse svoje življenje dal proletariatu in njegovim ciljem, si bil prvi ustvarjalec našega novega življenja.

Tudi zato Ti, tovariš Tito, kot človeku, tovarišu in dobremu učitelju, želimo, da bi še dolgo živel v zdravju in sreči in da bi se Ti uresničilo vse, kar si želiš. Kajti to, kar si Ti želiš, si želimo tudi mi.

Po sestanku z volivci

— Zakaj si pa kandidatu skril klobuk?
— Da ga bomo po volitvah vsaj še enkrat videli, ko bo prišel ponj!

Karikatura: MILAN MAVER

OSNOVA – VEČJE PRISTOJNOSTI IN NAGRAJEVANJE PO DELU

Odbor za gospodarstvo in delavsko samoupravljanje pri Republiškem svetu sindikatov in Republiški odbor strokovnih sindikatov delavcev storišnih dejavnosti Slovenije sta na skupni razširjeni seji razpravljala o pripravah na turistično sezono 1963. V zelo živahni razpravi je prevladovalo mnenje, da so smotrne razmejitev odnosov med gostinskimi podjetji in komunam ter izdelan sistem ustvarjanja in delitve dohodka v gostinskih organizacijah, kjer naj bodo za dobro delo in koristne pobude najvišje nagrajeni, osnova za delo sindikalnih organizacij.

Iz gradiva, ki je bilo prisotnim predloženo že pred sejo, smo razbrali, da vsebuje vse pomembne postavke, ki so pogoj za nadaljnji razvoj turizma. Iz gradiva je bilo razvidno, da smo se lotili problema na vseh področjih, ki se stikajo s turizmom. To je bilo spodbudno in zaskrbljujoče hkrati. Nekateri so v tem videli nevarnost, da od samih dreves ne bo mogoče spoznati gozda. Strah pa je bil odveč, kajti v razpravi se je vsebolj kristaliziralo spoznanje, da ne kaže še nadalje iskati temnih točk, da ne kaže slikati turizma še bolj črna kot je, ampak da je treba poiskati vzrok slabostim in najti tiste ključne skupne imenovalce, ki nakazujejo najbolj optimalne rešitve.

Skupni vzrok vsem slabostim bi na kratko lahko označili: premajhna volja in zanimanje za razvoj turizma. Če bi naštevati še malo nadrobnejše, potem bi lahko dodali: Ne znamo tega, onega; v svetu je to in ono boljše urejeno; drugod se ne zgodi, da bi gost... Kaj vse znamo pri tem naštet! En očitak je hujišji od drugega.

Prav ob tem pa se kaže resno vprašati: Ali naši gostinci ne znajo ali nečajo? Zakaj vendar ne napravijo tega, kar jim leta in leta »trobimo« na sestankih, jih kritiziramo po časopisih, menjamo upravnike... Zakaj v gostinstvu tako skromen napredek, če pa drugod napredujemo z velikimi koraki?

Morda res ne bo odveč, če se ob tej priložnosti spomnimo, da tudi v industriji do leta 1957 nismo dvignili produktivnosti. Vsa povečanja proizvodnje so šla na račun na novo zaposlenih in na novo instaliranih proizvodnih kapacitet. Šele ko smo začeli uvajati nagrajevanje po učinku, je začela produktivnost naraščati.

Ob tem se takoj vsili primerjava: Ali tudi našega turizma ne obravnavamo tako, kot smo pred leti obravnavali naše gospodarstvo? Ali tudi pri oceni in vrednotenju turizma ne podlegamo različnim subjektivnim iluzijam, da bo samo toliko in toliko milijard investicij dalo ustrezne milijone deviz?

Najbrž nismo daleč od resnice, če trdimo, da je tako.

Druga, nič manjša nevarnost pa je v tem, da danes na razvoju, na materialne odnose, deli-

te, upravljanje v gostinstvu vpliva še vse preveč zunanjih faktorjev. Različni predpisi, takse, davščine od zunaj krojijo materialne pogoje teh kolektivov in njihovih organov upravljanja.

In potem se še čudimo, zakaj v gostinstvu »ne gre«.

Zdi se nam, da tudi turizem, ki smo ga označili kot gospodarsko panogo (zadnje čase še kot zelo perspektivno in donosno), ne more živeti mimo načela ustvarjanja in delitve dohodka po delu. Če turizem nima lastne osnove za razvoj, kako se bo brez tega krepila njegova materialna osnova, interes, upravljanje. Če lahko občina predpiše vse mogoče davščine, če prihajajo gostinske organizacije pod udar različnih predpisov, ki krnijo in ovirajo najbolj ekonomsko smotrne rešitve, ali je potemtakem čudno, če v turizmu vlada neinicijativna, majhna volja za napredkom?

Kje drugje, če ne ravno v teh ovirah kaže iskati vzrok slabosti!

V naši industriji je že prevladalo načelo, da kolektiv ustvarja ali deli dohodek (po obračunu družbenih obveznosti) med sklade in osebne dohodke, da večini podjetij ta sredstva zagotavljajo razvoj. Kako drugače je v gostinstvu! Nekaj nad 500 gostinskih obratov doseže v enem letu malenkost več kot 600 milijonov skladov. Z vsemi skladi bi, lahko, v treh letih zgradili samo en hotel tipa, kot je »Leva« v Ljubljani.

Gostinska podjetja delajo v glavnem za osebne dohodke. In kakšni so ti dohodki? Po podatkih zavoda za statistiko so plače gostinskih in turističnih delavcev v februarju za 4000 dinarjev pod slovenskim povprečjem. Za gospodarstvo smo ugotovili, da je začelo dosegati svojo ekonomsko rast po uredbi nagrajevanja po učinku. Veljajo za gostinstvo, turizem druga načela? V načelu ne, v praksi da!

Prav zato kaže vztrajno odklanjati vse poskuse, ki se ponekod že kažejo, da bi v gostinstvu prešli na stalne plače. Če lahko kakšen ukrep še bolj ohromi razvoj turizma, potem je prehod — ali bolje rečeno povratek na plače prav gotovo eden najbolj nevarnih.

Vsi ugovori in mnenja, ki smo jih doslej navajali, kažejo nedvomno, da mora tudi naše go-

stinstvo, turizem dobiti lastno osnovo za gospodarjenje in razvoj.

Menimo, da v naših prizadevanjih v družbeni skrbi ne bi smeli biti bolj socialni, kot to želijo sami gostinski delavci. Zakaj jih ne razrešimo predpisov, da sami oblikujejo svoj delovni čas. Zakaj lahko v najhujši sezoni delajo samo po osem ur, v mrtvi pa morajo prav tako po osem ur »prezobati« v lokalih, ker ni gostov. Zakaj jim lahko neprestano »nabijamo« davščine, hkrati pa zahtevamo, da povečajo dotok inozemskih turistov? Z njimi morajo sklepati pogodbe, za cene se morajo dogovarjati za leto, dve vnaprej. V resnici pa ni niti eno podjetje pri nas gotovo, da ga že čez mesec dni ne doleti predpis, ki bo postavil z novo obveznostjo vse kalkulacije na glavo. Zakaj so na občinah zaskrbljeni, če si hoče dober gostinski kolektiv povečati dohodek? Zakaj neprestane primerjave po skupinah, neodvisno od prizadevanosti in uspeha?

Iz teh in podobnih problemov, ki so bili obravnavani na seji, so

na koncu sprejeli naslednje sklepe:

● V turizmu in gostinstvu je treba urejati odnose med delovnimi organizacijami in komunam in poiskati takšne perspektivne rešitve, ki zagotavljajo obojestranski napredek in razvoj.

● V turističnih in gostinskih organizacijah je treba vztrajno iskati takšna merila in oblike nagrajevanja, ki bodo spodbujale k večji prizadevnosti, iniciativnosti in nagrajevala opravljeno delo in ekonomski uspeh.

● Razvoj turizma mora temeljiti na realnih ekonomskih možnostih. Graditi kaže predvsem takšne objekte, ki bodo ceneni, ki zagotavljajo naglo vračanje posojil in dajejo možnosti odplačevanja anuitet. Zato naj bodo odločitve pri gradnjah prepričane kolektivom in komunam.

● Hkrati s tem je treba reševati tudi standard gostinskih delavcev, ki večinoma živijo v težkih razmerah.

Vse ugotovitve in zaključke posveta bomo konkretnije obdelali na sektorskih posvetih in v delovnih kolektivih.

Doslej bi lahko skoraj na prste prešteli primere, ko so v delovnih organizacijah pri nas razpisali in izvedli referendum za katerokoli vprašanje, bolj ali manj življenjsko pomembno za delovno organizacijo in kolektiv kot celoto. Vzrokov za to je več. Eden izmed vzrokov je — vsaj tako je bilo doslej — da referendum ni imel »domovinske pravice« v pravih podjetja in tudi ne v zakonskih aktih. Drug vzrok, da so se marsikje izogibali razpisati referendum, je bil nedvomno tudi v tem, ker so ga želeli samo na glasovanje »za« ali »proti«. Pred razpisom niso opravili političnih priprav, konkretnije povedano, člani kolektiva so bili postavljeni samo pred dejstvo, da glasujejo o sicer življenjsko pomembni zadevi, vendar brez podrobnih pojasnil, kakšne koristi lahko doseže kolektiv in družbena skupnost, če se odločijo za rešitev, predlagano z referendumom.

V osnutkih statinov delovnih organizacij — kolikor jih imamo na razpolago — pa lahko zaznamo glede vloge referenduma bistveno spremembo. V osnutkih statinov — je referendum obravnavan kot ena izmed oblik samoupravljanja. Res je, da prisojajo v delovnih organizacijah referendumu ponekde širšo vlogo, drugje zmanjšujejo njegov pomen, toda vsekakor je razveseljivo dejstvo, da je dobil referendum v statutih delovnih organizacij svoje posebno mesto. Sicer pa si pogledimo, kako obravnavajo referendum — kot obliko samoupravljanja — v osnutkih statinov v posameznih delovnih organizacijah.

V enem izmed osnutkov statuta je v poglavju »Neposredne oblike upravljanja« obravnavan referendum v petih členih. Rečeno je, da

— z referendumom člani delovnega kolektiva neposredno odločajo o posameznih pomembnih vprašanih dela, razvoja in upravljanja podjetja ali organizacijske enote tako, da o teh vprašanih glasujejo »za« ali »proti« predlogu.

— Z referendumom se člani delovnega kolektiva izjavijo, ali so za neki predlog ali zoper njega ali pa z njim potrjujejo ali ne potrjujejo že sprejeti akt.

— Referendum se obvezno razpiše: za odločitev o združitvi podjetja z drugim podjetjem, o pripojitvi drugega podjetja, o razdelitvi podjetja ali o izločitvi ali osamosvojitvi posamezne organizacijske enote...

— Izid referenduma je za delavski svet obvezen... Delavski svet podjetja ne more šest mesecev po referendumu sprejeti nobenega akta, ki bi bil v nasprotju z izidom referenduma.

V enem izmed osnutkov statuta je referendum obravnavan pod poglavjem »Upravljanje in organi upravljanja« v sedmih členih. Med drugim je zapisano:

SAMO »ZA« ALI »PROTI«?

— Zbor delovnega kolektiva kombinata določa temeljno politiko dela ter poslovanja in organizira referendum.

— Sklepi o najvažnejših vprašanih razvoja in poslovanja kombinata se lahko sprejemajo z referendumom.

— Vprašanje, ki se z referendumom stavi delovnemu kolektivu, se mora tako formulirati, da je odgovor nanj »da« ali »ne«, vendar mora biti delovni kolektiv predhodno podrobno seznanjen o vprašanih, glede katerih se odloča z referendumom.

— Inicijativo za razpis referenduma pripisuje statut delovnemu kolektivu kombinata, osrednjemu delavskemu svetu, večini zborov ekonomskih enot, večini sindikalnih podružnic v ekonomskih enotah, če to zahteva večina delovnega kolektiva, vendar ne manj kot petdeset članov, in glavnemu direktorju kombinata.

— Teze za osnutek statuta ene izmed delovnih organizacij pa vsebujejo tale stališča o referendumu:

— Z referendumom odločajo proizvajalci o kakem važnem vprašanju gospodarjenja in upravljanja, ki se nanaša na kolektiv kot celoto.

— Referendum se mora organizacijsko izvesti podobno kot volitve v organe upravljanja, sestaviti je potrebno volilne spiske in skrinjice, glasovnice pa morajo biti sestavljene tako, da volilec odgovori na določeno vprašanje z »da« ali »ne«.

— Referendum terja posebne priprave in torej ne more biti neka redna in vsakodnevna oblika, saj bi s tem trpel tudi redni potek proizvodnje.

— V statutu naj bi bil predviden referendum predvsem takrat, kadar ob res kakšnem temeljnem vprašanju gospodarjenja in upravljanja obstajajo bistveno različna stališča, na primer med centralnimi organi upravljanja in obratnimi delavskimi sveti; kadar ob ugovoru direktorja na sklep CDS ne pride do enotnega in skupnega stališča; kadar ob nekem važnem vprašanju zahteva razpis referenduma večina proizvajalcev...

Kot lahko razberemo iz naštetih primerov, pripisujejo v delovnih organizacijah referendumu izredno pomembno vlogo. Referendum je dobil oziroma dobiva v statutih delovnih organizacij svojo »domovinsko pravico«. Obravnavan je kot oblika neposrednega upravljanja. Vendar se zdi, da je njegova vloga v omenjenih osnutkih le še preveč zožena. Ponekod ga namreč obravnavajo še vedno zgolj formalno, ker ga pač predvidevajo ustavne določbe.

Zdi se, da bo referendum prišel do izraza res kot oblika neposrednega upravljanja, če

— bo v statutu delovne organizacije točno določeno, za katere zadeve je treba obvezno razpisati referendum,

— bo ob razpisu referenduma predloženih več variant za odločitev o nekem vprašanju, in

— bodo zanj opravljene potrebne vnaprejšnje priprave.

Za nekatere zadeve, na primer za pridružitve ali razdružitve, pripojitve in podobno, bo res mogoče glasovati samo z »da« ali »ne«, »za« ali »proti«. Toda za nekatere zadeve so možne vendarle variante, recimo: odločitev za večji ali manjši obseg rekonstrukcije, za takšno ali drugačno razmerje v skladih in podobno. Z določbo statuta, da samoupravni organi morajo za nekatere zadeve obvezno dobiti poprejšnje mnenje kolektiva, dejansko širimo krog udeležencev, ki neposredno odločajo o nekem bistvenem vprašanju. S tem pa, ko recimo o nekaterih vprašanih dajemo članom delovnega kolektiva možnost, da se odločijo za eno ali drugo varianto, uresničimo hkrati dvoje zadev. Samoupravni organi (osrednji delavski svet) morajo razmišljati o različnih rešitvah, hkrati ob tem pa spodbudimo v kolektivu širšo razpravo — odločitev za najbolj koristno rešitev.

V primeru, če bodo v kolektivu razpravljali samo o eni zadevi z več predloženimi variantami, pa bo nedvomno potrebno pred razpisom referendumu razložiti članom kolektiva, kaj je za delovni kolektiv kot celoto ekonomsko in družbeno najbolj sprejemljivo. Priprave na referendum pa bodo nedvomno področje dela tako organov samoupravljanja kot tudi družbeno-političnih organizacij.

PETER DORNIK

ZAPISEK S PLENUMA OBSS V KAMNIKU

POLITIKA ZAPOSLOVANJA NI SAMO STVAR ZAVODA

V okviru razgibane in vsebinsko bogate predvolilne aktivnosti v kamniški občini sodi tudi razprava na zadnjem skupnem plenumu občinskega sindikalnega sveta in odbora SZDL. Govorili so namreč o enem važnih vprašanih v razvoju kamniškega gospodarstva, o problemih zaposlovanja žena, delovnih invalidov in sezonskih delavcev.

Doslej so to vprašanje v marsikaterem kolektivu pa tudi drugod premalo analitično obravnavali. Največkrat so reševali le problem, ki ga je narekoval trenutni položaj. Pravega vpogleda v to področje pa ni bilo. Samo tale primer: pred malo več kot letom dni so udeleženci na neki občinski konferenci slišali, da bo kamniška industrija v prihodnjih nekaj letih potrebovala okrog 800 žensk. Podatki o potrebi po novih delavcih v letošnjem letu pa kažejo, da bo letos

kamniška industrija potrebovala le 44 žensk, razen tega nekaj še kmetijstvo in družbene službe. Zanimivo je, da najmočnejši industrijski panogi, lesna in kovinska, letos ne nameravata zaposliti nobene ženske.

Zaradi tega, da bi realno ocenili položaj pri zaposlovanju žensk in invalidov, so pri občinskem sindikalnem svetu imenovali posebno komisijo, ki je podrobno analizirala politiko zaposlovanja, planiranje kadrov, probleme v zvezi z uvajanjem mehanizacije, kadrovske službe v podjetjih in druga vprašanja.

Na seji so zlasti opozorili na kvalifikacijsko sestavo zaposlenih žena, ki je zelo neugodna, saj ima komaj 19 % žensk primerno kvalifikacijo, nekvalificiranih pa je preko 40 % zaposlenih žensk. V nekaterih kolektivih so se sicer že zavzeli za to (npr. Svila nit), da bi čimveč delavk do-

bilo ustrezno znanje, vendar večina kolektivov temu še ne posveča dovolj pozornosti.

Zanimivo je tudi vprašanje, kako vpliva uvajanje mehanizacije na sproščanje delovne sile. Lani večjih težav pri tem ni bilo. Kolektivi so večinoma sami preusmerili delavke, ki so jih nadomestili moderni stroji, na druga delovna mesta. Preko zavodov za zaposlovanje je bilo treba najti nova delovna mesta le za 26 žensk. Tudi v naslednjem obdobju kolektivni ne predvidevajo večjega sproščanja delovne sile zaradi mehanizacije.

Na seji so tudi grajali odnos nekaterih podjetij do starejših delavcev in invalidov. Navedli so primer nekega kolektiva, kjer so odpustili več starejših delavcev z utemeljitvijo, da bodo delovna mesta ukinjena, vendar so čez nekaj časa sprejeli več novih mlajših delavcev.

Konec šolskega leta se bliža, ključ pripada mlajšim...

Eden poglavitnih vzrokov za tako stanje na področju zaposlovanja v kamniških kolektivih so po sodbi občinskih političnih vodstev zelo slabo organizirane kadrovske službe v podjetjih. Marsikje kadrovske službe še vedno sestavlja en sam človek. Posebne skrbi je potrebna tudi vsebina dela komisij za delovna razmerja, ki ponekod še niso našle pravega mesta v samoupravljanju kolektiva.

Zelo neurejeni so tudi odnosi kolektivov do sezonskih delavcev, predvsem v gradbeništvu in delno tudi v kmetijstvu. Največ graje so bila deležna gradbena podjetja, ki so na območju občine realizirala že milijardne programe, vendar za ureditev osnovnih življenjskih pogojev sezonskih delavcev, zlasti pa stanovanj, niso poskrbela. Potrebe po delavcih v gradbeništvu so v kamniški občini zelo velike, vendar jih ob takih delovnih in življenjskih pogojih ne bo moč kmalu pokriti. Plenuma sta med zaključki sprejela tudi priporočilo, naj bi delovni kolektiv pri planiranju proizvodnje in pri izdelavi perspektivnih načrtov nujno obravnavali tudi potrebe po kadrih. Ti programi naj bi bili v bodoče sestavni del proizvodnih in gospodarskih planov podjetij.

F.S.

Kdo bo nosil posledice?

Gospodarske organizacije, banke in statistični zavodi, ki uporabljajo izposojene mehanografske stroje ameriške firme IBM, so se znašli na cedilu: garniture morajo vrniti najkasneje 30. septembra tega leta, druge, kupljene garniture pa bo francoska firma BULL dobavila v najboljšem primeru dva meseca kasneje. Koristniki računskih avtomatov seveda ta čas ne morejo organizirati ročnega zbiranja podatkov za knjigovodstvo in druge službe, zato bodo prisilno obdržali IBM stroje in lastnikom plačali zamudno kazen, ki po vsej verjetnosti ne bo majhna. Čeprav ne bodo sami tega krivi.

Firma IBM je že ob koncu 1961. leta, torej eno leto pred potekom najemnih pogodb, želela od Državnega sekretariata za zunanjo trgovino SFRJ odgovor, ali bodo pogodbe podaljšane ali ne, pa ga ni dobila. Prav tako ne na več naslednjih pismenih poizvedb. Člani njenega tehničnega predstavništva v Beogradu so zaprosili še za sprejem na tem oblastvenem predstavništvu, vendar je bil tudi ta poskus brezuspešen.

Pol leta zatem, v juniju 1962, je izšel novi zakon o zunanjetrgovinskem poslovanju, po katerem morajo tuje firme do 31. decembra ukiniti pri nas svoja predstavništva in zaupati zastopstva domačim izvozno-uvoznim podjetjem. Tedaj so si tudi komitenti IBM strojev hoteli priti na čisto, ali ostanejo v poslovnih stikih z IBM ali ne.

Ceprav je potrebno celo leto za organizacijske, kadrovske in tehnološke spremembe ob uvedbi novih tipov računskih avtomatov, je sekretariat še 22. septembra 1962 opozoril naročnike, naj sami ničesar ne ukrepajo glede najemnih pogodb, češ da to ni resen problem, če pa je, da ga bo rešil sekretariat in da naj zato mirno spijo...

Ker firma IBM še tedaj ni vedela, pri čem je, je v začetku oktobra prekinila najemne pogodbe in zahtevala, da ji uporabniki 31. decembra vrnejo stroje. Nekaj dni kasneje je omenjeni sekretariat ponovno sklical republiške zastopnike komitentov in jih tolažil, naj bodo strpni in da bo zadeva urejena v skupno zadovoljstvo.

Potem so tja do 28. januarja potekali razgovori med predstavniki IBM, sekretariatom in podjetjem Interkomerco, ki naj bi prevzelo zastopstvo IBM. Toda IBM je zavrnila predlog, da bi kateremukoli našemu podjetju zaupala zastopstvo, pač pa je dovolila, da naročniki do konca letošnjega marca uporabljajo njene stroje ali pa jih odkupijo. Postavila pa je takšne kupne pogoje, da jih interesi niso mogli sprejeti. Za decela amortizirane stroje naj bi plačali 25% nominalne vrednosti, povrhu tega pa IBM ni hotela prevzeti skrbi za konsignacijsko skladišče in za redne zaloge nadomestnih delov ter za popravila strojev. Doslej je za vse to skrbelo tehnično predstavništvo IBM in so bile vse te storitve vračunane v najemnino.

Sekretariat je post festum dovolil uporabnikom IBM strojev, da do 31. V. 1964 podaljšajo najemne pogodbe, na kar pa IBM ni pristala. Toliko je vendarle šla najemnikom na roke, da lahko do 30. septembra obdržijo stroje.

Kakor rečeno, nakup in uvedba računskih avtomatov drugega tipa vzame ogromno časa. Če bi jih gospodarske organizacije naročile takoj v februarju, ko se je problem razčistil, bi jih morda dobile pravočasno. Toda, kako naj bi sklenile pogodbe, če niso imeli odobrenih deviznih kreditov? Še sedaj, ko se je maj približuje koncu, nimajo zagotovljenih deviz za plačilo prvega obroka, ki znaša skupno 860.000 dolarjev. Prosilci tekaajo od enega organa do drugega, toda več ali manj zaman...

Predsednik iniciativnega odbora Zdrženja koristnikov strojev sistema luknjanih kartic SFRJ (oprostite, za čudni naslov nimamo v uredništvu nobenih zaslug) tov. Crnkovič je v imenu prizadetih dejal:

»Če bi mi odločali, bi s firmo IBM ohranili poslovne stike. To so najboljši mehanografski stroji. Devetdeset držav jih uporablja, večidel so jih najele ob enakih pogojih kot mi. Firma ima povsod svoja tehnična predstavništva, da se stroji res v redu vzdržujejo. V najemnino pa ni vključeno samo to, ampak še generalna popravila. V sedanjem našem deviznem položaju bi bilo še celo oportuno, če bi še naprej najemali te stroje. Razen omenjenih 860.000 ameriških dolarjev, ki jih moramo kot prvi obrok nakazati francoski firmi BULL, je treba do konca septembra poravnati še zaostalo najemnino IBM, ki znaša 380.000 dolarjev, in seveda plačati penale, ker firmi ne bomo oddali strojev v zadnjem, nepreteklem roku. Naš centralni devizni sklad bo torej z vsem tem precej prizadet, prizadeti pa bomo seveda tudi vsi koristniki mehanografije, kajti devize in dinarske kredite za nakup BULL mehanografije bo treba povrniti. Veliko pa nas bodo stale tudi priprave na uvedbo novih strojev, skratka, čaka nas čuda nalog in izdatkov, za katere ne najdemo ekonomskega opravičila.«

MARIOLA KOBAL

Ce obiskovalci parkov ne bi odmetavali odpadkov kar v travo...

FOTO: M. SPAROVEC

Perspektive majhnih podjetij

(Nadaljevanje s 1. strani)

dela, upravljanja in odločanja, nenehno izpopolnjevanje in razvijanje proizvodnje itd. Taka podjetja pa imajo v našem gospodarstvu še posebno funkcijo. S svojo proizvodnjo oz. storitvami morajo namreč dopoljevati sortimente velikih podjetij, ki je za vsa tista izdelki, ki jih trg potrebuje, pa se velikim ne izplača organizirati takšne proizvodnje, ker so serije navadno premajhne. Majhna podjetja pa so lahko pri tem tudi mnogo bolj gibčna kot velika: organizacija proizvodnje in poslovanja je enostavnejša, lahko se hitro prilagajajo trgu, preusmerjajo proizvodnjo že z razmeroma nizkimi naložbami v osnovna in obratna sredstva, kooperirajo z velikimi podjetji, prevzemajo od njih proizvodnjo, ki je za velika podjetja postala neekonomična, lahko pa pri nekaterih izdelkih tudi resno konkurirajo velikim podjetjem, če gre za proizvodnjo, ki je velika podjetja niso organizirala z zadostno poslovnostjo itd.

V našem gospodarstvu torej načeloma v prihodnje ne bo primanjlovala priložnosti za uspešno delovanje tudi manjših podjetij, če bodo dejansko opustila primitivizem in improvizacijo v svojem poslovanju, uveljavila sodobna načela organizacije in usmeritve proizvodnje ter hkrati izkoristila tudi vse prednosti, ki jih nudi njihova velikost in organizacija zlasti pri dopolnjevanju izbire na trgu.

Vendar pa je z druge strani treba priznati, da je večina naših manjših podjetij še zelo zaostalca od takšne usmeritve in organizacije svojega gospodarjenja. Pretežno obrtni način proizvodnje, nesolidnost v kakovosti, izdelavi in dobavnih

rokih, konkurenčnost le zaradi ugodnejših instrumentov (zlasti pavšalov) ali posebnih privilegijev na lokalnem trgu, brez interesa za kakršnokoli novost in napredek, pomanjkanje strokovnih kadrov zaradi neurejenih notranjih razmer in nestimulativnega nagrajevanja, precejšnje lastnih možnosti, nepoznavanje svojih dejanskih perspektiv in mesta v okviru celotnega gospodarstva itd. so značilnosti, ki bodo takim kolektivom zaprle pot do izrabe vseh tistih ekonomskih možnosti, ki jih bodoči razvoj povsem objektivno nudi tudi manjšim podjetjem.

Ker gre pri tem največkrat prav za subjektivne slabosti, z druge strani pa so v teh podjetjih vložena družbena sredstva v celoti vendarle zelo velika, bodo morali družbeni organi v komunah, sindikatih, zbornicah itd. začeti v bistveno večjem obsegu kot doslej obravnavati probleme manjših podjetij, proučevati njihovo usmeritev in perspektivo, ter s tem pomagati kolektivom prizadetih podjetij, da čimprej najdejo najustrenejša pota za svoj nadaljnji razvoj. Pri tem se je treba zavesti, da se tudi drugod v svetu v zadnjih letih srečujejo s problemi nadaljnje perspektive manjših podjetij. Zrasla je vrsta institucij, ki proučuje probleme manjših podjetij, jim nudijo ustrezno pomoč pri pospeševanju proizvodnje in uvajanju novih poslovnih oblik, državne banke kreditirajo malo industrijo in trgovino s posebno ugodnimi krediti itd. Vsi ti ukrepi imajo seveda mimo čisto političnih namenov tudi povsem ekonomske cilje: preprečiti občutno gospodarsko škodo, ki bo nastala, če bi majhna podjetja

v ekonomski tekmi z velikimi tako oslabela, da bi nastala praznina v proizvodnji nekaterih vrst izdelkov, ki niso primerni ali dovolj ekonomični za proizvodnjo v velikih serijah. Takega izpada namreč tudi povečani uvoz ne more v celoti nadomestiti. Zato bi bila neizbežna posledica propada majhnih podjetij osiromašenje izbire na trgu.

Posledica notranjih slabosti v organizaciji in proizvodno-poslovni usmeritvi majhnih podjetij je največkrat izredno nizka akumulativnost, ki pa s tem pomeni objektivno oviro tudi za bolj pogumne ukrepe za modernizacijo poslovanja takih podjetij. Zato zelo pogosto v naši praksi, zlasti v lokalnih okvirih, združujemo celo povsem različna manjša podjetja v večje organizacijske enote v prepričanju, da se bo že samo s takšno organizacijsko spremembo izboljšala njihova akumulativnost in ustvarili pogoji za boljše poslovanje. Vendar pa s takšnimi integracijami navadno ne pridobimo ničesar, poslovanje pa ostane prav tako primitivno in nesodobno kot pred reorganizacijo. S takšno integracijo sicer dosežemo neko računsko koncentracijo skladov, vendar pa se sposobnost ustvarjanja akumulacije ni prav nič povečala in zato tudi skladi novega podjetja niso večji od vsote skladov prejšnjih samostojnih podjetij. Povsem enak rezultat glede koncentracije sredstev bi bilo mogoče doseči tudi brez formalne reorganizacije podjetij s pametno politiko načrtnega združevanja sredstev preko bančnega mehanizma.

Za manjša podjetja — pri tem seveda ne gre samo za samostojna podjetja, ampak prav

tako tudi za tiste specializirane obrate v sklopu večjih podjetij, za katere je značilna maloserijska proizvodnja — je nedvomno mnogo bolj koristna od takšnih integracij ustrezna poslovna povezanost s tistimi velikimi podjetji, ki so v neki stroki osnovni nosilci sodobno organizirane proizvodnje. Manjšim kolektivom se namreč ne izplača samostojno organizirati nekaterih služb, ki pa so zelo pomembne za nadaljnji razvoj tako majhnih kot velikih podjetij. Pri tem gre predvsem za nekatere nabavne in prodajne opravke, organiziranje lastnega prodajnega omrežja, skupni uvoz in izvoz, proučevanje trga, kontrola kvalitete, razvojno delo, izobraževanje kadrov, ekonomsko-analitične službe itd. Vse to je mogoče zelo racionalno organizirati bodisi pri nekaterih velikih podjetjih bodisi pri samostojnih podjetjih, ki pomenijo skupni servis za več podjetij, bodisi pri poslovnih združenjih. Manjša podjetja pri taki integracijski povezavi izgube samo del svoje proizvodne in poslovne samostojnosti, hkrati pa pridobijo številne možnosti za svojo nadaljnjo rast, česar ne bi mogla doseči, če bi togo in neživiljenjsko vztrajala pri zamislih o izoliranem in povsem samostojnem razvoju lastnega podjetja. Ob velikih, močnih podjetjih — nosilcih velike in sodobne proizvodnje so torej tudi v bodočem gospodarskem razvoju zagotovljene vse perspektive za nadaljnji razvoj vrste manjših podjetij, če bodo svojo proizvodnjo in poslovanje organizirala po sodobnih načelih, dosegala optimalne ekonomske rezultate in dopolnjevala ekonomsko aktivnost največjih kolektivov. R.

VEČJA DELOVNA STORILNOST POGOJ ZA 42-URNI DELOVNI TEDEN

(Nadaljevanje in konec)
Vse, kar je bilo povedano doslej, pomeni, da zahteva prehod na krajši delovni teden in živno angažiranje delovnih organizacij v organizaciji proizvodnje in delovnega procesa, pri čemer je treba posvetiti posebno pozornost najboljšemu izkoriščanju vseh delovnih sredstev. To je vsekakor kompleksna naloga, ki zadeva vse vidike organizacije proizvodnje od tehnologije do prodaje blaga na trgu. In ker taka orientacija zahteva največkrat precejšnje premike v proizvodnem procesu in organizaciji dela, ponekod celo korenite spremembe v sami konceptiji organizacije dela itd., postaja vse bolj važen neposreden materialni interes vsakega delavca, zlasti pa delavcev, ki neposredno delajo pri organizaciji delovnega in proizvodnega procesa, pri razvoju proizvodnje, obdelujejo tržišče itd., kako se izkoriščajo delovna sredstva. To pomeni torej, da je vedno bolj važna, kako skrbijo z vidika notranje delitve za izkoriščanje strojev in delovnega orodja na posameznem delov-

nem mestu in v proizvodnem procesu, kako močno in do kje je delitev stimulaturna za delavca, da izpopolnjuje delovni in proizvodni proces s spremembami v organizaciji, z uveljavljanjem sodobnih delovnih metod, zagotavljanjem večje sinhronizacije med posameznimi delovnimi fazami, uvajanjem nove opreme, z boljšo razporeditvijo sedanje opreme, uvajanjem druge in tretje izmene, kjer se dela samo v eni izmeni itd. Z drugimi besedami: pokazatelj o izkoriščanju delovnih sredstev na vseh stopnjah organizacije, od delovnega mesta, posameznih delovnih faz, obratov do podjetja, postaja nepogrešljiv element v ugotavljanju meril in osnov pri udeležbi delavcev v dohodku. V tem pogledu so sistemi notranje delitve še precej nerazviti in je zato njihov ekonomski učinek v željenem pravcu še dokaj skromen. Podatki o sedanji stopnji izkoriščenosti delovnih sredstev pa govore, da so v našem gospodarstvu v tem pogledu še zelo velike rezerve. Intenzivno vlaganje v delovna sredstva in

močan pritek velikega dela strokovno povsem nekvalificiranega kadra v družbeno proizvodnjo v preteklih letih niso niti dopuščali, da bi se hkrati z ekstenzivnim povečanjem proizvodnega potenciala dežele zagotovilo tudi njihovo kar najboljše izkoriščanje. Tako imamo sedaj dokaj močno materialno osnovo, ki omogoča zelo veliko povečanje delovne storilnosti z intenzivnejšim izkori-

Roman Albreht

ščanjem sedanjih delovnih sredstev. V mnogih dejavnostih je celo doseženo že tako visoko tehnično razmerje med sredstvi in živim delom, da tudi z največjim naprežanjem, podaljševanjem delovnega časa ni mogoče nadoknaditi tistih sredstev, ki se izgubijo za vedno, ker se nekatere naprave uporabljajo zelo malo časa in precej neučinkovito, toda je treba zanje plačevati dokaj visoko amortizacijo, obresti, anuitete itd., da se celo ne računa s tem, da se

najbolj razvita delovna sredstva zelo hitro moralno amortizirajo pod vplivom dinamičnega napredka v tehniki.

To pomeni, da obstaja nerazdeljiva organska zveza med prehodom na krajši delovni čas in ukrepi za boljše izkoriščanje delovnih sredstev. Ta medsebojna povezanost kaže na neposredni interes delavcev delovnih organizacij za to, da zagotove boljše in intenzivnejše izkoriščanje delovnih sredstev in da skrbijo za izpopolnjevanje delovne organizacije. Nadalje to jasno kaže, da je ves proces o skrajševanju delovnega časa — prav zato, ker se uresničuje z napredkom v organizaciji proizvodnje in dela — nerazdružljivo povezan z nadaljnjim razčiščenjem z vsemi najemnimi, birokratskimi, obrtno-cehovskimi in drugimi ostanki in pojmovanji in postopkih delavcev in z vsemi improviziranimi preživeli oblikami organizacije delovnega in proizvodnega procesa. Ta bistveni, vsebinski vidik prehoda na krajši delovni čas, njegovo družbeno funkcionalno dejstvo, se včasih povsem

zamegli. To pa je zelo velika napaka, ker dobiva v takih primerih prehod na krajši delovni čas izključno socialni značaj, in sicer na način, ki celo njega deformira, žoži ga namreč na najemno socialo, s čimer vzame temu ukrepu tudi njegov dejanski globok socialni značaj.

Kaj nam kažejo vsi ti problemi, procesi, ki se pojavljajo z nalogo, da je treba skrajšati delovni čas od 48 na 42 ur na teden?

Predvsem kažejo na to, da morajo gospodarske organizacije solidno pripraviti pogoje za uvedbo krajšega delovnega tedna, ker se z vsemi temi pripravi posega v vse oblike organizacije proizvodnje in proizvodnih odnosov v delovnih organizacijah. Hkrati kažejo na to, da je uvedba krajšega delovnega tedna ukrep, ki zahteva tudi nadaljnje izpopolnjevanje in razvijanje delovne organizacije in razvoj družbenih odnosov v gospodarskih organizacijah tako z vidika neposrednega samoupravljanja kot s stališča delitve itd. Iz tega izhaja, da bo delovnim organizacijam vsekakor potrebna ustrezna doba, da ustvarijo potrebne pogoje za uvedbo krajšega delovnega časa. Koliko časa bo za to potrebno delovnim organizacijam, je vsekakor odvisno od stopnje delovne organizacije in razvitosti družbenih odnosov v

posameznih delovnih organizacijah in od intenzivnosti izvajanja te naloge.

S stališča širše družbene skupnosti bo vsekakor najbolj važna, da se čimprej preide na krajši delovni čas (to je tudi neposredni interes delovnih organizacij) in da se s samim prehodom izpolnijo tisti temeljni ekonomski pogoji, ki zagotavljajo ne samo sedanje gospodarske rezultate in delovno storilnost, marveč tudi njegov rast. V tem pogledu bo vsekakor neogibno potrebno podrobneje izdelati ekonomske pogoje, za katere bi se vezal prehod na krajši delovni čas, kar sicer tudi ustava postavlja za nalogo družbenim organom.

In končno, prehod na krajši delovni teden terja tudi povečano, tako po obsegu in po intenzivnosti, aktivnost pri tako imenovani notranji tehnični pomoči v državi. To je, terja, da si organizacije v okviru tehničnih, ekonomskih in drugih oblikah tehničnega sodelovanja zagotove izmenjavo izkušenj, analiz, kadrov, ki rešujejo te probleme, da se skupaj pripravijo in financirajo študije o posameznih vprašanjih, da bi se tudi tako pomagalo za kar najhitrejši in gospodarsko najbolj učinkoviti prehod na krajši delovni čas.

Včeraj, 24. maja, zjutraj so se odprla vrata volišč in milijoni delavcev, zaposlenih v gospodarstvu, družbenih službah, državni upravi in drugih delovnih organizacijah so z glasovanjem odločili, kdo bo v občinskih zborih delovnih skupnosti zastopal njihove težnje, da bi v praksi uresničili načela nove ustave. S tem se je začelo volilno obdobje, ki se bo končalo 16. junija, ko bodo izvoljeni vsi odborniki in poslanci naših skupščin. — Prizor z volišča včeraj zjutraj.
Foto: MILAN SPAROVEC

Jože Koritnik:

Investicije za zdravstvo so nujne

»V Zasavju naj bi imeli en zdravstveni center, saj so zdravstveni problemi v vseh teh občinah enaki.«

Nova bolnišnica in zdravstveni center, to sta pravzaprav prvenstveni nalogi na področju zdravstvenega varstva občanov treh zasavskih občin — Hrastnik, Trbovlje, Zagorje. To je bil tudi moto razgovorov z zdravstvenimi delavci v Zasavju, predvsem pa s kandidatom za republiški socialno-zdravstveni zbor tovarniškim Jožetom Koritnikom, upraviteljem bolnišnice v Trbovljah.

Razvoj zdravstvene službe je v Sloveniji dosegel tako stopnjo, da nas uvršča med najnaprednejše dežele, vendar pa v zasavskem bazenu zdravstvena služba ne gre v korak z industrijo. Ne, da ne bi hoteli, enostavno ne moremo. Doslej smo v glavnem le mašili luknje in adaptirali za potrebe zdravstva stare stavbe, pa še to je vse premalo...

Trboveljska bolnišnica ima sedaj za 50.000 prebivalcev na voljo le 129 postelj. S temi krijevko komaj dve tretjini potreb. Bolnike vozimo v Ljubljano, to pa je daleč in veliko dražje, kot če bi jih pozdravili doma... Bolnišnica v Zasavju je aktualna že več let, iz leta v leto bolj. Letos bo do 29. novembra sicer dograjen otroški oddelk s 40 posteljami, vendar pa bo s tem končana le prva faza gradnje prepotrebne bolnišnice. Za naslednja leta čakajo še ginekološki, kirurški in otorinolaringološki oddelki. Z dokončano drugo fazo izgradnje bolnišnice bi izpopolnili tudi poliklinično ambulantno službo tako, da bi zdravniki-specialisti delali v zasavskem bazenu vsak dan in tako pacientom ne bi bilo treba čakati na preglede ali pa se celo voziti v Ljubljano. Bodoči medicinski center (z bolnišnico in specialistično poliklinično službo) v Zasavju naj bi po dograditvi imel 250 postelj, kar bi zadoščalo potrebam prebivalstva.

To so potrebe in programi. Kaj pa sredstva?

»Na zadnji seji OLO Ljubljana je bilo odobrenih okroglo 160 milijonov dinarjev kratkoročnih kreditov, kar bo zadostovalo za dograditev pediatrije. Okrog 33 milijonov dinarjev, ki naj bi jih občine Hrastnik, Trbovlje in Zagorje prispevale za gradnjo ljubljanske bolnišnice, bo ostalo doma in jih bomo lahko uporabili za gradnjo naše bolnišnice. Ostalo pa... Sredstva bomo morali kje dobiti, potrebe nas vsak dan bolj silijo,« je povedal Jože Koritnik.

Sredstva so največkrat nerešljiva zapreka ob novih investicijah, pa tudi pri starih stavbah so vedno bolj aktualna. S sedanjimi predpisi o amortizaciji ne pridemo nikamor naprej,« je dopolnil razgovor dr. Jože Kerštajn. »Amortizacija

je še zmeraj v obratnem sorazmerju s potrebami posameznih zdravstvenih ustanov. Trboveljska bolnišnica bi na primer potrebovala precejšnja sredstva za svoje vzdrževanje, pa dobiva letno le 5 milijonov dinarjev na račun amortizacije, novi zdravstveni domovi, ki za sedaj še ne potrebujejo večjih sredstev za vzdrževanje, pa dobivajo precej več...«

Te ugotovitve veljajo za vzdrževanje sedanjih kapacitet zdravstvenih ustanov. Kaj pa perspektive v Zasavju za razširitev in izboljšanje zdravstvenega omrežja? Za zboljšanje tudi preventivnega varstva občanov?

Za sedaj so te stvari le še predmet vsakdanjih razgovorov, manjka pa koordinirane akcije vseh prizadetih in predvsem prepotrebne razmejčitve, kdo bo plačnik za te dejavnosti. Plačniki so v načelu jasni: socialno zavarovanje, občina in delovne

Rado Jamnik:

Volivcem je treba dati konkretne odgovore

Po končanih zborih volivcev v kamniški občini je občinski politični aktiv sklical kandidate za republiške poslance na poseben delovni pogovor, na katerem so se domenili za oblike, preko katerih se bodo volivci seznanili s kandidati in se z njimi pogovarjali o aktualnih vprašanjih.

Domenili so se, da bodo prihodnje dni organizirali več razprav z volivci po posameznih področjih. V tem tednu že pripravljajo razgovore prosvetnih delavcev in šolskih odborov, ki mu bo prisostvoval tudi kandidat za republiški prosvetni-kulturni zbor Ivo Tavčar. Podobna posvetovanja bodo tudi v zdravstvu, kmetijstvu in drugod.

Kamniški proizvajalci so kot kandidata za republiški gospodarski zbor izbrali Rado Jamnika, vodjo ekonomske enote v podjetju Kamnik. Rado je tudi predsednik centralnega delavskega sveta v tem kolektivu. Na posvetovanju je predlagal, da bi v naslednjem obdobju imel več razgovorov s člani samoupravnih organov v delovnih kolektivih, da bi tako dobil čim tesnejši kontakt s proizvajalci in upravitelji ter njihovimi problemi. Na vprašanje, kaj sodi o vlogi poslanca republiške skupščine, je Rado Jamnik odgovoril, da je po njegovem za uspešno delo poslanca najvažnejše, da je stalno seznanjen z mnenjem volivcev o posameznih vprašanjih.

Po njegovem mnenju je ena najpomembnejših vprašanj, ki mu bo v prihodnje treba posvetiti vso pozornost, hitrejša in kvalitetnejša rast samoupravljanja v ekonomskih enotah. Marsikje obratni delavski sveti še nimajo pravega mesta in so več ali manj le na papirju.

V našem kolektivu, pravi Jamnik, si skušamo prizadevati, da bi proizvajalci v ekonomskih

organizacije, koliko in za kaj, pa ne bo mogoče določiti brez podrobnih programov za zdravstveno varstvo občanov.

Za programe zdravstvenega varstva in predvsem za njihovo uspešno izvajanje pa je nujno potreben zdravstveni center. Kako naj sicer brez njega ugotovijo in tudi utemeljijo potrebe po sredstvih?

Ustanovitev zdravstvenega centra je torej v Zasavju ena prvih nalog, ki se je bodo lotili.

»Dovolj je eden za vse tri občine, kaj bi cepili sile, ko pa so problemi tako podobni — je mnenje večine. In praksa bo prepričala še posameznike. — Da bi le center čimprej zaživel in da bi našel polno razumevanje za svoje delo tudi pri vseh treh občinskih ljudskih odborih, si želijo zdravstveni delavci.

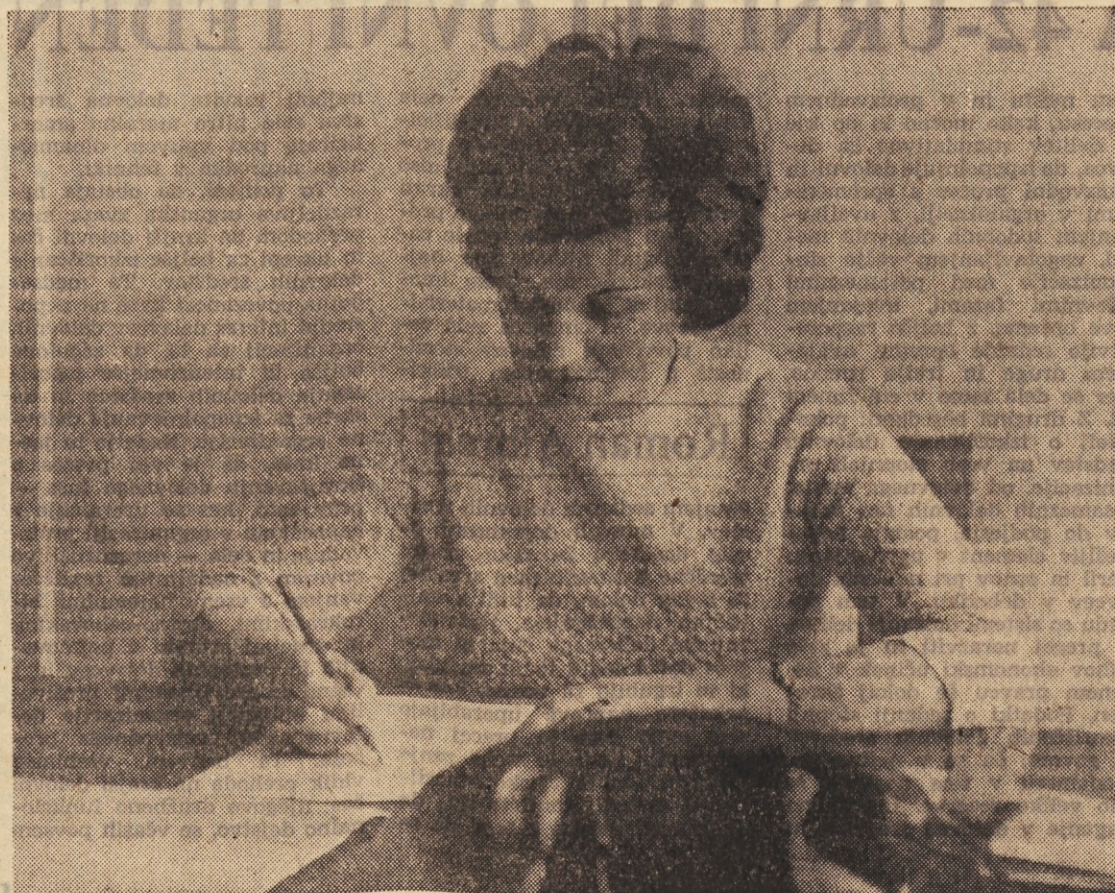
Ne samo razumevanje, nujna naj bo tista gonilna sila, ki bo pospešila ustanovitev zdravstve-

nega centra v zasavskem bazenu. Kajti občinski ljudski odbori morajo vedeti, da zdravstveni center nujno potrebujejo kot svojega strokovnega svetovalca. Če hočejo voditi dobro in pravilno zdravstveno politiko na svojem območju. To pa so občine kot nosilec zdravstvenega varstva občanov po zakonu dolžne! Dobre zdravstvene politike pa ne more biti brez proučevanja zdravstvenega stanja občanov in brez proučevanja higienskih razmer, v katerih živijo, prav tako tudi brez stvarnih analiz ne more biti realnih programov za bodoče delo. In ne nazadnje: brez sodelovanja zdravstvenega centra tudi zdravstveni investicijski skladi ne morejo biti smotrno izkoriščeni. Torej je ustanovitev zdravstvenega centra in njegovo konkretno delo v Zasavju prioriteta naloga vseh, ki jim je zaupana zdravstvena politika. N. L.

enotah čimbolj čutili odvisnost rezultatov gospodarjenja od svojega dela in prizadevanj. Prav sedaj razpravljamo, da bomo sredstva, do katerih je kolektiv upravičen za plačevanje nadomestil za bolniške izostanke, pomesili na ekonomske enote. Tako bomo dosegli, da bodo proizvajalci imeli še večji interes za zmanjševanje bolniških izostankov.

Rado Jamnik je še mlad, vendar si je pri doseganju delu v samoupravnih organih v kolektivih, v občini, v poslovnem združenju in drugod nabral vrsto bogatih izkušenj, ki mu bodo koristile pri njegovem delu v republiškem gospodarskem zboru.

V tem zboru si bo treba po njegovem mnenju zlasti prizadevati, da bodo dobili predpisi in zakoni, sprejeti in vsklajeni z novo ustavo, trajnejšo vrednost in da bodo spodbujali kolektive k povečanju produktivnosti in boljše gospodarjenju. —lj

Ivanka Šulgaj

Andrej Kralj:

Stalen stik z volivci

Tovariš Andrej Kralj, analitik v litijski predilnici in sekretar tovarniškega komiteja Zveze komunistov, kandidira za zbor delovnih skupnosti litijske občine. Obiskali smo ga in zanimalo nas je predvsem, kaj sodi o gospodarjenju v občini, o doseganju in bodočem delu občinske skupščine, še zlasti pa o odnosih med občino in gospodarskimi organizacijami.

Tovariš Kralj je povedal, da so bile razmere v njihovi občini doslej precej težavne, kajti območje občine je zelo razsežno, industrijskih delovnih organizacij pa je malo. Zato je bilo v občinskem proračunu malo sredstev, precejšen del le-teh pa so porabili za kritje najnujnejših potreb v šolstvu. Primanjkovalo je denarja za drugo dejavnost, še zlasti za komunalo.

»Zaradi tega se bo nova občinska skupščina znašla pred številnimi pomembnimi nalogami. Reševanje teh nalog pa je predvsem odvisno od tega, kako bodo gospodarile delovne organizacije. Kolikor boljše bo njihovo gospodarjenje, toliko bolj v redu bo skupno gospodarstvo v komunali. Predvsem bo treba doseči, da bodo v delovnih organizacijah spoznali, da ni pomembna samo količinska proizvodnja, pač pa predvsem višina ustvarjenih sredstev. V tistih delovnih organizacijah, kjer na to niso mislili, bodo prav gotovo našli na težave, ki jih bo morala reševati tudi nova občinska skupščina. Sicer pa bo tudi v Litiji ena od najvažnejših nalog —

Kolikor boljše bo gospodarjenje v delovnih organizacijah, toliko boljše bo skupno gospodarstvo v komunali.

nadaljnja krepitev gospodarstva. Treba bo zagotoviti enakomerni razvoj vseh gospodarskih panog. Posebno pozornost bomo morali posvetiti razvoju obrti in servisnih dejavnosti, ki zdaj zastajajo. Delovne organizacije bodo morale v prihodnje več svojih sredstev prispevati za objekte, ki bodo koristili zadovoljevanju skupnih potreb občanov; še posebej pa bodo morali kolektivni pomagati s svojimi sredstvi pri organizaciji in razvoju posameznih servisov. Zagotoviti bo torej treba, da v bodoče ne bo stvar kolektivov samo zidanje stanovanj, pač pa tudi zadovoljevanje drugih potreb proizvajalcev in občanov. To usmeritev bodo morali zagovarjati tudi vsi odborniki v novi občinski skupščini.

Novi odborniki pa bodo morali v prihodnje bolj kot doslej razpravljati z volivci o vseh problemih občine in zagotoviti, da bodo ljudje v proizvodnji neposredno sodelovali pri reševanju vseh teh vprašanj, pogosteje bo treba sklicevati sestanke oziroma razgovore z volivci in seznanjati občane z aktualno problematiko.

Ivanka Šulgaj:

Ne smemo ločevati gospodarstva in kadrovskih služb

Tovarišico Ivanko Šulgaj, pomočnico vodje kadrovske-socialnega sektorja v Bombažni predilnici in tkalnici Tržič, so volivci te komune kandidirali za poslanko v gospodarski zbor republiške ljudske skupščine. Tovarišica Ivanka je zelo aktivna družbeno-politična delavka in je tudi podpredsednica Občinskega sindikalnega sveta.

»Kateragoli kadrovskega delavca bi kandidirali za gospodarski zbor, bi po mojem storili prav. Prav zato, ker moramo gospodarstvo obravnavati skupaj s kadri. Žal pri nas to še ločujemo. Enkrat obravnavamo gospodarstvo ločeno od kadrovskih problemov, drugi spet narobe. Nismo še prodrli s tem, da bi zaposlovanje strokovnjakov in potrebe po izobrazbi delavcev obravnavali skupaj z našimi perspektivnimi plani. Ker tega ni,

»Spoznanje, da je tudi pravilna kadrovska politika v podjetjih eden bistvenih čimteljev za dobro gospodarjenje, je dragoceno. V Tržiču pa ugotavljamo, da se samoupravni organi in vodstva podjetij tega premalo zavedajo!«

je delo kampanjsko, rezultati pa temu primerni.«

Ko šva se pogovarjala o vlogi strokovnih kadrov v proizvodnji, je tovarnišica Ivanka med drugim dejala: »Za tržička podjetja velja, da nimajo trdne perspektivne politike potreb po strokovnjakih vseh profilov in strokovnosti. Tega ni zato, ker tudi nobeno podjetje nima dobrih perspektivnih načrtov razvoja podjetja. Sedaj, ko v komunali pripravljamo sedemletni perspektivni plan gospodarskega razvoja, bomo morali hkrati z investicijami v obratna in osnovna sredstva planirati tudi potrebe po delavcih, strokovnjakih s srednjo in višjo izobrazbo. Le tako bomo dosegli, da perspektivnih planov ne bomo vsako leto popravljali.

Menim, da je od početja delavca na njegovem delovnem mestu precej odvisna tudi njegova produktivnost. Zaradi tega bomo v Tržiču morali dobiti vsaj enega industrijskega psihologa, ki bo pomagal usmerjati ljudi v posamezna podjetja. Prevečkrat se še namreč zgodi, da delavca zaposlimo na takem delovnem mestu, za katerega nima nobenega veselja in umskih pa včasih tudi fizičnih sposobnosti. Ne nazadnje pa bomo morali razrešiti tudi zaposlitev in vlogo socialnih delavcev v naših podjetjih. Ti naj odstranujejo vzroke socialnih problemov, ne pa, da potem, ko problem nastane, ne vemo, kako naj ga rešimo.

Če bomo tako povezovali naše gospodarjenje in kadrovske-socialno politiko v naših delovnih organizacijah, potem bomo prav gotovo ugotavljali večje gospodarske rezultate.«

Vsak ima po svoje prav, vendar...

Proizvajalci tovarne kovanega orodja v Zrečah so se letos srečali z zaskrbljujucimi rezultati gospodarjenja v primerjavi s prejšnjimi leti. Ugotovili so namreč, da je njihov celotni dohodek za okrog 150 milijonov dinarjev manjši kot pred dvema letoma, ker so prodajali za okrog 7 odstotkov ceneje, kot so bile cene na domačem trgu in ker so obračunali proizvodnjo po plačani realizaciji. Vzrok za to pa je velika konkurenca v tujini, kjer so morali pod lastno ceno, in ker so imeli veliko zalog, ki jih po novih predpisih pač niso mogli obračunati.

Ko so se lotili primerjave izračunov čistega dohodka, so ugotovili, da bi bil le-ta za 163 milijonov večji, če bi veljali še stari predpisi in še za 95 milijonov večji, če ne bi poslovali s prevelikimi proizvodnimi stroški. Tako so skupno ob 258 milijonov dinarjev čistega dohodka. Posledica tega je porušeno predvideno razmerje delitve čistega dohodka 75 : 25 na 80 : 20.

Skupno s temi spoznanji so se pojavili tudi problemi pri rekonstrukciji, od katere so si veliko obetali, pa so ugotovili, da je preobsežna za tako kratek čas. Trčenje dosedanje obrtniške proizvodnje z zahtevami, ki upoštevajo zmogljivosti moderno organizirane industrijske proizvodnje, je povzročilo mnoge razprave in seveda tudi spore o stališčih posameznikov.

Kadar se vračajo zreški kovači in drugi kovinarji iz tovarne proti dve in več ur oddaljenim domovom, se najraje pogovarjajo o delu in, seveda, zaslužku. Kovači, ki ga je kladivo ves dopoldan pošteno pretresalo, zraje z glavo in pravi: »Spet so povečali normo!« Njegov tovariš pokima in reče: »Petra pa so dali na poskusno normo.« Potem kovač naguba čelo in se čudi: »Norme, ki so bile stalne, so zopet poskusne, preizkusne in kaj jaz vem.« Tovariš pa meni: »Je pač najbolje, da ne prekoračujemo norm za več kot dovoljuje pravilnik.«

Možje razmišljajo o tem, kako to, da se norme večajo, zaslužek pa ne. Naše delo je najtežje, pa imamo najnižje povprečje osebnih dohodkov, premljavajo. Borih trindvajset jurčkov. Ampak veliko je med nami takih, ki zaslužijo manj od povprečja. Pa pravijo, da dobro delamo, da prodamo proizvodnjo predvsem zato, ker je kvaliteta. Razen tega ne kuhamo več samo poljedelskega orodja kot včasih. Zdaj kujemo večinoma ojnice, odmične grede, zobčnike, osi in druge take dele za težke avtomobilске motorje. To pa ni šala! Mejdus, smo za to premalo plačani.

PRAV IMAJO: PREMALO ZASLUŽIJO!

»Tole moramo pozidati,« pravi predsednik delavskega sveta Vili Premru in kaže na star sadovnjak, »brez rekonstrukcije ne bo šlo! Kadre pa bomo že dobili do takrat, ko bomo rekonstrukcijo končali.«

Premru mišli na stare, do 80 % odpisane stroje. O teh strojih razmišlja še marsikdo, morda tako kot Premru ali pa povsem drugače. Ti stroji niso več za kdo ve kako natančno proizvodnjo. Pa radi se pokvarijo. To ni v prid storisnosti, še manj pa zniževanju proizvodnih stroškov. Slabo pa vpliva na dohodek...

Kolikokrat so že govorili o konkurenci. O vse večji konkurenčnosti drugih podjetij. Zlasti o nerentabilni prodaji v tujini. O prodaji mnogo pod lastno ceno. Temu bo naredila konec — rekonstrukcija. Banka bo že dala sredstva...

RES JE: BREZ REKONSTRUKCIJE NE BO ŠLO!

»Industrijski delavec je hrbtenica proizvodnje!« Takšno je stališče tovarišev iz Zavoda za napredek gospodarstva v Celju. »Zato smo v zreški tovarni kovanega orodja organizirali proizvodnjo pri novih mehanskih, kladivih po tem načelu. V interesu boljše organizacije proizvodnje smo se odločili tudi za tehnično normo, ki zagotavlja visoko storilnost s pogojem, če je vsa druga proizvodnja prilagojena zahtevam novih strojev.«

Izračunali so, da bi bil celotni dohodek lahko tudi trikrat večji, seveda s tem pa tudi dohodek in čist dohodek in tudi osebni kohodki bi lahko bili znatno višji.

Ti izračuni so navdušili inženirja Kocjančiča, ki je videl v

takem porastu proizvodnje in zlasti skladov možnost nadaljnega hitrega razvoja rekonstrukcije in opravičilo pred družbo, ki daje investicijska sredstva.

»Zaradi tega bi se morali še znatno bolj usmeriti na proizvodnjo odkovkov, za katere imamo odprto tržišče,« se zavzema za tak smel organizacijski poseg ing. Kocjančič, »z industrijsko organizacijo proizvodnje moramo začeti takoj v začetku rekonstrukcije, zdaj, sicer se zaman trudimo!«

TUDI TI IMAJO PRAV!

»Kadri so pomembnejši od rekonstrukcije!« je poudaril direktor Tine Kolenc na neki seji delavskega sveta.

Potem so še dolgo govorili o kadrih. Strokovnjaki — teh je premalo! En sam inženir, še ta odhaja, in osemnajst tehnikov. Takole petdeset inženirjev in tehnikov manjka. Približno toliko jih imajo druge take tovarne ob enakem številu zaposlenih.

»Nam daste stanovanje v Celju?« sprašujejo tisti, ki bi prišli v tovarno, »ali pa v Mariboru?«

Sprva so bili delavci začuden. Mar strokovnjaki ne marajo priti v Zreče? Radi bi jih porabili za društveno in družbeno delo v kraju.

»Takšne ugodnosti, kot so stanovanja v mestih, jim moramo nuditi,« vztraja direktor. Navsezadnje je za strokovnjake boljše, če živijo v mestih — že zaradi izmenjave mnenj s kolegi. Sicer pa so Zreče tako rekoč predmestje Celja. Pa družbena dejavnost. Strokovnjak je za družbo najbolj koristen v proizvodnji!

Torej jim bodo kupovali stanovanja v Celju!

Tudi ti imajo prav: ni proizvodnje brez dobrih strokovnjakov.

VSAK IMA PO SVOJE PRAV, Vendar...

Nizki osebni dohodki nedvomno ne morejo biti povod za dobro razpoloženje. Če pa ni niti take možnosti, da bi si pridni delavci osebne dohodke z uspešnim delom povečevali, pač niso vzpodbujeni za boljše delo. Tako pa bo dotlej, dokler bodo o nizkih osebnih dohodkih samo razpravljali, hkrati pa podpirali sistem nagrajevanja, ki je dušen s 32. plačilnimi razredi, kjer sta kvalifikacija in stopnja odgovornosti zelo pomembni merili. Tak sistem nagrajevanja očitno ne vzpodbuja delavcev k boljšemu delu in odkrivanju notranjih rezerv.

Samo ugotovitev, da imajo nizke osebne dohodke, ne koristijo ne delavcem, ne komurkoli drugemu. Prav tako jalova so prizadevanja po enakomernem povečevanju osebnih dohodkov. Koristen je lahko le temeljit in odkrit razgovor o tem: kje so skrite rezerve, kako je mogoče znižati proizvodne stroške in kakšne so ovire za večanje dohodka? Razgovor o tem, kaj je potrebno v osnovi spremeniti, da bi lahko na taki osnovi delavci popolnoma sprostiti svoje sposobnosti in hkrati dobili za svoje delo primerno nagrado.

Razprave o osebnem dohodku, ki niso združene z gospodarskim uspehom vsega delovnega kolektiva, ne zagotavljajo nobenega uspeha in ne vzbujajo nikakršnih upov, da bo nagrajevanje po delu uresničeno v celoti tudi v tej delovni organizaciji.

VSAK IMA PO SVOJE PRAV, Vendar...

Rekonstrukcija te tovarne je prav tako nujna, kot je nujna rekonstrukcija marsikatere slo-

venske tovarne. Toda govoriti zgolj o nujnosti rekonstrukcije ni dovolj. Takega velikega načrta obnove se lahko lotijo samo tovarne, ki so sposobne dobro gospodariti. Nihče, kdor ni sposoben ustvarjati primernega dohodka, pač ne more tvegati velike rekonstrukcije. Predvsem ne v tako kratkem času. Tako iztrošeni tovarni kot je TKO

Zreče je nedvomno mnogo teže dobro gospodariti, kot v tistih tovarnah, ki so tehnično boljše opremljene.

Prav zato pa mora biti vztrajnost delovnega kolektiva toliko večja. Organiziranost proizvodnje mora biti toliko močnejša. Iskanje notranjih rezerv temeljitije. Delavnost mora biti vseskozi maksimalna, kajti si-

cer se kaj rado zgodi, da se začno kopiciti težave. To se navadno pokaže v zmanjševanju dohodka, v nesmotrni proizvodnji in podobnem.

VSAK IMA PO SVOJE PRAV, Vendar...

Smo za koncept modernega industrijskega delavca! Do polne veljave pa pride tedaj, če ga uresničujemo v vsej gospodarski organizaciji. Ena sama izločena skupina takih delavcev verjetno ne more uresničiti zamisli o sodobni organizaciji proizvodnje v podjetju. Najbrž moderni industrijski delavec ne dobi svoje podobe zgolj ob modernem stroju. Za oblikovanje takšnega proizvajalca je potrebna moderna organizacija proizvodnje celotne tovarne.

Zelja ing. Kocjančiča, da bi prelomil z zastarelo mojstrsko mentaliteto, čeprav samo s posadkami štirih novih mehanskih kladiv, je nedvomno dobra, če je hotel na zgledih pokazati, kako je mogoče bolje delati in ustvarjati večji dohodek. Toda samo začetek ni dovolj. Prvi neuspehi in prva nerazumevanja ga ne bi smela tako potreti, da bi kot edini delavni inženir odšel iz kolektiva in tako zapustil delovno mesto brez vsakega »naskoka«, ki naj bi ga vsak dober inženir zapustil svojem nasledniku.

Po vsej verjetnosti boj za modernizacijo, uspešnejše in rentabilnejše posege v proizvodnjo ne bo kratkotrajen. Nedvomno bo zahteval veliko poskusov in še več vztrajnosti, preden si bo z uspehi priboril svoje pravo mesto.

VSAK IMA PO SVOJE PRAV, Vendar...

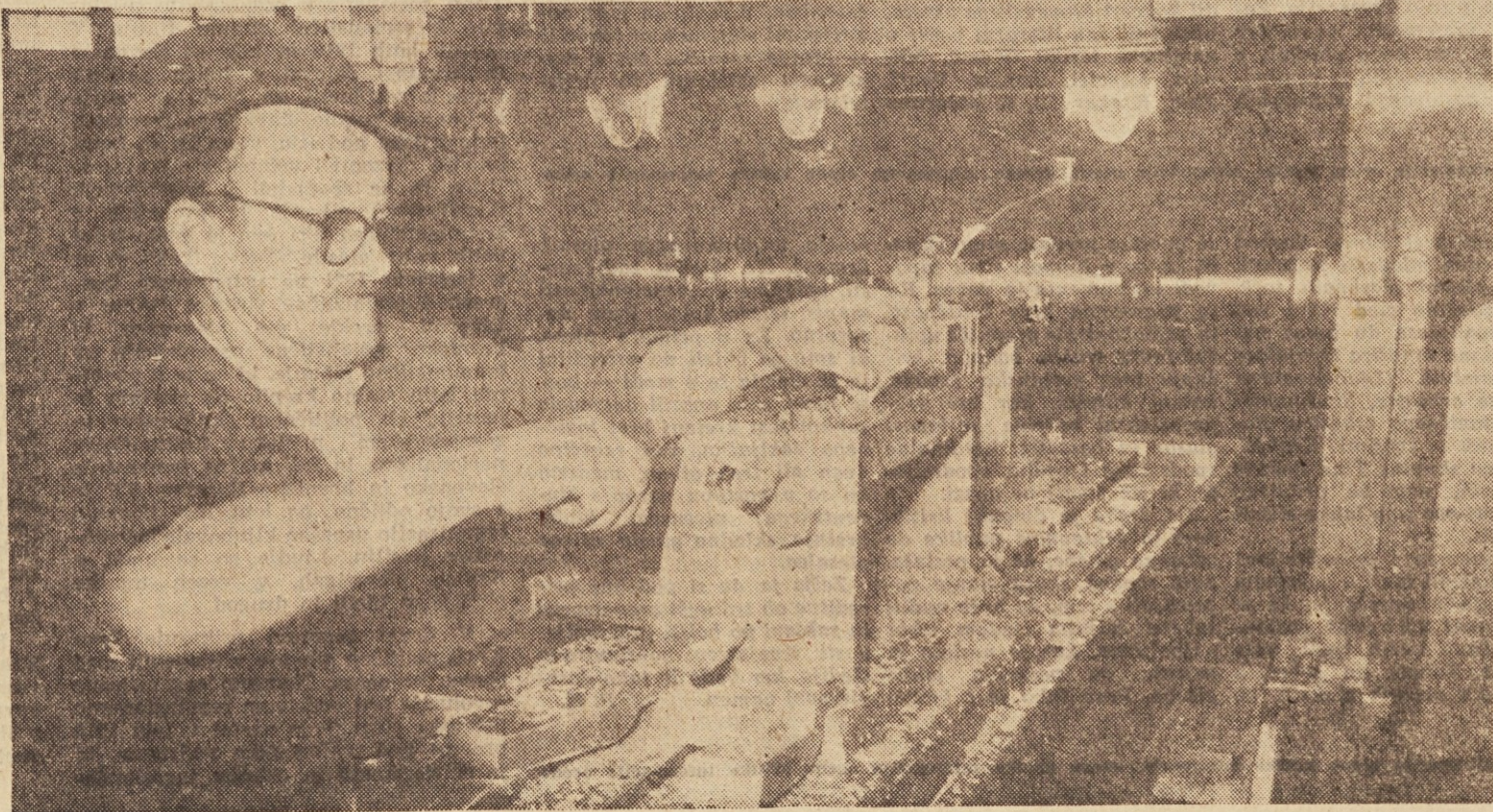
Direktorju, organom upravljanja, političnim organizacijam in tudi mnogim drugim ne bo lahko organizirati takšnega gospodarjenja, kakršno si želijo. Protislovij in protislovnih mišljenj je veliko. Vsa ta sporna, a hkrati dobronamerna stališča je najbrž potrebno sproti razjasnjevati, jih spreminjati v skupne naloge in skupno dejavnost. Izboriti si bo treba takšno nagrajevanje, ki bo zagotavljalo največje možne uspehe celotnega delovnega kolektiva kot tudi slehernega proizvajalca. To je osnova za vse nadaljnje razvijanje gospodarjenja in proizvodnje in za uresničevanje vseh hotenj in načrtov, ki utegnejo koristiti proizvajalcem in skupnosti.

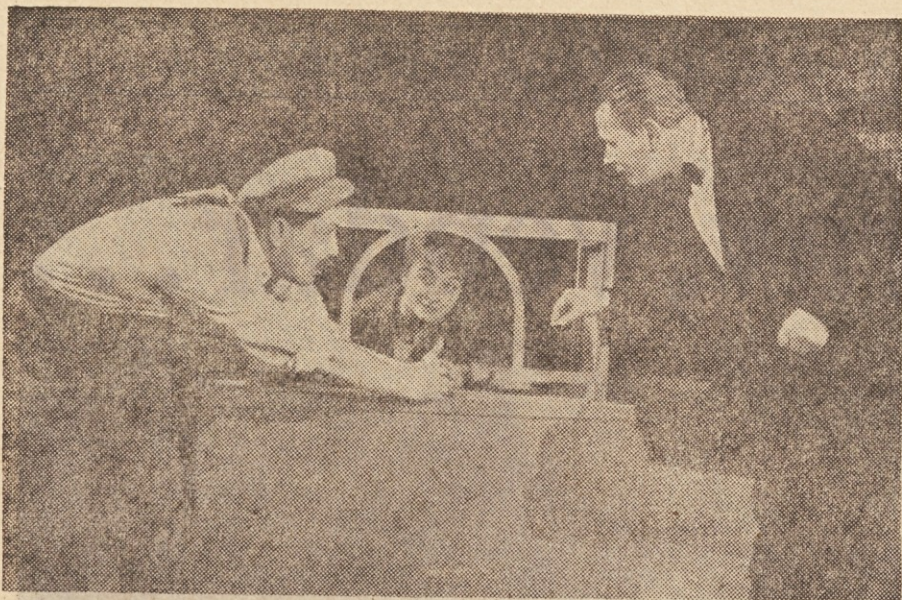
x x x

Prava rekonstrukcija TKO Zreče se bo začela nedvomno šele takrat, ko bodo vsi proizvajalci sproščeno prišli za delo, brez nesoglasij, ki jih ločujejo, in brez vsega, kar je v njih in okrog njih zapustila tradicija obrtniške proizvodnje.

Zdi se nam, da je prvi korak k urejanju njihovih vrst že storjen, če ne z drugim, pa vsaj z prizadevnim in zavzetim razmišljanjem o tem, kaj nam prinaša letošnje gospodarsko leto, da marsikaj ni v redu in da bo treba zato ne samo ugotavljati, ne le pričakovati, ampak predvsem spreminjati, spreminjati na bolje.

V. S.

»Literarno satirični kabaret« pri Mestnem gledališču ljubljanskem je pripravil svojo drugo premiero v letošnji sezoni »Smeh ni greh«. Vsebuje devet krajših tekstov, od katerih je kar sedem krstnih uprizoritev. Režijo je vodil Jože Tiran.

MI IMAMO FESTIVAL, VI PA NE...

V Beogradu je bilo 21. in 22. maja posvetovanje o vlogi festivalov v našem kulturnem življenju, ki ga je pripravil Kulturno prosvetni svet Jugoslavije; iz problemsko meglenega razpravljanja maloštevilnih udeležencev razbiramo nekatere misli, ki opozarjajo, da smo festivalski politiki posvečali doslej premalo pozornosti.

Debela knjiga s podatki in skrbno zamišljen referat sta dala osnovo debati o festivalih v Jugoslaviji. Številke o 93 festivalih, ki nas letno stanejo 714 milijonov, so bili voda na mlin tistim, ki iz leta v leto opozarjajo na pretirane apetite po spektakularnih prireditvah, na Potemkinove vasi v našem kulturnem življenju. Njih stališča bi najbolje

ilustrirala zanosna izjava izmišljenega predsednika občinskega ljudskega odbora: »Naša komuna je sijajna. Imamo velike tovarne in velike festivale, ki nas veliko stanejo.«

Za druge, ki festivale organizirajo, usmerjajo in programirajo, je bil zanimivejši od podatkov referat Jelene Hamovič, ki je v blagem tonu opozoril na nekatere bistvene pomanjkljivosti v naši festivalski politiki. Poudarila je, da so prenekateri festivali zasnovani ozko, brez izrazitih ciljev za poglobljanje določene zvrsti kulturne dejavnosti, da so slabo in na hitro roko pripravljene, da so obšli organe družbenega upravljanja in sodelovanje strokovnjakov ter da so njih uspehe in neuspehe premalo spremljali radio, tisk in televizija. Tako se je pokazalo, da vrsta festivalov stimulira zabavno glasbo, le redki pa zborovsko petje; da imamo med dramskimi festivali kar deset različnih kategorij; da se številni festivali pojavljajo v republiških centrih, ki imajo že bogato kulturno življenje in potemtakem za njihove prebivalce ne predstavljajo kdove kakšne novosti. Svoje razmišljanje je Jelena Hamovič strnila takole: »Festivali imajo svoj smisel, če so po svojem objektivnem namenu podrejeni trenutnemu kulturnemu življenju in ustvarjanju, če letemu v resnici služijo in se vanj funkcionalno vključujejo. Vzbujujati bi jih morale določene potrebe družbe, da bi lahko prispevali k določeni vrsti umetnosti in h kulturi kot celoti; morali bi

biti tako zasnovani in idejno-estetsko usmerjeni, da bi mogli vnaprej računati na njihove praktične rezultate.«

Poskus Kulturno prosvetnega sveta, da bi zbral in obdelal vso problematiko festivalov, se je pokazal kot nujno, pogumno — in skorajda neuresničljivo dejanje. Nujno zato, ker se doslej na iz leta v leto množče festivale v Jugoslaviji še nihče ni kritično ozrl, pogumno zato, ker za številne festivale ni bilo znano kdo pije in kdo plača (visoke nagrade; organizatorji, strokovni sodelavci, ocenjevalci v eni in isti osebi itd.), neuresničljivo pa zato, ker je za vrsto povsem različnih kulturnih manifestacij le beseda festival skupna, cilji in oblike pa so popolnoma različni. Umetniški kriteriji in način financiranja Dubrovniških letnih iger bo zagotovo bistveno različen od, recimo, Krvavega bala v Bohinju, pa čeravno sta zašla na posvetovanju v isti diskusijski kotel. Od valov zabavne glasbe imamo že 181 festivalov s konjunkturo robo (festivalno-različno vsaj vrhunske prireditve s strokovnimi izvajalci in z mednarodnim ugledom ter tiste, ki predstavljajo zaključek dolgotrajne selekcijske bitke za kvaliteto vsebine in interpretacije. Pri festivalih zabavne glasbe sta hudo očitna komercializem in zvezdnštvo, pri reprezentativnih festivalih pa naš človek komajda še pride zraven; med izvajalci in obiskovalci vse bolj prevladujejo tuji in nanje so uravnane tudi cenne vstopnice.

Zdi se, da so vredni največje skrbi pa tudi pomoči festivali tiste vrste, ki jim je cilj višja kulturna raven čim večjega števila sodelujočih in občinstva, ki jih spremljajo razpisi za nova dela, strokovna posvetovanja, dolgotrajne študijske priprave in ki se kažejo kot stimulatorji novih umetniških stvaritev. V letošnjem letu se nam ponuja še obilo priložnosti, da nanje opozorimo in jih kritično premotrimo.

DUSAN TOMŠE

Večje zanimanje za knjige Pomurske založbe

IVAN REGENT — IVAN KREFT:

Progresivna preusmeritev političnega gibanja med vojnama v Sloveniji in Trstu

Knjiga Ivana Regenta in Ivana Krefta »Progresivna preusmeritev političnega gibanja med vojnama v Sloveniji in Trstu« z uvodno besedo dr. Jožeta Potrča, ki je izšla konec lanskega leta v Pomurski založbi v Murski Soboti, je že skoro razprodana. Treba bo misliti na drugo spopolnjeno izdajo, v kateri bo upoštevana tudi zgodovina slovenske Koroške, tako da bo zastopana vsa slovenska narodnostna celota. Ze sama razprodaja te knjige govorno pričča, da pomeni zbrano in urejeno zgodovinsko gradivo o širokem političnem ljudskem gibanju v Sloveniji, Juljski Krajini in Trstu med svetovnjima vojnama, težko pričakovano, pomembno prispevek k pomanjkljivi literaturi te vrste. Knjigo sestavljata dve razpravi:

V prvi prikazuje Ivan Regent zgodovinsko dogajanje in boj, ki so ga usmerjale slovenske in hrvatske socialistične in pozneje komunistične organizacije v Trstu, na Primorskem, v Istri in delu Notranjske po razpadu avstro-ogrske monarhije. Ker je bila industrija tam močnejše razvita kot na Kranjskem, in Koroškem, je bilo tamkajšnje socialistično in komunistično gibanje bolj radikalno od drugih pokrajin tudi pri reševanju narodnega vprašanja. Na meddrželni konferenci slovenskega in hrvatskega proletariata v Juljski Krajini in Istri so 21. septembra 1919 v Trstu socialistične organizacije pristopile k socialistični stranki Italije. V burnih letih 1919 in 1920 so slovenski in hrvatski delavci v Italiji pozivali ljudi k revoluciji, se borili za boljše življenjske pogoje, stavkali in zavzemali industrijska podjetja, vsem ko so revni kmetje zavzemali veleposesniška zemljišča in se spopadali s karabinierji. Socialistično gibanje je prehajalo v komunističnega. Pri tem je imelo tedaj velik vpliv glasilo »Delo«. Tako so se v januarju 1921 na ustanovnem kongresu Komunistične stranke Italije v Livornu izrekle vse slovenske in hrvatske socialistične organizacije za komunistično gibanje, ki se je v povolnih letih stalno krepilo ob zločinih in terorju, ob političnem, kulturnem in gospodarskem pritisku italijanskega nacionalizma in fašizma na tamkajšnje slovensko in hrvatsko ljudstvo. KP je s svojo odlično, po letu 1926 ilegalno organizacijo uspešno kljubovala fašističnemu nasilju. Ljudje so se uprli v Krnici, Marezigah, v vaseh tržaške okolice, v Idriji in drugod.

V drugi razpravi prikazuje Ivan Kreft politično gibanje v Sloveniji med obema vojnama. Namesto organizirane revolucije pod vodstvom revolucionarne delavske stranke je nastal v letu 1918 prevrat pod meščanskim vodstvom, ki je slovenskemu in ostalim jugoslovan-

skim narodom prinesel kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev z dinastijo Karadjordjevičev in osrednjo vlado v Beogradu. Edino socialno demokratska stranka je nekaj časa vztrajala na zahtevi po posebni slovenski vladi in slovenskem parlamentu, vtem ko so se ostale slovenske stranke udinjale centralni vladi, dvoru in srbskemu meščanstvu, ki so tako kmalu postali popoln gospodar položaja v državi. Ko se v letih 1918, 1919 in 1920 slovenski delavci in kmetje izrekajo za republiko in prevzemajo krajevno oblast v Trbovljah, na Notranjskem, v Prevaljah, v Slovenskih goricah, Smihelu in Stopičah, v Vinici, v Prekmurju in drugod, kličejo te stranke proti njim na pomoč srbsko vojsko. Šele 11. aprila 1920 ustanovi levo krilo JSDS delavsko stranko Jugoslavije (komunistov) in se vključi v tretjo, komunistično internacionalno. Ta uspešno vodi delavstvo v generalnem štrajku in ostalih stavekah, pa tudi potem ko je vlada z Obznanom konec leta 1920 prepovedala komunistično stranko Jugoslavije. Ona tedaj uporablja ilegalne oblike dela in deluje tudi v legalnih delavskih organizacijah. V letu 1923 in 1924 zada smrtni udarec organizaciji jugoslovenskih nacionalistov — ORJUNI, prvim fašističnim poskusom v Sloveniji in Jugoslaviji. Ivan Kreft pregledno prikazuje rast naprednih ljudskih organizacij v Sloveniji, pa tudi sliko, kako so se slovenske meščanske stranke »ristolovsko povezovala s srbsko buržoazijo v pogojih kapitalističnega gospodarstva in zdaj ena, zdaj druga vstopala v beograjsko vlado ne glede na koristi ljudstva. Prikazuje, kako se je ob naporih KP krepilo ljudsko gibanje zlasti nekaj let po uvedbi diktature 6. januarja 1929, kako se je porajalo in krepilo kmečko delavsko gibanje kot slovenska oblika Ljudske fronte, v katero so se zgrinjali ljudje ne glede na strankarsko pripadnost, svetovni nazor in vero; kako uspešno pridobiva Ljudske množice 18. aprila 1937 ustanovljena komunistična stranka Slovenije v boju za pomoč Španiji in proti nastopajoči nacifašistični nevarnosti — in kako proti njej 3. septembra 1939 ustanovi množično Zvezo delovnega ljudstva kot nadaljnjo obliko Ljudske fronte, ki je postala močna revolucionarna sila, sposobna v letu 1941 ob napadu nemških nacistov ter italijanskih in madžarskih fašistov povesti slovenski narod v boj za svojo narodno in družbeno osvoboditev.

Knjiga Ivana Regenta in Ivana Krefta je dober zgodovinski priručnik vsem, ki se bodo hoteli seznanjati z vprašanji množičnega ljudskega gibanja v Sloveniji in na Tržaškem med obema svetovnjima vojnama.

MILAN BREZOVAR

OCENE KRITIKE INFORMACIJE

Čudovita kreacija Tonyja Perkinsa

AMERIŠKI FILM

»ALI LJUBITE BRAHMSA?«

Pred nami je film, ki so ga ameriški filmski delavci izdelali po literarnem delu francoske pisateljice Françoise Saganove. Tako smo spet pred vprašanjem prenosa literarnega dela na filmsko platno, pred vprašanjem njegove uspele ali neuspele realizacije. Razumljivo je, da film kot povsem svojstvena umetniška zvrst ne more biti podrejen neki drugi umetnosti. Ob tem ne moremo prezreti starega pravila, da ni dobrih ali slabih literarno filmskih adaptacij, temveč so lahko samo dobra ali slaba literarna dela ali pa dobri ali slabi filmi. Gledalec v kino

dvorani pričakuje, da bo v volumnu filmske slike spoznal vsebinsko, idejno in tehnično kvaliteto nekega dela in s tem svojstveno psihološko doživetje.

Teško je presojati, v kakšnem obsegu je bilo vse to doseženo v filmu »Ali ljubite Brahmsa?« v režiji Anatola Litvaka ter z glavnimi igralci Ingrid Bergmanovo, Thonyjem Perkinsom in Yvesom Montandom. V filmu ni bistvenega vsebinskega odstopanja od literarne osnove. Verjetno je s sodelovanjem pomembnih filmskih ljudi delo v celoti samo pridobilo. To lahko trdimo

zlasti za osrednjo osebo, mladega ameriškega bogataša, katerega je Anthony Perkins predstavil z izredno vitalno in doživeto igralsko močjo in sproščenostjo, kakršno pri tem mladim igralcu doslej še nismo srečali. Skratica, prav njegova igra je življenjsko in umetniško bilo celotnega dela in mu daje svojstveni umetniški izraz. Malce bledejša in neizrazita je v svoji kreaciji Ingrid Bergmanova, tesno ob njej pa je Yves Montand. Françoise Saganova se za uspešno delo torej lahko zahvali predvsem »uspelemu« Perkinsu.

IVA BOZOVIČAR

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

Razstava v Etnografskem muzeju v Ljubljani, ki kaže pustne maske iz raznih delov slovenskega ozemlja, po strogih kriterijih mogoče niti ne spada med likovne razstave, ampak med etnografske. Kdor pa bo stopil v novo urejene razstavne prostore tega muzeja, bo prijetno presenečen. Maske — lutke v naravni velikosti, oblečene v originalne obleke, so v živahnih skupinah razpostavljene v prostorih, na stenah pa vise oljnathe slike, grafike in fotografije, ki nam ta običaj še bolj obširno ilustrirajo.

Te figure in maske same so silno zanimive priče ljudske tvornosti, ki se je izživljala v fantastičnih osebah in včasih kar pošastnih maskah. V največjem času so maske vzpodbudile nekatere naše likovne umetnike. Kdo ne pozna Kurantov z Dravskega polja, ki jih je akad. slikar France Mihelič upodobil na svojih oljnatih slikah, in ki so postali iz ljudskega običaja intervirni umetniški simboli nekega časa in dogajanja.

Enako zanimive — čeprav so popolnoma drugega značaja — so pustne šeme iz Cerknega, »Tazelen«, »taslamnat«, »ta-

stár« in kolikor je še teh neverjetno prvinskih oseb iz ljudske domišljije, so posneli tudi okolje in vso dinamično dogajanja. Plešoče figure se zde take, kot bi zrasle iz gozda in zemlje same.

Razstava je verjetno ena najbolj zanimivih zadnje čase v Ljubljani. Je odlično pripravljena, opremljena celo z magnetofonskimi posnetki in vredna ogleda.

Etnografski muzej ima svoje prostore v posloju Narodnega muzeja ob Prešernovi cesti.

FRANCE ZUPAN

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

SLOVENSKI DNEVI V GRAZU

NA OBISKU Z »MODERNO V SLOVENSKEM KULTURNEM OBMOČJU«

Enaindvajsetega maja se je v avstrijskem obmejnem mestu Grazu končal ciklus štirnajstidnevni slovenskih kulturnih prireditev, ki jih je organiziralo mlado, napredno društvo »Forum Stadtpark« v sodelovanju z našimi kulturnimi delavci in umetniki. Prireditve ni imela namena ustvariti nekih oficialnih kontaktov, kakršne že imamo s Celovcem, marveč predvsem seznaniti sosedo z našo sodobno umetniško ustvarjalnostjo in popestriti »Forum Stadtpark«, ki skuša že od vsega začetka povezovati domačo s tujo tvornostjo. Zamisel vzajemnih prireditev (Gračani nas bodo obiskali v prihodnjih pomladih), je vzniknila ob gostovanju slovenskih

književnikov v Avstriji l. 1961 in avstrijskih v Ljubljani.

Slovesni otvoritvi je sledila vrsta prireditev, ki so nosile skupen naslov »Moderna v slovenskem kulturnem območju«. Kot prva je bila otvoritev razstave slikarskih in grafičnih del slovenskih likovnih umetnikov (Slana, Šubic, Bernik, Zelenko, Makuc...) z uvodnim referatom, potem predstava Mestnega ljubkovnega gledališča iz Ljubljane z igrico Jana Grabovskega »Volk in kozlički«. Zlasti lutke, ki jih v Grazu nimajo, so vzbudile obilico zanimanja. 6. maja je sledil koncert Slovenskega okteta, naslednji dan literarni večer v nemškem jeziku (Kovič, Menart, Minatti, Strniša, Vegri, Zajc, Krakar...), in otvoritev

razstave arhitekture »Ljubljana — mesto se razvija«. Gledališko umetnost je zastopala Akademija za igralsko umetnost z »Učno uro« in enodejansko Slavka Gruma »Upornik«. 17. in 21. maja sta govorila Valens Vodušek ob spremljavi magnetofonskih posnetkov o slovenski glasbi in ing. arch. Braco Mušič o »Regionalnem planiranju in zaščiti pokrajine«.

Prireditve je imela neverjetno velik odziv, vselej polne dvorane in slovenski umetniki so poželi obilico priznanja. Ne le ob nastopih, tudi v lokalnem časopisju, v radiu in med avstrijskimi stanovskimi tovariši. — Morda resnično pot k resnejšemu zblizanju in prijateljstvu.

Okrajni svet Zveze Svobod je za teden mladosti pripravil revijo plesno glasbenih točk, ki so izbirale med ritmi »od ljudskega plesa do bosse nove«. Pisana množica izvajalcev v ansamblih (Ljubljanskega plesnega orkestra, Sindikalnega simfoničnega orkestra, Boris Frank s svojimi Kranjci, folklorne skupine Tine Rožanc in drugih, nam že približno pove, kaj vse smo lahko slišali in videli.

In namen prirediteljev? Svet je sledil ideji o načrtnem poseganju v vprašanje, ki se nam danes tolikokrat postavlja: zabava naših ljudi, naše mladine. Zabave na sobotnih in drugih plesnih večerih, ko

se publika predaja samo ritmu in kakor v hipnozi sledi zapovedi instrumenta in pevuca. Ko se pogostoma brez kritičnosti in samokontrole prepušča uglasujočemu trušču bobnov, kričanju brez vsebinske osnove, navirni mimiki, kar vse prepogostokrat zakriva neslanost glasbe in besedila, kardinalne spodrsiljaje izvedbe, spodrsiljaje, ki jih medij ne opazi.

Da, treba je dvigniti kritičnost in zahtevnost publike do zabavne glasbe, ki jo poslušajo.

Svet svobod skuša stanje popravljati s tem, da hoče nuditi zabave željnim ljudem izbor najboljšega, kar je nastalo in nastaja na področju lahke glasbe. Prav tako je s kritič-

nostjo v oblikovanju plesnih kretenj. Ne mislim zadržanosti, uglajene konvencionalnosti manir »stare šole«. Prav nasprotno. Že v primeru plesa, ki smo ga videli na prireditvi in je menda še v modi — bosse nove, smo opazili onemoglo sunkovitost kretenj brez logičnega zaključka, vso revščino dveh ali treh gibov, medtem ko so v nastopu parov s študentskega plesnega kluba kretenje skladno gibale celega plesalca.

Zelja je, da si podobne prireditve ob trdnosti organizaciji in zahtevi po boljši pripravljenosti izvajalcev pripravljamo sledijo, ker bodo le tako dosegle svoj namen.

P. K.

ŠKODLJIVI DUALIZEM

Kadrovskega problema skorajda ne kaže pogrevati z novimi statističnimi podatki. Kolikor jih že je in vrsto let nazaj vedno znova izpričujejo na prvi videz kaj malo logično ugotovitev: strokovnjaki so in spet strokovnjakov ni. Namreč, strokovnjaki so v znanstveno-raziskovalnih institucijah, v družbenih službah, v javni upravi in po drugi strani spet strokovnjakov ni v neposredni proizvodnji, v gospodarskih organizacijah. Toda ob tem, lahko bi rekli osnovnem nasprotju, pa se srečujemo prav zadnje čase še z nekaterimi novimi. Eno izmed njih — in bržčas ne manj pomembno — bi pravzaprav lahko označili z dualističnim pojmovanjem funkcije strokovnosti in družbene funkcije posameznika v njegovem širšem in ožjem kolektivu.

Cep ravno neposredno upravljanje in odločanje proizvajalcev v celoti negira dualizem funkcije strokovnosti in družbeno-politične aktivnosti posameznika v kolektivu, pa seveda s tem še ni rečeno, da ta pojav z decentralizacijo samoupravljanja že a priori zamre. Nasprotno, prav z decentralizacijo samoupravljanja se to nasprotje šele zaostri. Njegove pojavne oblike pa so lahko kaj različne: tako bi v nekaterih primerih lahko govorili o tehnokratizmu strokovnega kadra, drugič spet o njegovih birokratskih težnjah, da bi si obdržal zase večje pravice v odločanju, kot pa mu jih dajo naloge delovnega mesta, lahko bi slednjič spet govorili o družbeno-politični pasivizaciji strokovnjakov. Ali kot je ta problem označil predsednik OSS Koper Marjan Rožič na nedavnem posvetu o strokovnem kadru... »del strokovnih kadrov se zapira v svoje ozke okvire, ne najde družbeno-političnega priznanja za svoje delo niti nima možnosti uveljaviti svojih naprednih pogledov in pridobljenega znanja. Na družbenem, ekonomskem in političnem področju ostanejo neaktivni, oblikujejo se različni, čisto nesprejemljivi idejni pogledi, ocene našega družbenega razvoja in podobno. V sedanjem prehodnem obdobju, ko se v praksi tudi na tem področju spopadamo s starimi koncepcijami, je osnovna težnja političnega razvoja v iskanju laksnega mehanizma upravljanja, ki bo preprečil odtujevanje tehničnih ter drugih specializiranih in intelektualnih funkcij od politike, hkrati pa tudi od družbe...«

Potrditev teh ugotovitev bi lahko našli v številnih pripombah o delu strokovnjakov, še posebej mladih strokovnjakov, ki so prišli iz šol neposredno v proizvodnjo. Preveč jih je, da bi jih lahko našli vse po vrsti, vendar spet ne toliko, da bi ne mogli omeniti vsaj nekaterih najbolj značilnih, morda tudi najbolj pomembnih. Tako na primer ugotavljajo v gospodarskih organizacijah... »Naši inženirji in tehničari porabijo samo 2,5% svojega delovnega časa za družbeno-politično dejavnost v kolektivu in organih upravljanja...« »Lani smo zaposlili diplomanta ekonomske fakultete, ki je sicer študij dokončal z odliko, toda že takoj prvi teden je v podjetju spraševal, kaj so to sploh ekonomske enote...« In analiza sindikatov v koprskem okraju razkriva naslednjo podobo: »Podatki za 50 delovnih organizacij kažejo, da je v predstavniških organih oblasti in družbenem upravljanju aktivnih 11,5% strokovnih kadrov z visoko, višjo in srednjo izobrazbo, v drugih organih družbeno-političnih organizacij pa aktivno dela le 5% strokovnih kadrov. V različnih oblikah delavskega samoupravljanja aktivno dela 14,5%. Navedeni podatki pa bi bili še bolj neugodni, če upošteevamo, da mnogi sodelujejo v dveh ali več organih samoupravljanja in vodstev družbeno-političnih organizacij...«

Ne more pa biti naključje, da razpravljamo o dualizmu med funkcijo strokovnosti in funkcijo družbeno-politične aktivnosti prav pri strokovnem kadru. Prav ta kader je namreč tisti, ki lahko s svojo strokovno in splošno razgledanostjo zagotovi ne samo najboljše ekonomsko-tehnične rešitve, temveč hkrati tudi najboljše družbene rešitve. »Umik v strogo strokovno delo in pasivizacija na področju družbeno-ekonomske in idejno-politične dejavnosti pa je zato pri njem najbolj zaznavna in hkrati tudi lahko povzročitelj najbolj očitne posledice.

Ob vseh teh in podobnih ugotovitvah pa se vsiljuje novo vprašanje. Namreč, kako zmanjšati, če ne v celoti odpraviti ta dualizem med funkcijo strokovnosti in družbeno funkcijo posameznika v kolektivu. Nadaljnje po-šlabljanje neposrednega upravljanja in gospodarjenja, nadaljnje razvijanje sistema formiranja in delitve dohodka, pri čemer bosta postajala delo in uspeh od dela kolektiva čedalje bolj odvisna tudi od dela kolektiva kot celote, bo bržčas najbolj odločilno vplivalo na razkroj takega dualističnega pojmovanja. Toda hkrati s tem in prav zaradi tega se bo moral bistveno spremeniti tudi sam si-

stem vzgoje in izobraževanja strokovnega kadra. Ze zdaj namreč lahko zelo pogosto ugotovimo, da se strokovnjaki zapirajo v reševanje ozko strokovne problematike tudi zaradi tega, ker sta njihovo družbeno-ekonomsko znanje in idejno-politična razgledanost zasnovana na vse preveč majavih temeljih.

Zato tudi ne more biti naključje, da predstavniki gospodarstva na osnovi dosedanjih izkušenj čedalje bolj nestrno opozarjajo, da bo treba bistveno spremeniti samo vsebino in usmerjenost vzgoje strokovnjakov že na univerzi, na višjih in strokovnih šolah. Ali, če to mnenje povzamemo po besedah inženirja Ahačiča iz Kranja na posvetu OSS Ljubljana o tehnični inteligenci: »Mladi tehnični strokovnjaki, ki prihajajo iz fakultet in se zaposlujejo v naši občini, kažejo, da so strokovno sorazmerno dobro usposobljeni, da pa družbeno-politično, na žalost, vse manj pomenijo. Vzroki za to so v sami fakultetni izobrazbi, torej v fakultetah, v kadru, ki sicer posreduje strokovno znanje, ne daje pa še študentom potrebnega družbeno-političnega znanja, ki pa ga proizvajalci s svojimi problemi od njih terja...«

Vsekakor so to pripombe, ki jih ne bo mogoče prezreti pri sestavljanju bodočih programov in učnih načrtov visokih, višjih in strokovnih šol. Znanje, ki ga le-te sedaj dajejo študentom, pogosto res precej enostransko usposablja mlade strokovnjake za delo na njihovih bodočih delovnih mestih. Tako ni prav nobeno naključje, če mlad inženir ali tehnik, ki se zaposli v proizvodnji, sicer pozna tehnološki postopek, ne ve pa, kako zanj izvesti tudi organizacijska dela, da bodo proizvodni stroški najmanjši in ekonomski efekt največji. Tako na primer tudi ugotavlja inženir Babič iz STT: »Na fakultetah se vzgajajo ljudje, ki so sposobni za projektante, konstruktorje, medtem ko o ekonomiki ne vedo ničesar, da o družbenih vedah sploh ne govorim, da jim je psihologija dela oziroma ljudi popolno-

ma tuja...«

Primerov, ki potrjujejo to enostransko usmerjenost visokih, višjih in strokovnih šol in ki po drugi strani spet govore o tem, da bo treba že v šolah pridružiti strokovnemu izobraževanju tudi načrtno družbeno-ekonomsko vzgojo bodočih strokovnjakov, bi lahko našli še veliko. Navsezadnje priča o tem tudi podatek, da se mladi strokovnjaki v tako velikem številu zaposlujejo izven proizvodnje, čeprav pogosto za ceno slabih materialnih pogojev. A kot pri vsaki stvari ima tudi tokrat medalja dve plati. Tako bi bilo povsem nesmiselno pričakovati ali pa celo zahtevati, naj šola že v celoti vzgoji strokovnjaka, kot ga pač zahtevajo potrebe posameznega delovnega mesta v posamezni delovni organizaciji. Šola je navsezadnje vendarle samo šola in vedno bo še potrebno znanje, ki ga le-ta daje, razvijati in poglobljati, tako ali drugače adaptirati. In kdo drug naj to zagotovi, če ne prav delovna organizacija v skladu s svojimi specifičnimi ekonomskimi in družbenimi odnosi?

Toda prav v odgovoru na to vprašanje bi si morali priznati, da je večina delovnih organizacij zagotovila le malo več kot nič za vzgojo svojega strokovnega kadra. Vendar pa bo potrebno začeti izkoriščati tudi to možnost. Pravzaprav bi se moral začeti ta proces adaptacije znanja, ki ga šole dajejo študentom, že s sistematično in poglobljeno prakso za časa študija. Doba uvanja mladega strokovnjaka v bodoče delo bi pravzaprav morala pomeniti tudi obdobje načrtnega seznanjanja z vsemi ekonomskimi in družbenimi procesi v kolektivu. Predvsem pa bi bilo potrebno v delovnih organizacijah izoblikovati sistem permanentnega družbeno-ekonomskega izobraževanja vsega strokovnega kadra. Dualizem namreč, o katerem je bilo govora malo prej, ima bržčas svoje korenine tudi v tem, da smo tako rekoč v celoti pozabili na družbeno-ekonomsko vzgojo strokovnega kadra.

BOJAN SAMARIN

Pogovor v vertikali

Foto: Milan Šparovec

»Megla« še ni razblinjena

Strokovno šolstvo v koprskem okraju bi potrebovalo letno 260 milijonov dinarjev

Zataknilo se je pri sredstvih. Pri tistih, ki naj bi bila namenjena za strokovno šolstvo, kajti na Koprskem ugotavljajo, da stalnih virov teh sredstev enostavno ni. In kako je šlo do sedaj? Vse skupaj se je reševalo bolj stihijsko. Čeprav so vsi vedeli, da problem obstoja, da bi bil končno že čas, da se najde neka stabilnejša oblika za financiranje strokovnega šolstva, pa do pred meseci ni bilo nikogar, ki bi temu problemu organizirano posvetil kaj več časa.

Temeljni zakon o financiranju šolstva iz leta 1960 je sicer uredil načine in možnosti, kako naj bi se strokovno šolstvo v bodoče financiralo, toda to je bil le zakon. No, in tako pravijo na Koprskem, so problemi nastajali, se reševali od danes do jutri, tako nekaj let. Da bi kdo načrtnije govoril o financiranju strokovnega šolstva, da bi kdo iskal nekih stalnejših virov za financiranje le-tega, o tem pa ni govoril nihče. Tako je bilo v podjetjih, ki vsaj v večini za strokovno šolstvo niso dajali ničesar, tako je vse breme padlo na občine in gospodarski zbornici. Še poseben problem je nastal takrat, kadar je bilo treba govoriti o financiranju tistih šol, ki izobražujejo za industrijo, gradbeništvo in gostinstvo. Podjetja sama so se branila in niso hotela plačevati obveznosti, gospodarska zbornica pa tega sama ni mogla kriti, med drugim tudi zaradi tega, ker industrija ni včlanjena v okrajno Gospodarsko zbornico. Po vsem tem smo si kaj kmalu lahko na jasno, kako je bilo doslej s financiranjem strokovnega šolstva v Koprščini kot tudi v sedanjem širšem koprskem okraju.

Pa imam takoj pomislek. Zakaj od industrijskih podjetij, sploh podjetij, niso zahtevali, da bi plačevala šolnino za svoje dijake? Dobim pa odgovor, da bi bila ta poteza precej tvegana, ker bi se s tem gotovo znižalo število učencev v posameznih strokovnih šolah. Kajti s tem so ponekod poskusili, učinek pa je bil tak, da se je število učencev zmanjšalo na tretjino. Seveda vse to zahteva drugo vprašanje: kako pa bo potem s perspektivno politiko planiranja kadrov? No, kaže, da si s tem ni nihče belil glave.

Taka je slika. Financiranje strokovnega šolstva je neurejeno, število učencev v koprskem okraju vsak dan niže in vse to nastaja kljub temu, da bo samo letos osmi razred uspešno končalo ca. 2500 učencev, 4900 učencev pa bo zaradi starosti osemletko zapustilo z ne-

dokončano obveznostjo. Srednjih šol je v okraju malo, to pa pomeni, da bo le redkim uspelo šolanje na šolah druge stopnje. Prav zaradi tega bi bilo pričakovati, da bodo bolj odprta vrata strokovnih šol, ki jih v okraju vrstično ni malo. Pa tudi temu ni tako. Le 750 učencev bodo sprejeli šole za trgovino, gostinstvo, industrijo, obrt in gradbeništvo. To pa ne pomeni, da so tudi potrebe tako malenkostne. V koprskem okraju bi potrebovali veliko strokovnega kadra, ker je zdajšnja zadovoljiva strokovnost zaposlenih le nekaj nad 20%. Je pa vprašanje, če so za svoje delo tudi ti strokovno res usposobljeni, ali pa so si morda svojo strokovnost pridobili v na hitro pripravljenejših delavskih univerzah?

Toliko v ilustracijo. Toliko v opozorilo, da potrebe obstajajo, da je treba drugače reševati težave strokovnega šolstva in seveda v zvezi z njim tudi njegovega financiranja.

Se pa dokaj čudno sliši, da z reševanjem tega problema res pričeli šele sedaj. Kako pa je vse to potekalo doslej? V bivšem gorškem okraju, pravijo, da je bila stvar kar v redu. 25% sredstev za vzdrževanje šol in za njihovo delo je križala občina, 75% gospodarska zbornica. Veliko bolj nejasno pa je bilo financiranje v bivšem koprskem okraju, kjer je del sredstev dajala občina, nekaj zbornica, nekaj same gospodarske organizacije... Vsakdo je pripeval nekaj, vsi skupaj pa ne toliko, da bi uspeli pokriti vse potrebe. Tako so nastajale zadolžitve, ki še zdaj po grobih ocenitvah za področje bivšega koprskega okraja znašajo nekaj nad 60 milijonov dinarjev. S tem v zvezi pa moramo tudi povedati, da so nekateri občinski skladi za šolstvo, tako na primer v Kopru in Postojni, za to, da bi vsaj delno izpolnili obveznost do strokovnih šol, šli celo tako daleč, da so dodelili premalo sredstev nekaterim šolam in gimnazijam, samo da bi vsaj malo s temi sredstvi reševali problem strokovnega šolstva. Pa kljub vsemu le niso uspeli. Tako samo v občini Koper znaša primanjkljaj iz preteklih let 32 milijonov dinarjev, v Piranu nekaj nad 18 milijonov... da naštejemo samo največje. Ker je bil neurejen en problem, so s tem nastajali tudi drugi. Ker ni bilo sredstev za obstoj šol, so po nekaterih šolah (Gostinska šola v Piranu) postali nemogoči pogoji tudi pri pouku. Šolska vodstva, predavatelji in nemalo-

krat tudi sami učenci, namesto da bi se posvetili pouku, so postajali neke vrste administratorji. Pisali in odpošiljali so prošnje, ki so bile naslovljene na gospodarske organizacije, pa na občine, okraj, Gospodarsko zbornico in tako naprej.

Strokovna raven pouka je bila tako tretjerazrednega pomena.

In če je bilo slabo pred letom, je bilo videti, da bo letos še slabše. V nekaterih občinah koprskega okraja so z novim koledarskim letom prišli do prepričanja, da bi po novem strokovnega šolstva sploh ne podpirali več. Motivacija — vsi učenci, ki obiskujejo šolo, tako niso iz naše občine in tako naprej.

Zdaj, pravijo v Kopru na Okrajni gospodarski zbornici, bomo skušali problem rešiti. Vsaj skušali ga bodo in če že ne drugega, vsaj reševati so ga pričeli. Res pa je, da za zdaj še ne vedo, kako jim bo to uspelo. Vedo le, da bi bilo potrebno za kritje vsega strokovnega šolstva v okraju 260 milijonov, če hočejo, da bo strokovno šolstvo v njihovem okraju rešeno. Vsaj kar zadeva financiranje. Pa tudi to vedo na Okrajni gospodarski zbornici, da bi bilo treba tem 260 milijonov priložiti še nekaj onih, ki so ostali neopranjeni iz preteklih let. Vedo tudi, da je strokovnost v nekaterih šolah »čisto na nulli« in tudi po tej plati iščejo rešitve. Vendar osnovnega vprašanja kljub vsemu le še niso uspeli rešiti:

odkod sredstva, da bodo šole sploh še lahko obstajale?

In ker tega ne vedo, so za zdaj ustanovili komisijo, ki obiskuje posamezne strokovne šole po občinah v okraju in ugotavlja, katere le-teh bi lahko smotrno združevali. Trenutno je namreč v okraju 12 strokovnih šol, ugotovili pa so, da imajo za izobraževalno dejavnost (isto stroko) tudi po 4 centre, ki so zelo različno opremljeni in v takem številu, kot sedaj, večkrat nepotrebni. Tako bo prva akcija — združiti nekaj teh šol in iz dosedanjih trinajstih po prvem predlogu napraviti le sedem ali osem šol, ki bodo še izobraževale za poklice. Pa tudi kvaliteta pouka bi se s tem, kot pravijo, dvignila, ker bi ostale te tiste šole, ki imajo pogoje za nemoteno delo. To nemoteno delo pa ne mislim s tem, da bi imele za vsako leto vnaprej tudi že zagotovljena sredstva za svoj obstoj. Tako še vedno nismo uspeli dobiti odgovora na vprašanje:

Od kod sredstva? Občine se branijo poravnati obveznosti, zato bodo sklicali vse načelnike oddelkov za finance in družbene službe pri vseh enajstih ObLO in se z njimi dogovorili glede udeležbe posameznih občin pri sofinanciranju strokovnega šolstva. (Morda bi se bilo bolje dogovarjati s predsedniki skladov za šolstvo!) Poskušali bodo tudi z gospodarskimi organizacijami, ki so vse doslej v večini pozabile na tisti odstavek v zakonu o financiranju šol, ki pravi, da lahko prispevajo za šolstvo sredstva iz enega odstotka bruto osebnih dohodkov, ki jim ostaja za lastne potrebe izobraževanja (in ki ga večina ni uporabila), kot tudi iz skladov skupne porabe in sklada za osebne dohodke.

Dejstvo pa je, da je večina na ta odstavek hote ali nehoti pozabila, ker za te šole v večini ni prispevala ničesar. In slednjič, tu je še Gospodarska zbornica, ki je v bivšem gorškem in koprskem okraju vse doslej nosila najtežje breme, se pravi, da je za strokovno šolstvo dajala največ sredstev. Pred meseci pa je izšel zakon, ki pravi: zbornice lahko koristijo sredstva samo za svoje redne izdatke.

Ponovimo si torej vprašanje: kdo bo v bodoče financiral strokovno šolstvo v koprskem okraju?

Načelnik Okrajne gospodarske zbornice v Kopru tovariš Bojan Furlan, ki se s tem vprašanjem trenutno največ ukvarja, pravi:

»Če ponovim vse tisto, kar sva se že pogovarjala, potem po mojem mnenju ostaja le eno. Menim, da bi morali pristojni zvezni in republiški organi sprejeti ustrezen predpis, ki bi to vprašanje reguliral.« Tovariš Furlan sodi, da bi gospodarske organizacije morale imeti možnost 3% od bruto osebnih dohodkov dati za izobraževanje. »Torej, če hočemo, da bi se naše strokovno šolstvo dovolj hitro razvijalo, mu moramo zagotoviti finančna sredstva, ker le v tem primeru od vodstev šol lahko zahtevamo, da je tudi njihovo delo v redu. Po mojem mnenju bi bilo treba ustanoviti posebne sklade za strokovno šolstvo pri gospodarskih zbornicah v okraju ali celo po ljudskih odborih. Ti skladi bi imeli družbene organe, ki naj bi v skladu z možnostmi in potrebami dodeljevali finančna sredstva posameznim strokovnim šolam. Seveda bi se morale v te sklade stekati predvsem sredstva, ki bi jih namenile posamezne delovne organizacije, posamezna podjetja, saj prav za te šole izobražujemo kadre.«

Za zdaj ostajajo le želje, da bi do nečesa takega prišlo. Gotovo pa je res, da so le želje premalo. Povsem še vedno nismo uspeli dobiti odgovora na vprašanje, od kod sredstva za bodoči obstoj strokovnih šol... Odgovora ni. In zakaj ne, ker ga trenutno v Kopru ne ve še nihče. Obstajajo le predlogi, o katerih bo moral razmišljati tudi kdo izven koprskega okraja.

JANEZ GOVC

Na dnevnem redu: statuti

• POSTOJNA:

Statutarna odjuga na Postojnskem

Ce ugotovljamo, da se je vendarle izdelava statutom delovnih organizacij pomaknila naprej, velja ta ugotovitev predvsem za podjetje LIV v Postojni. Komisija za izdelavo osnutka statuta je najprej razpravljala s proizvajalci na zborih ekonomskih enot, katere specifičnosti naj bi obravnavali njihov statut.

Ce hoče kolektiv zagotoviti učinkovito samoupravljanje, to je sodelovanje vseh 250 članov-proizvajalcev pri urejanju vseh pomembnih vprašanj, potem mora biti seznanjen tako s perspektivnim kot z dejanskim stanjem v podjetju. Zato je v statutu določeno, da morajo dati strokovne službe organom upravljanja mesečna poročila, da bi ti lahko razpravljali in pravočasno ukrepali v določenih primerih. Temu namenu je podrejeno tudi redno izhajanje tovarniškega lista »Kovinar«.

Vzgoji strokovnega kadra je posvečeno posebno poglavje v statutu. Strokovno izobrazbo naj bi si pridobili posamezniki na delovnih mestih in prek seminarjev. Posebno poglavje obravnava formiranje ekonomske enote, njihove pristojnosti, pravice in dolžnosti.

Pri izdelavi osnutka statuta je opravila precejšnjo nalogo tudi sindikalna organizacija. Njena komisija, ki je organizirala razpravo med proizvajalci, je zbirala mnenja in predloge in jih posredovala komisiji. BA

• ZELEZARNA JESENICE:

Načelo o socialni politiki in njenem področju v statutu

Redkokateri delovni kolektiv tako s pridom izkorišča svoj časopis za obravnavo različnih vprašanj sedaj pred sestavljanjem statuta kot prav kolektiv jeseniške železarnice. V vsaki številki njihovega »Železarja« obravnavajo posamezniki zadeve, ki naj bi jih uzakonili v statutu. V zadnji številki »Železarja« npr. obravnavajo socialno politiko in njena področja.

Zanimivi so nekateri predlogi, kako naj bi na primer v statutu uzakonili skrb za zaposlitev in rehabilitacijo delovnih invalidov. Med drugim je predlagano

— da je za invalide osebe prvi dolžan poskrbeti ustrezno delovno mesto matični obrat, nato grupa obratov, in če nimogoe v okviru podjetja najti ustrezno delovno mesto za invalida, naj bi kadrovska služba zaprosila Zavod za socialno zavarovanje, oziroma Zavod za zaposlovanje delavcev, da priskrbi ustrezno delovno mesto invalidu izven železarnice.

Predlagano je, naj bi prvenstveno zagotovili možnost rehabilitacije oziroma prekvalifikacije v okviru podjetja. In s tem v zvezi naj bi bil dolžan

— tehnični sektor v sodelovanju s socialno službo po potrebi za določenega invalida prirediti stroj njegovim sposobnostim.

V statutu naj bi uzakonili načelo, da je centralni delavski svet nosilec socialne politike, da mora za določeno časovno obdobje sprejeti akcijski program, ki naj bi ga uresničevala posamezne strokovne službe. P.

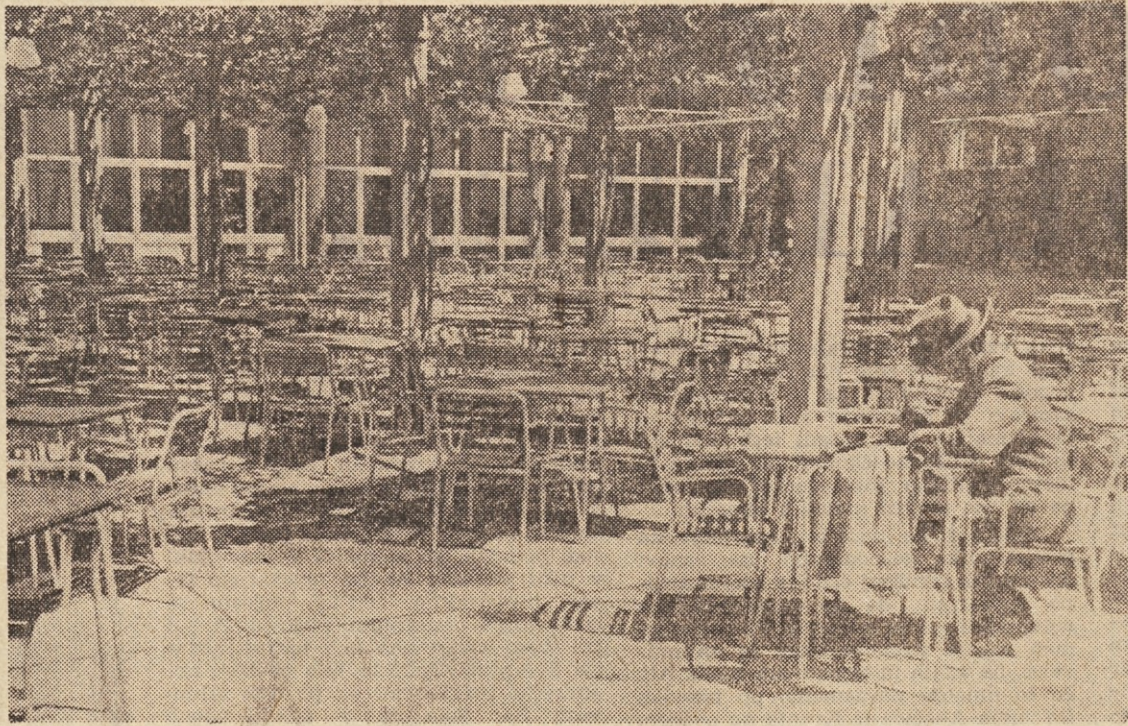
• LJUBLJANA:

V statutih občin opredeliti odnos do storitvene dejavnosti

Na razširjeni seji Odbora za gospodarstvo in delavsko samoupravljanje republiškega odbora sindikatov in republiškega odbora strokovnih sindikatov delavcev storitvenih dejavnosti Slovenije so bila izrečena tudi nekatera priporočila glede izdelave statutom delovnih organizacij in statutom komun.

Med drugim je bilo rečeno, naj bi v statutih delovnih organizacij s področja storitvenih dejavnosti, predvsem določili materialni položaj ekonomskih enot, delitev dohodka po delovnem uspehu, vprašanja s področij delovnih razmerij in podobno.

V statutih občin pa naj bi bili jasno opredeljeni odnosi med občino in delovnimi organizacijami storitvenih dejavnosti. Rečeno je bilo, da je to posebno pomembno glede na pravočasno in realno določanje družbenih obveznosti, to je pavšalov, prispevkov iz dohodka, prometnega davka, najemnin in podobno. Delovne organizacije s tega področja namreč — po dosedanji praksi — ne vedo za mesece vnaprej, kakšen bo njihov dohodek, ker so jim doslej občine predpisovale obveznosti sredi leta namesto pred začetkom nove poslovne dobe. P.

Pred turistično sezono

FOTO: M. ŠPAROVEC

• STORE:

Zahteve volivcev

Pred dnevi je bil v Storah sestanek občanov iz področja tamkajšnje krajevne skupnosti. Udeleženci in kandidati za občinski, republiški in zvezni zbor so razpravljali o delu skupnosti in bodočih nalogah.

Udeleženci žele, naj bi bilo v bodoče večje sodelovanje urbanistov s krajevno skupnostjo, delovnimi kolektivi in ustanovami, da ne bo prišlo znova do napak, kot so se dogajale doslej. Tako kot na vseh dosedanjih zborskih volivcev, so tudi tokrat zahtevali, naj bi vendarle začeli z gradnjo osemletne šole. Prav tako so se zavzeli za gradnjo trgovskega lokala v novem naselju na Lipi. Sedanja trgovina na Lipi je v malih prostorih stare hiše, kar nikakor ne zadošča za potrebe tolikšnega števila prebivalcev. Grajali so slabo urejeno kanalizacijo v starem delu Stora, kjer so prebivalci ob malo večjem naliivu deležni poplav, kleti pa so večji del leta v vodi in blatu. Tudi kanalizacija ob progi (za katero bi morala skrbeti železnica) je v taksem stanju, da je lahko izvor za epidemije. Zahtevali so tudi, da se sedanji način prodaje zelenjave ob cesti in železniški postaji ukine, ker je nehygieničen. J. M.

• »PEKO« TRŽIČ:

Potrebe trga pogostokrat — uganka

V letu 1962 so se zaloge surovin in reprodukcijskega materiala povečale za 39% ali 157 milijonov, poslovni stroški so bili večji za 15 milijonov, kot so planirali, v skladiščih končnih izdelkov so zaloge porasle za 26%, 70% vseh reklamacij je bilo zaradi slabe kvalitete lepljenja podplatov in ob vsem tem je produktivnost na zaposlenega porasla le za 0,56%! Letošnji prvi meseci, posebno pa april, kažejo, da je kolektiv lani le premagal izredne težave, v katerih se je znašel. Ti podatki so bili osnova za razpravo na

obnem zboru sindikalne organizacije v PEKO. Vsi udeleženci so predvsem razpravljali o notranjih problemih in grajali slabosti.

Pri izdelavi čevljev za izvoz so na primer zaradi nekaterih dobaviteljev naleteli na komaj rešljive probleme. Ničkolikokrat se je dogajalo, da so delavci že zgodaj zjutraj zapuščali delo, ker ni bilo gumijevih podplatov, popoldne pa so morali zopet prihajati v službo zato, da so izpolnili obveznosti do tujih kupcev.

Iz razprave lahko povzamemo, da je kolektiv »našel samega sebe« in da gre sedaj za neke kvalitetnejše premike v njem samem. To potrjujejo nji-

hova stališča do izobraževanja, strokovnega kadra in organizacije posameznih služb. V nekaj letih obstoja srednje tehnične čevljarke šole so s štipendiranjem dobili dvajset tehnikov, v podjetju imajo mlade ekonomiste, kmalu bodo zaključili študije kemiki, strojniki in pravnik. Ob vsem tem ugotavljajo, da tri milijone dinarjev, kolikor jih dajo letno za štipendiranje, še vedno ni dovolj!

»Uspešno smo prodrali na svetovno tržišče, znajdemo pa se v zadregi, kako prodati 78% naših izdelkov na domačem tržišču! To nam govori, da smo včasih zelo nerodni. Obenem je to signal, da je naša komercialna služba še preslaba; ne pozna dovolj domačega tržišča. To službo bomo okrepili, okrepiti pa bomo morali tudi ostale, saj se ne moremo več zadovoljiti, če na vprašanja o izvozu, o višini zalog izdelkov, o prodaji na domačem trgu, dobimo odgovore šele čez tri ali štiri dni! Naše službe bomo morali spremeniti tako, da bo v podjetju manj raznih »položajev« in mnogo več bistril ljudi, ki bodo znali delati.«

To je bila ena izmed ugotovitev udeležencev. Pri vsem tem niso pozabili v razpravi tudi na kvalitetnejše delo samoupravnih organov. Združitev prvega in drugega je pogoj, da v kolektivu ne bodo vedno govorili le o težavah. VE

• LESCE:

Osnovan prepotreben obrat

V Tovarni verig v Lescah so se pred časom odločili za ustanovitev menze izven podjetja, kjer naj bi dobili prehrano predvsem samci. Stroške za vzdrževanje prostorov in za osebje bo prevzela delovna organizacija, tako da bodo abonenti plačali samo stroške za hrano. V kolikor bodo zainteresirani za prehrano tudi delavci iz drugih podjetij, naj bi njihove delovne organizacije krile določen del režijskih stroškov. N. B.

PRALNI STROJ

EM

Opere 3,5 kg suhega perila v eni polnitvi.

Vsa družina bo vesela. Vedno lepo belo oprano perilo. Mož bo ponosen — otroci veseli in pranje bo pravi užitek

ELEKTROINDUSTRIJA IN SPLOŠNA MONTAŽA MARIBOR

7 dni v sindikatih

SKOFJA LOKA — Sindikalna organizacija delavcev loške Tovarne hladilnikov je bila letos pobudnik za prostovoljno delo. Člani kolektiva naj bi v prostem času uredili okolico tovarne, to je odstranili lesene barake, uredili parkirni prostor in podobno. Organizatorji so računali, da bo za vse to potrebno opraviti okoli 5000 prostovoljnih ur. Člani sindikata so uresničili pobudo izvršnega odbora in opravili 3000 prostovoljnih ur dela. Uredili so zelenice, izdelali bokse za odpadni material, cesto do fiših garaž, odstranili provizorije, uredili parkirni prostor pred upravno zgradbo, skratka s prostovoljnimi delom so prihranili 2 milijona dinarjev. Pri prostovoljnem delu so sodelovali domala vsi člani kolektiva. D. Z.

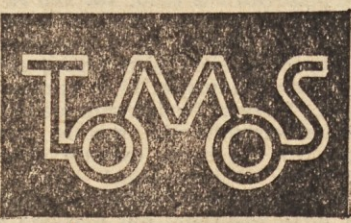
NOVO MESTO — Na občnih zborskih sindikalnih podružnicah delavcev novomeške tekstilne tovarne in njene obrate II v Metliki, so udeleženci razpravljali o tekočih nalogah. Med drugim je na obnem zboru vznikla pobuda, naj bi izvolili komisije za izdelavo novega statuta tudi v ekonomskih enotah. Komisije naj bi zbirale predloge za dopolnitev pravilnikov in poslovnikov in organizirale razprave o osnutku statuta. B.

VIC-RUDNIK: Občinski sindikalni svet je že pred časom izvolil posebno komisijo, ki spremlja izdelavo osnutkov statutom delovnih organizacij. Razen te komisije deluje še šest podkomisij, in sicer za industrijo, obrt, institute, za kmetijstvo, pravo in za socialno varstvo. Komisija in podkomisije spremljajo izdelavo statutom v več kot 120 delovnih organizacijah. Skupno z Delavsko univerzo je občinski sindikalni svet že priredil nekaj enodnevih seminarjev. B.

ZAGORJE — V ponedeljek, 13. maja je bil v Zagorju ob Savi razširjen plenem občinskega sindikalnega sveta, na katerega so povabili tudi predsednike in tajnike sindikalnih podružnic. Na plenumu so analizirali predvolilne zore v zagorskih delovnih organizacijah. Razen tega so razpravljali o nadaljnjih predvolilnih aktivnostih delovnih kolektivov ter o sklicu obratnih konferenc po večjih zagorskih delovnih organizacijah. -k-

KIDRIČEVO — Sindikalna podružnica ekonomske enote glinice v tovarni Kidričevem, je na zadnji seji razpravljala o razširjanju nasega glasila. Člani izvršnega odbora bodo, kot so sklenili, sestavili statistični pregled naročnikov in se na enem izmed naslednjih sestankov domenili, kako bi med članstvom čim bolj uspešno razširjali nas list. Upajo, da bodo njihovu pogledu skledile tudi ostale tri sindikalne podružnice. M.

• IZ ČASOPISOV DELOVNIH KOLEKTIVOV • IZ ČASOPISOV DELOVNIH KOLEKTIVOV • IZ ČASOPISOV DELOVNIH KOLEKTIVOV • IZ ČASOPISOV DELOVNIH

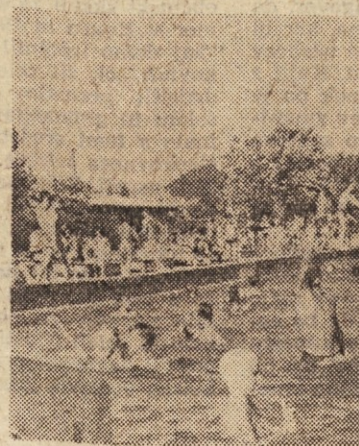
Rekreacija in delovna storilnost

Na delovnem mestu v podjetju ne utruja samo fizično delo ali trajno sedenje, temveč tudi koncentracija in drugi negativni pojavi, kot so: ropot, prah, plini, vlaga, vročina, mraz, nepravilna razsvetljava itd. S pravilno organizacijo dela in različnimi zaščitnimi sredstvi je sicer možno del teh vzrokov odpraviti, vendar ostane določena stopnja utrujenosti, ki se nujno uvajlja pri vsakem delu in izraža v manjši in slabši produktivnosti. Zato je nujno, da prične mo uvajati aktivni počitek, ki ima lahko obliko kratkega sprehoda, raznih družabnih iger, lahkega športnega udejstvovanja itd., ki je mnogo bolj učinkovit od pasivnega počitka, kjer človek obsesta na delovnem mestu (niti ne

gre na svež zrak) in kvečjemu zaužije med tem časom malico. Jasno je, da pri tem ne bomo silili k aktivnemu odmoru v obliki športnega udejstvovanja tistega delavca, ki opravlja fizično težko delo, temveč bo tak delavec lahko izkoristil odmor za partijo šaha ali drugo igro. Vsi tisti fizični delavci pa, ki nimajo težkega fizičnega dela, temveč pri delu ponavljajo stalno iste gibe, ali ves čas stojijo, bi se morali za skladen razvoj telesa posluževati primerne športne aktivnosti v času polurnega odmora, kakor tudi po delu. Le nekatera podjetja v Sloveniji so že zaposlila strokovnjake, ki se ukvarjajo samo z vprašanji rekreacije. Naloga teh ljudi je, da najprej analizirajo delo na različnih delovnih mestih in nato predpišejo in organizirajo primerno vadbo za rekreacijo. Tudi v Tomosu bi morali v interesu celotnega kolektiva poskrbeti za namestitev takega strokovnjaka. Ta polurna, oziroma četrturna rekreacija med odmorom, naj bi se razširila na rekreacijo po delu, ki naj bi bila tudi pod strokovnim vodstvom. Najbolj priljubljene oblike aktivnega oddiha so: sprehod na svežem zraku, badminton, odbojka, keg-

ljanje in streljanje. Naloga podjetja, oziroma bodočega odbora sindikalne podružnice, bi bila, da uredimo skromna igrišča v tovarniškem krogu, za kar je dovolj prostora, in kupimo najpotrebnejše rekvizite... Nadaljnja oblika rekreacije je nedeljsko izletništvo, ki je zelo zdrava in koristna navada. Žal v našem kolektivu, posebno v zimskem času, premalo razširjena. Važna je tudi opremljenost počitniških domov s pripomočki za razvedrilo in šport. Naš počitniški dom na Bledu je sicer zelo lepo opremljen, toda za zabavo in razvedrilo nima drugega kot radio. V domu bi bila zelo dobrodošla miza za namizni tenis, balinišče, zelo lepo bi bilo, če bi imel na razpolago nekaj čolnov, ki jih podjetje sicer ima, pa nekateri razpadajo, namesto da bi jih dali na razpolago našim članom. Tudi televizor bi lahko kupili za naš počitniški dom, saj ob večerih ljudje ne vedo kaj početi in gredo spat, namesto da bi se prijetno zabavali. Popolnoma zgrešeno je, če rečemo: »Saj smo objavili kolektivno, naj se člani prijavijo za oddih v počitniškem domu (po razmeroma nizkih cenah — ca. 600 din na dan) pa ni zadostne-

ga odziva in predlagamo, da se dom proda.« To je napačna politika. Sindikalni odbor in ostali forumi v podjetju se morajo boriti za to, da bodo prepričali ljudi, jih vzgojili, da bodo znali izkoristiti letni oddih, ne pa, da ga bodo uporabili za opravljane raznih domačih del. Nekateri kolektivi so imeli velike težave v začetku in so morali prakticirati celo to, da so pošiljali ljudi zastoj na letni oddih. Danes nimajo več teh težav in ob pametni politiki regresiranja dosežejo to, da večina članov kolektiva koristno preživi svoj letni oddih.

Nujnost in končno tudi pravičnost sta privedli do politike posameznega regresiranja stroškov letnega oddiha, hkrati ob uvedbi ekonomskih cen v počitniških domovih. S starim načinom dotiranja direktno počitniškega doma so bili deležni teh ugodnosti samo tisti, ki so preživeli oddih v počitniškem domu, ki pa so predstavljali le majhen odstotek celotnega kolektiva. Počitniški domovi imajo premajhne kapacitete da bi v njih lahko preživeli oddih vsi člani kolektiva, zato je popolnoma pravilno, da z regresiranjem posameznika omogočimo

tudi tistim, ki ne bi mogli preživeti oddiha v počitniškem domu, oddih na kak drug način, npr. v kakem drugem počitniškem domu, hotelu, na potovanju, s planinstvom itd. Z uvedbo odprtih tipov počitniških domov pa bi dosegli to, da posamezniku ne bi bilo potrebno iti vsako leto na dopust v isti kraj, temveč bi si lahko izbral za oddih počitniški dom kakega drugega podjetja, kar bi se dalo najlepše izvesti v primeru, če bi večina kolektivov uvedla ekonomske cene v svojih počitniških domovih in regresiranje posameznika. Seveda bi imeli člani kolektiva, ki je lasnik počitniškega doma, prednost pri rezervaciji pred drugimi. Samoupravni organi, ki bi skrbeli za pravilno gospodarjenje v domu, pa bi skrbeli, da ne bi imeli nikdar nezasedenih kapacitet, kot se je do sedaj čisto dogajalo, temveč bi jih oddajali drugim gostom. Predvsem bi morali tudi skrbeti za razširitev sezona, ki traja v nekaterih počitniških domovih komaj 2 meseca na leto. Organizirana rekreacija delavca v tovarni je tesno povezana z njegovo proizvodnostjo. Zato je potrebno temu vprašanju posvetiti vso pozornost. Komisija za oddih

1. komuna: VELENJE

SR SLOVENIJA

OKRAJ KOPER
OKRAJ CELJE

OKRAJ LJUBLJANA
OKRAJ MARIBOR

ŠALEŠKA DOLINA - KOMUNA NA LIGNITU

UVODNO RAZMIŠLJANJE

Nekdanji rudar z Lilijskega hriba, ki je dolga jutra premerjal korak z medlo jamščarico tja proti Škalam, preprosti rudniški separaciji, da je potlej grabil premog iz zaprašenih čel, ni bržkone nikoli presojal o lignitu, o tem mrtvem bogastvu Šaleške doline. Da ni razmišljal je res! Tamek košček kruha, ki mu ga je dajala jama, je terjal od njega drugačne skrbi: misel je veljala otrokom, številnim vsakodnevni stiskam, hlapčevskemu jarmu, ki ga je potiskal k tlom, njegova misel se je kdaj pa kdaj komaj dotaknila razsojanja o boljšem življenju.

In vendar je mrtev lignit skrival v sebi tolikšno bogastvo! Toda o njem ni nihče premleval pred vojno, v času okupacije niti ne prva leta po vojni.

Nenadoma pa je bogastvo lignita izbruhnilo: odkritja neizmernih premogovnih slojev so malone čez noč spremenila do tedaj siromašno Šaleško dolino v vrel utrip veselega boja za napredek.

Lignit — je pomenil nov rudnik, je postoterial rudarje iz Lilijskega hriba, je pomladil vrste z novimi močmi iz vseh krajev naše domovine.

Lignit — je narekoval gradnjo termoelektrane-velikanke v Soštanju, ki dan za dnem izvablja iz mrtvega kamna živo električno energijo.

Lignit — ukazuje gradnjo energetskega kemičnega kombinata, ki bo presnavljal rujavo gmoto v živo energijo plipa, ki bo nekoč dajal naši proizvodnji na tone dragocenih plastičnih snovi.

Lignit — z njim povezano Novo Velenje, sodobno naselje številnih rudarskih družin, izpopolnjuje trgovinsko omrežje, ustvarja družbeni standard ljudi raznih poklicev, ki so ob njem našli v Šaleški dolini svoj kruh.

Lignit — je beseda, ki prepleta mnoge razgovore, ki jo slišiš ob

vsakem koraku, ki jo razbiraš iz obrazov ...

Lignit

Ta je narodni dohodek komunne, ki se približuje devetim milijardam, ta je v družbenem bruto proizvodu, ki se približuje dvajsetim milijardam, lignit je posredno ali pa neposredno povezan z drugimi dejavnostimi komunne, ki počiva na njem. Šaleška dolina — komunna na lignitu, križpotje zgornje Savinjske doline in Mislinjske doline, je danes v vrtincu skoraj neverjetno hitrega gospodarskega vspona, ki ga beležijo vse tamkajšnje dejavnosti.

Industrija — obseg proizvodnje je vsako leto za povprečnih 20 odstotkov večji; znaten delež pri tem ima Elektrarna Soštanj s svojimi 135 MW letno, Rudnik lignita Velenje, ki že presega poltretji milijon ton letnega izkopa, Tovarna gospodinjinske opreme »Gorenje«, ki se približuje trem milijardam letne reali-

zacije, Lesno industrijski kombinat in Tovarna usnja v Soštanju.

Kmetijstvo — 563 milijonov dinarjev investicij — za izgradnjo hlevov, vrtnarskega obrata s toplodom, hmeljarskih sušilnic in žičnic — je ključ do sodobne poljedelske, vrtnarske in živinorejske dejavnosti, hkrati pa je sooblikovalec družbenega ter osebnega standarda prebivalcev, ki so lahko vselej primerno oskrbovani.

Trgovina — skladno s stanovanjsko gradnjo ter z rastjo Novega Velenje sta začeli poslovati v tem modernem mestu dve veleblagovnici s specializiranimi oddelki, dve trgovini z živilskimi in gospodinjstvi potrebščinami, dve mesnici, dve konfekcijski trgovini, knjigarna, trgovina z motornimi vozili.

Zrcalo trgovini in obenem rasti osebnega standarda prebivalstva je nekaj številčk, ki nazorno govorijo o izpremenjeni podobi Šaleške komunne:

Število osebnih avtomobilov se je povečalo od 30 v letu 1957 na 311 v lanskem letu, število motornih koles je poraslo od 80 na 324, radijskih naročnikov od 3578 na 5643, število televizijskih sprejemnikov pa od 91 v letu 1957 na 267 v letu 1962.

Te številke ne utrujajo! Govore z razveseljivimi dejstvi o osebnem standardu šaleških delavcev, katerih povprečni mesečni nominalni dohodek je leta 1957 dosegel 17.000 dinarjev, lanskega decembra pa je presegel 35.500 dinarjev; govore v prid števila zaposlenih, ki se vsako leto povečuje za dobrih 11 odstotkov, saj je število zaposlenih v letu 1957 je 4259, zdaj pa je že skoraj 7000.

Vsi ti diagrami rasti in razvoja oblikujejo osebnost mladih ljudi, ko prebirajo med poklici, ko se odločajo za šole; ki že danes natančno vedo, kaj jim bo prinesel jutrišnji dan.

Šolstvo — pripoved o nadaljnjem razvoju gospodarstva, o novih tovarniških objektih, o sodobnejši tehnologiji bi bila iluzorna, če ne bi vsebovala očitne skrbnosti komunne za hitrejši razvoj šolstva, za hitrejšo oblikovanje osnov za spopolnitev človeka.

Paka pri Velenju, Bele vode, Smartno ob Paki, Novo Velenje — so odprli vrata novim šolam: petim osnovnim in industrijsko-rudarski šoli, v Šaleški dolini je danes 16 osnovnih šol, pomožna šola, glasbeni sta celo dve in industrijska šola. Vse te šole obiskuje približno 3650 učencev, nova generacija novega mesta, ki ji vse te šole omogočajo primerno izobrazbo na poti k zaželenemu poklicu.

Naposled je tu še vsakdanje družabno življenje, ki ga po svoji moči pestrijo Kulturni dom v Velenju, Delavska univerza in Delavski klub.

Kronika še našteva; lahko v podrobnosti opisuje številne pridobitve

Novega Velenja in sploh Šaleške doline v zadnjih letih. V to naštevaje uvršča priprave za ustanovitev muzejske zbirke na starem velenjskem gradu, kulturne in prosvetne ustanove v Soštanju, Zavodnji, v Topolščici, pa knjižnice in čitalnice vse do 18 spominskih plošč in spomenikov, ki so priča daljne, in bližnje preteklosti.

Vse to seveda uveljavlja turizem kot donosno gospodarsko panogo. Hotela v Novem Velenju in v Soštanju, rekreacijsko središče ob jezeru z mikavnim gostiščem ter z vikendi, gostinski objekti, so prijetno zatočišče obiskovalcu Šaleške doline, tamkašnjih gradov, prirodnih znamenitosti ... Turistično dejavnost in sploh dolino bo kmalu približala obiskovalcem nova cesta, ki bo po urbanističnih predvidevanjih, glavna magistrala med zdajšnjo železniško progo in industrijskimi objekti, med zapadnimi šoštanjskimi in vzhodnimi velenjskimi vrati, med zgornjo Savinjsko in Mislinjsko dolino.

Zgodovinar opisuje: »Pokrajina v okolici Šaleške doline je bila naseljena že v predzgodovinski dobi in tudi kasneje, saj so bili za naselitev ugodni pogoji: gozd, ravan in rodovitni svet, divjačina ... Velenje se prvič omenja leta 1250; ves srednji vek je dvignil pomen Šaleške doline s tremi gradovi, ki so bili zgrajeni v krogu osmih kilometrov. Malo trško naselje, stisnjeno pod gradom v Velenju, je ostalo takšno, kakršno je bilo pred mnogimi leti. Bržkone bi ostalo še danes neizpremenjeno, če ...!

Opisu zgodovinarja dodajajo šele poslednja leta zajetnejše strani, ki jih bogati zadnje desetletje s spreminjeno podobo krajev v dolini, predvsem pa s povsem izpremenjenim načinom življenja domačinov. To življenje je seveda odev dela v rudniku, v termoelektrani, v tovarni usnja, v kovinski in lesni industriji, v obrti in trgovini v številnih manjših gospodarskih objektih, nastajajočih načrtih gigant-skih novogradenj.

Prav tem gradnjam, njihovim delavcem ter njihovega gospodarjenju velja reportaža, reportaža o Šaleški dolini — komunni na lignitu.

Tujec, ki se pripelje z vlakom iz Celja v Velenje, začuden ogleduje svet okoli železniške postaje. Malone takšen je, kakršnega je izoblikovala stara arhitektonska domiselnost. Dejal bi skoraj, z ničemer novim ne preseneča.

In vendar: gostišče čez cesto, obrat gostinskega podjetja »Pod gradom« preseneča s sodobnostjo, s svetlobo, z okusno opremljenostjo ... Cesta, ki vodi tja proti Velenju, staremu mestu v senci starega gradu, je vijugava in malce dolgočasna. Kratkočasnejša postane šele v strnjem delu mesteca, kjer se popotnik ogleduje na obe strani. Zanimive fasade, dve gostišči — z istim naslovom »Pod gradom« — vrvež ljudi in številne tesne ulice, ki se prepletajo.

Takšna podoba starega mesta postane očitnejša ob pogledu na novo mesto — na Novo Velenje! Lučaj proti vzhodu, kjer se cesta razdvoji v smer proti Celju in v smer proti Dravogradu, silijo v nebo mogočni nebotičniki, razkošni bloki, stanovanjska in upravna poslopja. Med vsemi mavrica zelenic, asfalta, betonskih ploščic, cvetlic, grmičevja, drevov ...

Novo Velenje! Bržkone ga vsaka predstava človeka, ki ga ni videl, osiromaši. Bržkone je veličastnejše kot pa ga nosi človek, ki ga je videl, v spominu, Bržkone.

To je torej mesto, ki je zraslo na lignitu. Srečanje z njim je srečanje z ljudmi, ki so ga postavili ob gradnji svoje doline.

Panorama Velenja — staro in novo

Rudnik lignita Velenje

TEMELJNI KAMEN ZDAJŠNJE PODOBE ŠALEŠKE DOLINE

Tradicionalni rudarski poklic, ki nas seznanja z molčnimi, črnimi obrazi, z nasmejanimi očmi in jeklenimi pestmi, ki nas vodi v mračne podzemne globine, polne nevarnosti, je danes spomin na preteklost. Zgolj fizično moč rudarja, njegovo upornost in pogum, so začeli dopoljevati drugi poklici: rudar-strojnik, rudar-gradbenik, rudar-kemik, skratka rudar, ki s strokovno usposobljenostjo zmaguje nepreglednost premogovnega sloja, ki je zamenjal naporno ročno delo s tehniko, ki z umom zgrinja svoje bogastvo.

Takšen lik rudarja ima Rudnik lignita Velenje; s takšnimi rudarji različnih poklicev se srečujemo na premogovnem odkopu, na separaciji, v transportnem ožljju tega našega velikana. S takšnimi ljudmi se srečujemo v novem mestu, sedamo z njimi za mizo v restavraciji, igramo šah, čitamo ali pa gledamo televizijo v delavskem klubu, ploskamo priveditvam v kulturnem domu... Rudar je potemtakem že nekaj drugega kot predstava o poklicu v pustem pomenu besede.

In prav je tako! Šaleška kadunja z lignitom tudi terja oblikovanje drugačne podobe rudarja. Premoga je preveč, da bi ostajali ob stari tehniki, ob starih sicer delovnih ljudeh.

Pravijo, da je v rudniku danes le še kakšnih 30 starih rudarjev; delovne vrste so pomlajene z novimi, mlajšimi močmi. Nekdaj siromašna gospodarska panoga, je rudarstvo tam v Velenju bogata osnova za razcvet novega mesta in z njim Šaleške doline.

Lahko, velenjska premogovna kadunja, ki se razteza vse od Smartnega pri Velenju do Soštanja in Topolšice, je deset kilometrov dolg in poldrugi kilometer širok sloj premoga, ki dosega debelino dveh ljubljanskih nebotačnikov. Predstavo o teh 700 in več milijonih tonah lignita nam malce izpopolni razmišljanje o vrednosti premoga, ki je v raznih oblikah energije. Premog je namreč mrtev kamen; v njem tiči neslutena moč, ki jo je treba izkoristiti.

Izkoriščanje te moči pa je narokovalo razsojanje o odkopu, ki naj bo moderen, nagel in učinkovit. V opremljenih jamah služijo rudarjem stroji: kovinski varnostni stebri omogočajo hitro napredovanje ter poglabljanje čelnih odkopov, transportni trakovi sproti odnašajo tone lignita proti izvoznim jaškom, kompresorji dolbici dolbejo v stene... Rudar, ki mora biti tehnik, strojnik, usposobljen delavec, nakoplje dnevno več kot 10 ton lignita; široko čelo ga da svojih 700 ton, dnevna proizvodnja se približuje 8000 tonam.

Stevilke nas naposled seznanjajo s poltretjim milijonom ton lignita letne proizvodnje.

Kam s tolikšnim premogom? Bržkone ni transportnega sredstva, ki bi ga zlahka dobavljala potrošnikom! Tjakaj je sicer izpeljana železnica, ki povezuje Celje z Velenjem in Dravogradom, toda 800 vagonov dnevno, ki naj bi prepeljavali lignit, je neuresničljiva zahteva proizvodnje. Železnica ji ne more biti kos.

Nikakor ne, saj je bilo Velenje nekoč le skromno nahajališče premogovnih plasti — Šaleška dolina je pač molčala o svojem bogatstvu in tisto, kar so pred vojno dnevno nakopali tako imenovani kmečki rudarji, (možje s koščkom njive!) so železniški vagoni brez posebnih težav odveklili iz Skal, izpod železnega ogrinja stare separacije. To, kar velenjski rudarji danes nakopljejo, pa zahteva drugačen transport, terja zlahnejšo vrednost lignita, izpremenjeno mrtev rudo.

Elektrika — to je energija, ki tiči v lignitu; misel rudarja-strokovnjaka se je opredelila za najpreprostejši transport svojega blaga, lignita. Premog izpreminja v električno energijo v Termoelektrarni Soštanj. Načrtovanje novega odkopa, nove separacije na polju proti Topolšici, zadeva v povečanje proizvodnje premoga in hkrati ob potrebo gradnje še ene termoelektrarne, rekli bi lahko »čudodelnega filtra« za lignit, ki sprošča njegovo energijo.

Pa ne zgolj to: pred Šaleško dolino je postavitve energo-kemo kombinata, gigantskega središča kemične industrije, ki bo s pridobivanjem dragocenega plina iz lignita spet izvabljala novo obliko energije iz mrtvega kamna. Ta energija bo potlej potovala po dolgih plinovodih v vsa naša središča težke industrije, do velikih potrošniških centrov, do posameznih potrošnikov. Rudar je kemik! Njegovo snovanje presega meje — iz lignita bo dajal velenjski rudar domačemu in tujemu trgu plastiko, umetna tekstilna vlakna, umetna gnojila... Torej spet nova vrednost lignita, spet nova oblika dejavnosti Šaleške doline.

Tako bi hiteli z naštevanjem. Takšna je pot neslutene zakladnice premoga, ki postaja z uvajanjem moderne tehnologije neizčrpen vir

energije za proizvodnjo nove energije.

Načrtovanja drugačijo zdajšnji videz Šaleške doline. Urbanisti so se potrudili: napravljen je natančen načrt, ki odmerja življenjski prostor proizvodnim organizacijam, stanovanjskemu naselju, rudniku. Načrt temelji na planu izkopov. Ti pa ukazujejo na počasno ugrezanje levega krila doline, če gledamo proti Paškemu Kozjaku, desno krilo ob železniški progi in bodoči asfaltni cesti, ki bo povezovala Soštanj z Novim Velenjem, pa količi gradnje gospodarskih organizacij, podjetij, ustanov... Tam, kjer bodo izkopi vplival na ugrezanje zemlje, bo nekoč jezero, bo predvideno rekreacijsko središče velenjskega rudarja. Tam bo nekoč zdajšnja podoba velenjskega jezera pod povečevalnim steklom.

Ostal bo le še venec okoliških hribov. Gora Oljka bo še zmerom zaključevala krog s Koželjem in Rdečim hribom, s Paškim Kozjakom, Goltom in Smrekovcem, s Prežihovo goro, Staknečem in z Velikim vrhom. Ostali bodo mejniki nekdanjega morja, ki je tod pred davnimi tisočletji botrovalo rojstnemu dnevni tisočletnega procesa nastajanja premogovnega zaklada. Zgodovinskega dodaja starim letnicam novo letnico. Datum — 1873 — ko je Mayer začel z izkoraščanjem velenjskih lignitnih slojev, 1884, ko se je rudnika polastil graški kapitalist Lapp, prva svetovna vojna, životarjenje v stari Jugoslaviji, znamenito leto 1944, ko so partizani uničili rudniške naprave, so le odstavki pred poglavjem, ki ga piše zdajšnje desetletje. To poglavje pa je obsežna knjiga, ki nam ob vizualni rasti rudnika in njegove okolice podrobneje pripoveduje o notranji rasti šaleških delavcev, rudarjev deseterih poklicev.

Popoldanska izmena...

Giganta bodočnosti:

Termoelektrarna in energo-kemo kombinat

Velike zaloge lignita v Šaleški dolini so že pred 15 leti dale pobudo za gradnjo večjega termoelektrarnskega objekta na tem mestu. Vzporodno z razvojem rudnika in njegovo mehanizacijo je bila v letu 1956 zgrajena elektrarna moči 2 x 30 MW in v letu 1961 še nadaljnjih 1 x 75 MW. Stalno naraščajoče potrebe po električni energiji pa zahtevajo v Sloveniji gradnjo nadaljnjih objektov, in to na močnih rekah, za kar pa prihaja v poštev predvsem reka Drava. Vzporodno z gradnjo hidroobjektov je treba zgraditi tudi primerno število termoelektrarn, da bi lahko krili konzum v tistih sezonah, ko vode upadajo. V Sloveniji prihajata v poštev za proizvodnjo termoelektre edino dva močnejša premogovna bazena, t.j. velenjski in zasavski. S tem v zvezi se pripravljajo tudi projekti novih elektrarn v Soštanju

in Trbovljah. Za novo elektrarno v Soštanju obstaja že nova lokacija in to ca. 2000 m oddaljena od sedanje elektrarne na skrajnem zahodnem robu premogovne kadunje. Zamišljeno je, da bi nova elektrarna imela moč 2 x 200 MW ter bi bila zgrajena časovno v dveh etapah tako, da bi skladno s potrebami bil najprej postavljen en agregat 200 MW, kasneje pa še drugi. Prvi agregat bi lahko uporabljal premog iz sedanjega rudnika na vzhodnem delu doline in bi se odkopavale še vse obrabne plasti premoga, ki so bile doslej neizkoriščene. Kasneje bi za popolno dograditev elektrarne morala biti zgrajena še nova separacija z novim izvoznim jaškom v zahodnem delu. Ker zahteva razvoj Velenjske doline s svojo naraščajočo industrijalizacijo primerno rešitev vode, je skladno s tem tudi že rešena idejna snova oskrbe vode

vseh industrij. Nova elektrarna naj bi bila v svojem procesu predelave toplote v električno energijo zasnovana na najsoodnejših ekonomskih načelih, kar zahteva tehnične rešitve z visokim tlakom in visoko temperaturo pare. Cena proizvedene električne energije bi morala biti, upoštevajoč čim večjo ekonomičnost, po možnosti nizka, kar zahteva moderne agregate velikih moči.

Železniški prevoz nizkokaloričnega velenjskega lignita v večjih količinah na druga mesta industrije je dokaj drag in zaradi tega je njegova predelava v druge oblike energije nujna. Če pri tem upoštevamo še dejstvo, da s prevozom lignita prevažamo še najmanj 50% nekoristnega balasta v obliki vode in pepela, se nam pretvorba toplote v električno energijo prikaže še v ugodnejši luči. Transport električne energije po žicah daljnovodov je izredno enostaven in hiter ter zaradi njega nastopajo samo minimalne izgube 5—10%. Iz tega vidika je torej gradnja termoelektrarnskega objekta v velenjski dolini zares upravičena in potrebna.

Prvi korak pri izkoriščanju skritih kvalitet in uporabnosti lignita pa predstavlja načrt, ki pripoveduje o gradnji **energo-kemo kombinata**, giganta naše kemične industrije.

Njegova povsem opredeljena vloga je v prvi fazi pridobivanje plina iz premoga, ki bo zamenjal zdajšnje uporabo dražjega in manj vrednega generatorskega plina v naših večjih industrijskih središčih: Jesenice, Celje, Store, Ravne na Koroškem, Kidričevo — so končne postaje 250 kilometrov dolgega plinovoda, ki bo povezoval Soštanj z velikimi potrošniškimi centri. 500 milijonov kubičnih metrov plina letno — je proizvodni cilj giganta v prvi fazi, katerega proizvodnja bo seveda slovela na lignitnih plasteh Šaleške doline.

Druga faza gradnje energo-kemo kombinata pa je namenjena kemiji. Dragoceno snov ureo lahko koristimo za proizvodnjo močnih krmil za prežvekovalce, kot snov, polna dušika, je primerna za proizvodnjo umetnih gnojil, kot surovina za pridobivanje plastičnih mas za pridobivanje raznih smol za lake, sintetična lepila, mase za stiskanje...

Visoka kemija je za nas nova pot. Izkušnje si komajda pridobivamo! Se zmerom preštevamo leta

upornih eksperimentov. Zategadelj sodi v nastajajoči energo-kemo kombinat tudi kmetijsko posestvo »Salek«, kjer strokovnjaki preizkušajo uporabno vrednost snovi, skritih v lignitu. Vsekakor so potrebna številna dognanja o uporabnosti urea, potrebna so leta poizkusov, da bomo nekoč lahko z gotovostjo vplivali s pridobitvami sodobne kemije na proizvodno stopnjo poljedelske in živinorejske proizvodnje. Potrebna so razglabljanja o uporabi umetnih gnojil v različnih industrijskih, v industriji plastičnih mas, v gumarski in tekstilni industriji, v industriji močnih krmil in umetnih gnojil.

Predvidene in znanstveno dognane možnosti pridobivanja raznih snovi iz lignita so torej zanesljiv temeljni kamen, vgrajen v skorajšnji vir nove energije v Šaleški dolini, skorajšnje središče domače kemične industrije. Hkrati pa ta načrtovana govore o novih poklicih za prebivalce Šaleške doline, ki jim lignit in napredek odpirata vrata v malone nesluteno prihodnost.

Nikakor ni slučaj, da je Kmetijsko posestvo Salek v organizacijskem sestavu energo-kemo kombinata; premišljena načrtovana kombinata pri perspektivni proizvodnji močnih krmil in umetnih gnojil namreč narekuje vrsto dolgotrajnih eksperimentov, ki jih skupaj opravljata inženir-kemik in inženir-agronom. Lastnosti lignita so nedvomno odlična osnova za proizvodnjo močnih krmil za prežvekovalce; treba je le ugotoviti podrobneje kvalitete, treba je ugotoviti količinske vrednosti močnih krmil, pridobljenih iz lignita s pomočjo zamotanega kemijskega postopka in šele potlej odpreti vrata široki proizvodnji ter množični potrošnji. Prav takšno ugotovitev zahteva tudi skorajšnja uporaba umetnih gnojil, pridobljenih iz lignita, v poljedelskem gospodarstvu.

Strokovnjaki pravijo: ...le dolgoletno študiranje uporabnih lastnosti lignita s praktičnimi poizkusi nas lahko prepričajo v maksimum uporabnosti snovi, ki bo nekoč znano vplivala na hitrejši razvoj naše živinoreje in poljedelstva. Zategadelj je v sestavu energo-kemo kombinata Kmetijsko posestvo Salek, ki ob redni proizvodnji za domače tržišče že tudi uvaja eksperimentalno proizvodnjo z uporabljanim močnih krmil in umetnih gnojil.

Lignit izginja v peči **TERMOELEKTRARNE**, ki vrača za manjvredni kamen na tisoče kilovatih ur dragocenejšje električne energije

Kmetijsko gospodarstvo spremljevalec družbenega standarda

Dosedanja prizadevanja v oblikovanju sodobnega kmetijskega gospodarstva so izoblikovala v Saleški dolini dvoje središč: **Kmetijsko zadružno v Šoštanju in Kmetijsko gospodarstvo Salek v Velenju**. Obe središči odlikujejo nekatere značilnosti:

Salek je pravzaprav neposreden oskrbovalec Velenja ter njegove okolice z vsakdanjimi kmetijskimi dobrinami. Njegove obdelovalne površine bodo že letos zaokrožene na 250 hektarov, domačim odjemalcem pa bo nudil 465 ton razne zelenjave. Gospodarstvo povečuje pridelek paradiznikov, solate, fižola, krompirja, zelja, skratka vseh tistih dobrin, s katerimi mora biti dobro oskrbovana mestna tržnica. Hkrati pa Salek oskrbuje prebivalce z mlekom. S poglabljanjem in izpopolnjevanjem te proizvodnje — semkaj sodi še briga o toplih gredah, ki bodo letos spet povečane za 20 arav — postaja Kmetijsko gospodarstvo Salek ustrezno preskrbovalno središče Saleške doline.

Šoštanj pa ubira drugačno pot! Kmetijska zadruga se je opredelila za vzrejo mesnatih živin in za širjenje hmeljskih nasadov. Njena pozornost velja zlasti preusmerjanju mentalitete kmetovalcev, ki so še zmerom vezani na razne manj vredne pasme govedi. Temelj tega preusmerjanja je gradnja hlevov — v prvi etapi bo letos zgrajen hlev za 100 glav živine — ki bodo s končno kapaciteto 400 glav nedvomno odlična osnova za donosno mesno proizvodnjo.

Druga skrb pa velja razširjanju hmeljskih nasadov v zgornji Savinjski dolini, v okolici Smartnega ob Paki Hmelj, ki raste v teh predelih. Je izredno kvaliteten in visoko cenen na tujem tržišču. Zadruga svetuje, nudi mehanizacijo in reprodukcijski material, oskrbuje pravčasno odkup, ob tem pa seveda z razumnim združenjem povečuje lastne hektarske površine, ki jih uporablja kot hmeljne nasade ali pa kot potrebne površine pri vzreji živine.

Kmetijska zadruga Šoštanj in Kmetijsko gospodarstvo Salek imata možnost, v letošnjem gospodarskem letu — lanska in letošnja setev — organizirati proizvodnjo na dobrih 324 hektarjih obdelovalne zemlje, do konca tekočega leta pa jim bosta pridružila še nadaljnjih 140 hektarov. S tem bodo družbena posestva razpolagala s približno 7 odstotki obdelovalne zemlje v komunih; kooperacija zajema po predvidevanjih 1100 hektarov, kar nas opozarja na 1475 hektarov obdelovalne zemlje, na kateri je organizirana skupna družbena proizvodnja.

Tako organizirana kmetijska proizvodnja je vsekakor pot pri ustvarjanju družbenega standarda prebivalcev Saleške doline, katerega košek je nedvomno tudi v redni in ceneni preskrbi z vsakdanjimi poljedelskimi dobrinami.

Vabljava gostoljubnost zelene doline

Saleška dolina je dolga leta molčala v ognju neutrudljive graditve številnih proizvodnih objektov in družbenega standarda. Odkritja lignita so terjala svoje: novo separacijo, sodoben mehanizem za izkoriščanje premogovnih plasti, nova stanovanja za rudarje in za njihove družine, ki so prihajali od vsepovsod.

Kdo bi ob tem jemal v mar slikovito razvalino **Saleškega gradu**, katerega temelji so iz 12. stoletja, kdo bi se menil za **Velenjsko graščino** s kletnimi prostori iz leta 1275, kdo bi skrbel za ostanke zidov **Pustega gradu** v Šoštanju, ki so ga Turki ob vdoru v Saleško dolino leta 1473 porušili, toda ne zravnali z zemljo... Le kdo bi v vsem tem času presojal o lepotaht sotočju Mislinjske in zgornje Savinjske doline, o Saleški dolini!

Doslej ni bilo časa: zdaj pa bije plat zvona! Z novim **hotelom Paka** ter s primerno urejenim gostiščem »Kajuh« v Šoštanju, v rojstni hiši partizanskega pesnika Karla Destovnika-Kajuha, odpira Saleška dolina vrata svoje gostoljubnosti morebitnim obiskovalcem, izletnikom in poslovnim ljudem. Tamkajšnje razmeroma mlado turistično društvo uresničuje svoj program: **približuje svoj kraj našim ljudem!** To približevanje temelji na načelu, da je treba najprej bedeti nad tem, kar Velenje danes prištevava med svoje odlike: čistoča, urejenost parkov in nasadov, prijaznost lokalov, rožnata pročelja balkonov na stanovanjskih poslopjih. Temu sledi skrb za ohranitev starih saleških spomenikov, gradov, ki so nedvomno turistično privlačni in zanimivi.

Ob uresničenju teh ciljev pa ostaja še zmerom v središču pozornosti **rudnik lignita** z gospodarskimi objekti, ki so z njim povezani. Rudnik je beseda, ki spremlja pogovore v Saleški dolini o — Saleški dolini. Kot gospodarski objekt je košek zgodovine, popisani list, ki ga vsak rad prebira.

Ta list bo pravzaprav zajetna **knjiga slovenskih premostovnikov**, ki jo bo upodabljala stalna muzejska razstava v preurejenem **Velenjskem gradu**. S tem edinstvenim muzejem bo rudnik zaslužen v središču pozornosti med ostalimi mikavnostmi Saleške doline.

Program turističnih delavcev Velenja sega še dlje: pripovedujejo o oddihu, zabavi in razvedrilu, kar dandanes že ponuja Velenje s polnimi dlanmi. Ob že omenjenem hotelu »Paka« dominira restavracija »Jezero« z vikend naseljem, z jezerom, primernim za razne vodne športe, z urejenim stadionom olimpijskih dimenzij. V središču novega mesta pa je intimen lokal z glasbenim avtomatom ter različnimi družabnimi igrami.

Paški Kozjak in Sleme nudita zimsko-sportne užitke — smučišča in skakalnice — v poletnem času omogoča dostop do Slemena dobra avtomobilska cesta. V neposredni okolici Velenja zadržuje Rudarski klub, Kulturni klub, nova vrtnarija, Termoelektrarna in novi jašek in četudi prestopamo s tem opisom že na območje Šoštanja, ki je kot storo mestece pod molččo sivo graščino gostoljuben kraj ob vstopu v znano zdravišče Topolštica, hkrati pa

rojstna domačija usnarjev in lesnih delavcev

V okolici Velenja vabijo lepa izletišča — kraška votlina Huda luknja, planinska postojanka Andrejev dom, Dobrna — na eno ali več dnevni izlet... Te izletniške točke so pravzaprav vozeli, ki tesno povezuje dejavnost turističnega društva v Velenju z dejavnostjo turističnega društva v Slovenjem Gradu. Oprijemljiv rezultat te skupne dejavnosti je lahko letošnja namera, ki govori o utrditvi cestišča od Velenja do Slovenjega Grada, naslednje leto pa bo stekel po Mislinjski dolini asfaltni trak.

Tako torej srečujemo Saleško dolino kot ljubiteljski turizma, izletništva in rekreacije. Tako nam jo približuje prizadevno delo tamkajšnjega turističnega društva, tako nas seznanja z njenimi vrednotami današnji gospodarski razvoj z opredeljeno perspektivo.

Hotel »PAKA« v Velenju, prav v središču novega naselja

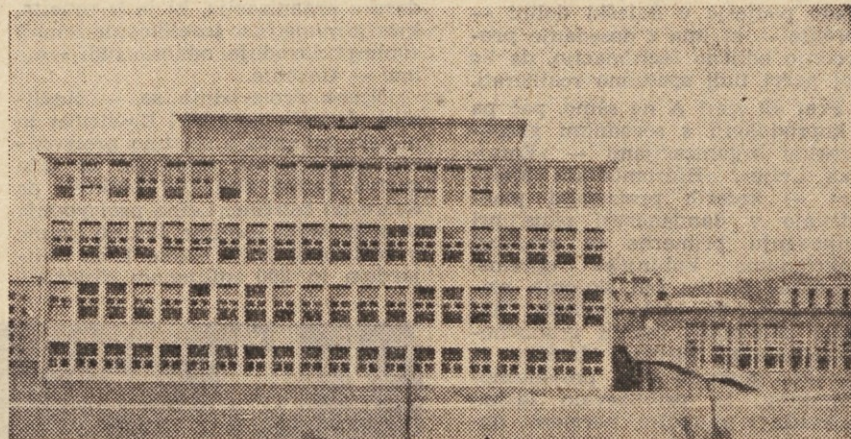
Ob neutrudljivi rasti novega mesta

»Gradnja stanovanj za tržišče« — je načelo, ki usmerja proizvodne zmogljivosti mladega gradbenega podjetja v Saleški dolini — **Velenjskega gradbenega podjetja »Vegrad«**. To načelo seveda terja določena prizadevanja pri zmanjševanju proizvodnih stroškov, uvajanju tipizacije in gradbenih elementov, jugoslovanjskih standardov, pri uvajanju takšne organizacije dela, ki omogoča neprekinjeno izgradnjo v predvidenih rokih ter iskanih kvalitet.

Osnova teh prizadevanj je nedvomno **katalog stanovanjskih poslopj** za trg. Katalog trenutno vsebuje devet primerov stolpnice in blokov (48 in 56-stanovanjska stolpnica, 17 in 20-stanovanjski stolpič, 20 in 28-stanovanjski bloki raznih standardov enostanovanjske družinske hišice... s studiozno analizo funkcionalnosti posameznih prostorov. Odlika nazorne predstave s priloženimi tlorisi je v natančni kalkulaciji stroškov, ki seže celo do že vnaprej izračunane najemnine za stanovanje, ki jo bo potrošnik, kupec stanovanja, mesečno plačeval.

Takšen katalog, ki je središče proizvodnje, je vsekakor odličen smerni kazalec podjetju, ki postaja vse bolj izkušen specialist za stanovanjsko graditve, hkrati pa podjetje izpopolnjuje lastno proizvodnjo z novimi variantami, domiselnimi izvedbami nekaterih primerov gradnje, kar pestri njegove delovne rezultate. Med te sodi na očitno mesto uvajanje elektrofiltrskih elementov, ki znatno pomenijo gradbenih stroškov, uvajanje tako imenovanih panojev, ki vplivajo na prihranek lesa...

Pomembnost tako organizirane dejavnosti nam približa dejstvo, da je bil »Vegrad« še pred dobrimi šestimi leti le komunalno in remontno podjetje z neznatnimi osnovnimi sredstvi in je šele leta 1958 s prevzemom mestnega vodovoda nekoliko povečalo svojo letno realizacijo. Naslednje leto pa je začelo preraščati okvire komunalne dejavnosti: leta 1961 s priključitvijo podjetja »EFE« Šoštanj šele srečamo ime »Vegrad«, takrat pravzaprav šele zabeležimo oprijemljivejšo delovne uspehe:

Novo solsko poslopje v Velenju — delo VELENJSKEGA GRADBENEGA PODJETJA »VEGRAD«

Letos je v gradnji 85 stanovanj, 51 stanovanj je že vseljenih. »Vegrad« je začel z gradnjo 16-etažne stolpnice in treh 17 ter 3 stanovanjskih objektov z razširitvijo Rudnika lignita, z gradnjo energo-kemo kombinata, rekonstrukcijo Tovarne usnja v Šoštanju, nove Termoelektrarne Šoštanj — stopa v korak potreba po novih stanovanjskih kapacitetah.

Cene stanovanj so pristopne: od 58.000 din za kvadratni meter stanovanjske površine. V tej začetni ceni pa je že vračunana centralna kurjava, skupna televizijska in UKV antena, delna kuhinska oprema in sanitarije.

Z vsi to dejavnostjo pa podjetje ne zanemarlja obrtnih storitev: njegov slikopleskarski in teracerski obrat sta znana tudi izven meja Saleške doline. Obrat elektroinstalacije je v razvoju, avtostrojni park postaja iz leta v leto močnejši servisni obrat, podjetje rekonstruira lastni kamnolom-peskolom.

Razvoj teh storitev skladno z načrtovanji podjetja pa je ključ do upoštevanja časovnih norm pri gradnji stanovanj 9 mesecev je čas, ki ga podjetje predvideva za zidanje stanovanjskega poslopja od temeljev do ključa. Teh devet mesecev seveda pomeni precizno organizacijo dela, ki v preračunem času prepušča posamezne dejavnosti na stanovanjskem objektu temu ali drugemu specializiranemu obratu. Tako v tem primeru ne srečujemo zastojev na račun pomanjkanja obrtniških storitev niti ne srečujemo nekoristnega prehitvevanja posameznih storitev v škodo zastojev pri gradnji.

Semkaj sodi še dosledno uvajanje gradbenih elementov — okenskih okvirov, vrat, sanitarnega vozla — kar tudi vpliva na prihranek časa ter po svoje omogoča kontinuiranejšo gradnjo. Upoštevana kooperacijska povezanost s sosednim Lesno-industrijskim kombinatom znižuje stroške obema, hkrati pa usmerja proizvodnjo ter omogoča potrebne zaloge s skupnim načrtovanjem.

Ta kooperaciji bo še tesnejša v sosesčini — v industrijski coni Novega Velenja — kjer »Vegrad« namerava graditi svoje nove proizvodne prostore: delavnice, garaže, skladišča, tehnično in upravno zgradbo... V neposredni bližini industrijske cone pa podjetje količi lastno stanovanjsko naselje: v juniju bo že pripravljenih za vselitev 216 ležišč, kar velja delovni kolektiv dobrih 60 milijonov.

Značilnost tega naselja bo bržkone urejen športno-rekreativni center, ki bo lahko služil vsem bližnjim in daljnim stanovalcem tega predela. Gradnja naselja pa govori o prid reševanju dolgoletnega problema tudi tega gradbenega podjetja — fluktuacije — saj bodo urejena stanovanja nedvomno ugodno vplivala na stabilizacijo delovne sile, na spisek članov delovnega kolektiva kot — stalno zaposlenih. Stalna zaposlenost seveda omogoča odgovornejšo samoupravljanje v kolektivu, treznejšo presojo o vsakoletnih načrtovanjih, je pravzaprav lahko zanesljiv porok, da bo podjetje v letošnji gradbeni sezoni presežilo lanski plan za 54 odstotkov ter bo presežilo milijardo dinarjev v realizaciji.

Beseda o letni realizaciji uvršča Velenjsko gradbeno podjetje na peto mesto med gospodarskimi organizacijami Saleške doline; odpira mu horizont dejavnosti v neposredni bližini svojega mesta, odpira na mu vrata v sosednji dolini v Mislinjsko in zgornje Savinjsko Skrb za mehanizacijo in dosledno upoštevanje specializacije z osnovo premišljenega kataloga stanovanjske gradnje na daje podjetju legitimacijo razvitalno se delovne organizacije, ki jo iz dneva v dan bolj množeva nagel razvoj Saleške doline, hitra rast družbenega in osebnega standarda domačinov, terjatve zdrajšnega časa.

MED MESTNIMI MAGISTRALAMI

Spremljevalec v Novem Velenju je čistoča. In cvetje! Neverjetna mavrica cvetja razporejena med žametnimi zelenicami. Na asfaltnih stezah in cestah, na razsežni ploščadi v središču mesta, ob otroških igriščih, nikjer in nikoli ne najdeš sled za morebitnim objestnežem, ki četudi nehoti ter le za kratek hip zanemari čistočo svojega naselja.

Prav v tej, malone že vrojeni lastnosti prebivalcev Velenja, pa srečamo desno roko **Obrtno-komunalnega podjetja**, ki bi brez domačinov in njihove pripravljenosti le težko zmoglo številne naloge, ki jih opravljajo:

... skrb za zelenice, za cvetje, drevje, za čistočo pločnikov in cest, za svetla okna, živobarvne balkone, je skrb, ki jo podjetje deli s hišnimi sveti, s stanovanjskimi skupnostmi, s posamezniki... V tej razumni delitvi dela in odgovornosti pa najdemo odgovor na vprašanje, zakaj Velenje zmaguje tam, kjer marsikatero naše mesto izgublja.

... potlej so seveda tu še druge storitvene dejavnosti, ki jih opravlja za Velenje in sploh za Saleško dolino domače Obrtno-komunalno podjetje. Vodovod, kanalizacija, razsvetljava, urejenost tržnice, gradnja kopalnišča z nastajajočim rekreacijskim središčem, frizerstvo, šiviljstvo, mižarstvo, zidarska dejavnost, vse to so opravila, ki jih združuje pod enim naslovom Novo Velenje.

Vsako od teh opravil gre razvoino pot z mestom in z njegovimi gospodarskimi organizacijami. Samo za primer: pitna voda postaja z leti problem št. 1 in danes Obrtno-ko-

munalno podjetje že razsoja o novem zajetu v Hudi luknji, hkrati pa že tudi razmišlja o potrebnih količinah industrijske vode, ki jo bo moralo prej ali slej zagotoviti nastajajoči industrijski coni. Skrb za to razvejano omrežje vodovodnih napeljav dopolnjuje priprave za skorajšnjo oskrbo toplovodnih naprav, plinovodov, kar bo tudi kanček dejavnosti tega obrtnega združenja.

Kolektiv 170 ljudi beleži komaj letos svoj drugi rojstni dan! Še predlanskim razdrobljene obrtne delavnice raznih strok so danes samostojne ekonomske enote podjetja, ki ima sicer svojo upravo na križišču cest proti Velenju in proti Jezeru, posamezne ekonomske enote pa segajo vse od Smartnega ob Paki pa do Novega Velenja.

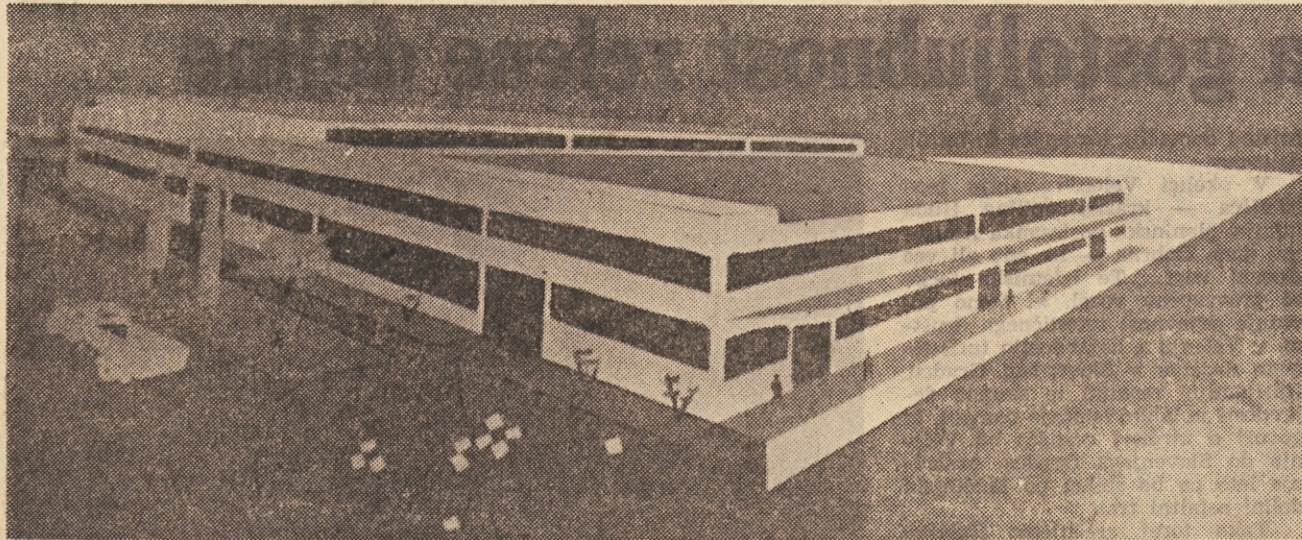
Takšno podjetje dosega s smotnim združevanjem skupno ustvarjenih sredstev lepe poslovne uspehe, saj si lahko pri investicijah v oprmo posameznih delavnic, za nabavo razne mehanizacije in strojev, s skupnim odločanjem več dovoli, ker pač razpolaga z večjo količino denarja. Posamezne dejavnosti so se doslej izgubljale v vsakodnevnom životarjenju in so pri pičlih skladih zanemarljave kakršnokoli misel na modernizacijo; z združenimi sredstvi pa si ravno te, nekdanj izgubljene delavnice, utirajo pot v sodobnejše obrtne dejavnosti, ki že počasi prehajajo v bolj industrializiran način proizvodnje, ustvarjalne ali uslužnostne. Približevanje temu načinu vsakdanjega dela pa hkrati ustvarja pogoje za drugačne delovne odnose, za drugačno

delovno disciplino, ki je zdaj že temeljni kamen hitrega razvoja posameznih ekonomskih enot in seveda celotnega podjetja.

In naposled je takšna oblika obrtniškega združenja dober spremljevalec razvijajočega se mesta in industrije, ki dohiteva potrebe domačinov, podjetij in ustanov, hišnih svetov ter stanovanjskih skupnosti, obenem pa uresničuje svoje zamisli, ki sodijo v urejenost celotnega naselja.

Velenjsko jezero — urejanje plaže — v oskrbi VELENJSKEGA OBRTRNO-KOMUNALNEGA CENTRA

»GORENJE« — maketa tovarne, ki bo stala v industrijski coni novega Velenja

»Gorenje« - sodobno, okusno in ceneno

Cilj je preprost in je na dlani: proizvodnja sodobne kuhinjske opreme od štedilnika do visečih omaric, jedilnega kota ter do hladilnika!

Inciator in uporen ustvarjalec takšnega načrtovanja je razmeroma mlado podjetje v Saleški dolini — Gorenje — ki ima z dosedanjo proizvodnjo odlično legitimacijo, da bo svoj načrt tudi sposobno realizirati.

Prej ali slej! A ne samo, pač pa v koprodukciji s sorodnimi gospodarskimi organizacijami — »Emajlirka Celje«, »Hidromontaža Maribor« — katerih proizvodni plani zadevajo v dandanašnji okus pri oblikovanju primerne in vseskozi funkcionalne kuhinjske opreme. »Gorenje« bo pri teh skupnih prizadevanjih, ki bodo morala biti zrcalo dejavnosti raznih gradbeno-projektantskih birojev, društvo za napredek gospodinjstva, posameznih arhitektov, le približevalo lastno proizvodno skupnim načrtom, dogovorjenim normam, standardu in kvaliteti.

To je cilj. Njegova vsebina glede na potrošnika: sodobno, ceneno, okusno in ustrezno.

Pot do tega cilja pa je brzkone v razmišljanju precej laže izvedljiva kot v resnici, v praksi. Izkušnje so namreč dokaj nenaklonjene hitrejšemu približevanju naprednejši proizvodnji.

Primer: pri nas izdelujejo tri tovarne električne štedilnike, »Gorenje« pa dopolnjuje te štedilnike z dodatnimi pečmi na trda goriva. Toda »Standard«, »Tobi«, »EKA« imajo svoje mere in »Gorenje« mora pri proizvodnji dodatnih peči vselej upoštevati mere posameznega proizvajalca in četudi gre le za dva ali tri centimetre. Precej preprostejša in hkrati cenejša pa bi bila proizvodnja dodatnih peči, če bi bile vse letno proizvedene peči ene same mere, enotnih dimenzij. Razumljivo, saj količina enakih proizvodov vpliva na višino proizvodnih stroškov.

Drugo, kar zadeva dimenzije in okus, so stotera različna načrtovanja naših arhitektov. So taki, ki hočejo jedilni kot odvojiti od kuhinjskega kota, drugi oboje združijo, tretji se navdušujejo nad kvadratno obliko sodobne kuhinje, spet četrti vtikajo roko v ogenj za kvadratno površino kuhinjskega prostora, nekateri dosledno upoštevajo funkcijo svetlobe ter glede na okna razporejajo potrebno kuhinjsko opremo, nekaterim pa je svetloba manj pomembna kot razporeditev vrat, dohodov...

V tem kaosu različnih presojanj je resnično težko izoblikovati skupni jezik pri načrtovanju standardne kuhinjske opreme. Ko se bodo projektantske organizacije odločile in bodo za neko obdobje — za pet ali več let — izrisale nekaj tipov kuhinjskih kvadratov, potem bo industriji pravcata igrača uvrstiti v svoji proizvodni načrt za isto obdobje takšne ali drugačne vzorce, po svojih dimenzijah povsem usklajenih s kuhinjskim prostorom Stanovanjska gradnja bo z izvedbo tega medsebojnega sodelovanja na boljšem: doslej se sukajo okoli ene same kuhinje po trije, štirje proizvajalci, vsak zase nekaj montira, potem bo le eden, ki bo z vso odgovornostjo opremil kuhinjski prostor z vsemi funkcionalnimi predmeti, ki pač sodijo v takšen domač »laboratorij«.

O izvedljivosti te misli govori rast našega družbenega standarda, saj je zidanje stanovanj vse večji imperativ družbenim in gospodarskim organizacijam, obenem pa dobro vemo, kako daleč zaostajajo razne obrtniške dejavnosti v stanovanjski gradnji za industrializiranim gradbeništvom. Ravno oprema stanovanj pa je pogostokrat golo obrtništvo ali pa siromašna industrija! Čas pečarjev, kmečkih peči in zidanih štedilnikov je romantika... Ekonomika terja drugo: terja industrijski proizvod.

Presodimo potemtakem v korist podjetja »Gorenje«, gospodarske organizacije mlajšega datuma v Saleški dolini.

... Se pred leti je bila v zdajšnjem poslopiju podjetja »Gorenje« rudniška uprava. Tam, kjer je danes

le izvozni jašek, je bila nekoč separacija z značilnim neuničljivim ropotom težkih transmisij, le mračna silhueta stare velenjske termoelektrarne še opravlja svojo staro dolžnost. Povsem novo je tukaj gospodarska organizacija, ki je iz naselja, kjer je svoje čase izoblikovala temelj svoje proizvodnje, odnesla tudi svoje ime — Gorenje.

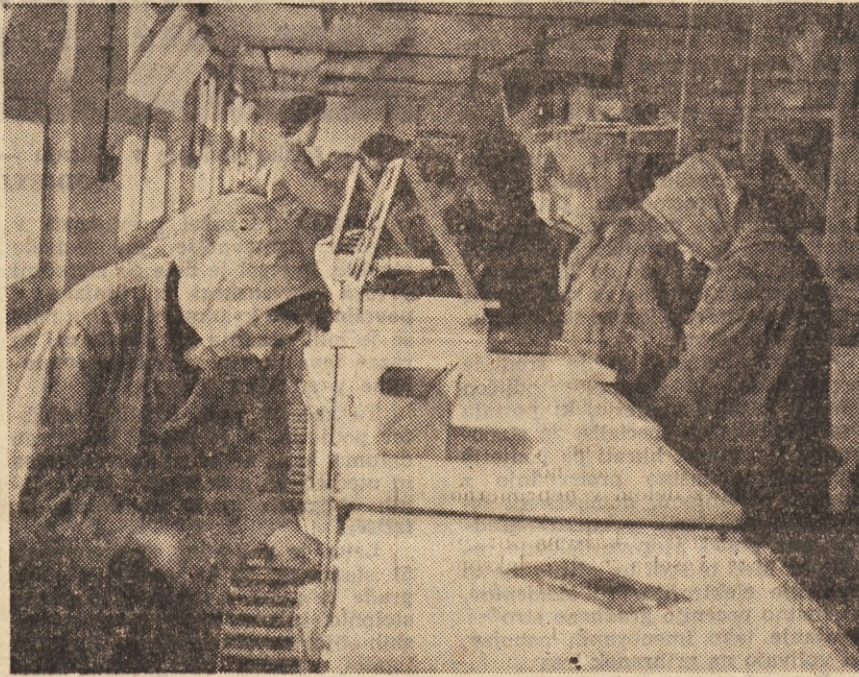
Njena proizvodnja so — štedilniki, domača ognjišča! Električni in plinski zavzemajo četrtino proizvodnih zmogljivosti, štedilniki za trda goriva raznih oblik in velikosti pa dobre tri četrtine. Letna proizvodnja se suče okoli številke 105.000 kosov, v realizaciji je to enako trem milijardam in 300 milijonom dinarjev.

NAMERA JE V MEDSEBOJNEM SODELOVANJU

Tudi Crommetal ima svoj prostor v industrijski coni Velenja. Njegova obrata — kovinski in galvanski — sta s svojo dejavnostjo tesno vezana na proizvodnjo podjetja »Gorenje«. V mnogem jo dopolnjujeta, sta ji nenadomestljiva spremljevalca.

Predvsem velja beseda obratu galvanike, ki za zdaj pokriva s svojo zmogljivostjo komaj tretjino vseh potreb »Gorenja«, z dopolnjevanjem ter z usposabljanjem kadrov za proizvodnjo galvanike pa bo Crommetal skoraj lahko opravljal vse storitve svojemu sosedu.

Galvanika zasluži odstavček! Pri nas v Jugoslaviji se s to dejavnostjo

Odlika proizvodnje v tovarni »GORENJE« — industrijsko organiziran način dela

Smerni kazalec proizvodnje je podjetju tržišče. Povpraševanje trga razdeljuje proizvodne zmogljivosti na proizvodnjo teh ali onih štedilnikov. Trgovina pri tem išče svoj življenski prostor kot soodgovorni narekovelec proizvodnje, vendar pa jo podjetje s svojimi nenehnimi analizami trga, potrošniških potreb in želja v mnogočem prehiteva. Morda je to prav, skladno z uveljavljanjem odgovornega gospodarjenja in samoupravljanja v podjetju, ki mora stalno upoštevati načelo proizvodnje za zadostitev nekaterih potreb.

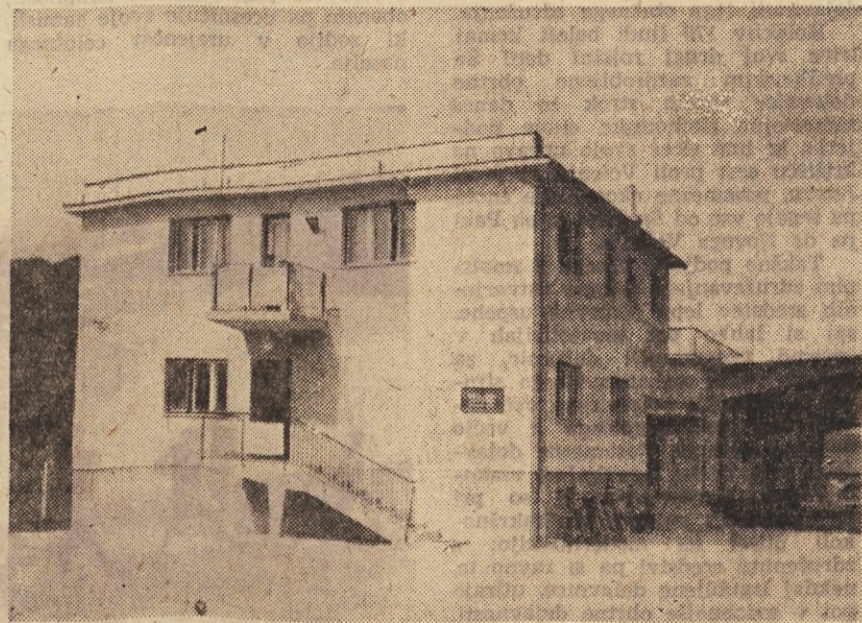
»Gorenje« je s svojo proizvodno dejavnostjo vezano na razne kooperante, na »Emajlirko«, »Mute« (livarna), »ETA« iz Cerknega, na »KIP« Ljubljana, na razne opekarne... Vezano je tudi na uvoz pločevine, ki jo takšnih kvalitet, kot jo uporablja »Gorenje« v svoji proizvodnji, pri nas doma še ne izdelujemo v zadostnih količinah. Estetsko obliko posameznim proizvodom daje lastna projektantska organizacija v podjetju. Današnja stopnja razvoja narekuje presojanje o nadaljnji razširitvi podjetja:

v industrijski coni Novega Velenja, jugovzhodno od železniške postaje, je začelo »Gorenje« v letošnjem aprilu gradnjo novih proizvodnih prostorov. Ko bodo dograjeni in bo v njih stekla proizvodnja, bo »Gorenje« podvojilo svojo letno realizacijo. Takratna zmogljivost podjetja pa je pravzaprav ključ današnjemu razglabljanju o nadaljnji izpopolnitvi proizvodnje s ciljem kooperacijskega sodelovanja z nekaterimi domačimi proizvajalci, s ciljem: dati trgu kompletno kuhinjo.

Odvsnosti v tej nameri so vsekakor odklonljive in ob tolikšnem zavzemanju za uresničitev svojega načrta, kot smo mu priča v tej gospodarski organizaciji Saleške doline, mu bomo skoraj odmerjali vrstice navdušenja v našem skupnem gospodarskem razvoju. Kristal v prizadevanjih »Gorenja« je njen, lahko bi rekli — satelit — ki mu odmerja pomembno vlogo v svoji proizvodnji, to je podjetje Crommetal.

postavljajo edinole »Tomoš«, »TAM« in »Bagat«... Crommetal iz Velenja je četrti, ki se ukvarja s tehnologijo galvanike, ki je odvisna od zamotnih formul. Daleč od začetništva sicer premaguje podjetje še mnoge začetniške težave, ki jim botrujejo stari mehanizmi. Umevno potemtakem, da je podjetju bližnji cilj nakup sodobnejših aparatov za galvansko tehniko. Te so drage, draga je investicija, toda pozneje so visoko rentabilne, predvsem pa jih pri nas že dolgo časa pogrešamo, saj galvanska tehnika dopolnjuje marsikatero proizvodnjo stroko v tej ali v oni industrijski dejavnosti.

Tako je torej skrb Crommetala usmerjena v razvoj podjetja s podarkom na obrat galvanike. Njegova skrb sovпада z načrtovanjem »Gorenja«, zaokružuje bodočo industrijsko cono Velenja v skladen proizvodni mehanizem, v idealen koncept osredotočene industrijske dejavnosti, ki se med seboj dopolnjuje.

Izdelovalnica gumiranega papirja — prvo tovarniško poslopije v urbanečno določeni industrijski coni novega Velenja

Izdelovalnica gumiranega papirja — ob meji nove industrijske cone

Postopek je izredno preprost: začetek proizvodnje so veliki kotli, v katerih vre klej. Kvalitetnega kleja je pri nas dovolj in podjetje ni nikdar v zagati zavoljo njega! Potlej je tu mehanizem: na začetni valj pripne delavec veliko balo svetlo rujavega papirja. Tudi za papir podjetje ni v zadregi, saj sta mu redna dobavitelja iskanih količin papirnice Vevče in Maglač. Pod valjem s papirnato rolo je podolgovata kad s klejem.

Stroj, ki spominja na priprave za proizvodnjo roto papirja, manj na tekstilne stroje za barvanje blaga, poganja elektromotor. Začetni valj se suče nad klejem in papir, na eni strani natopljen v vročem kleju, drsi na naslednji valj, od tu naprej v sušilno komoro. V sušilni komori vroč zrak posuši tanko plast kleja na papirju v razmeroma kratkem času, saj je pot papirja podobna zmernemu človeškemu koraku. Na drugi strani, ob izhodu iz sušilne komore, že osušen papir spet izginja v bali, ki je iz minute v minuto večja, ki raste vse dotlej, dokler se bala nad vročim klejem ob začetku stroja ne manjša.

Bala z nanešeno plastjo kleja gre zdaj v končno obdelavo v prirezovalnico. Delavec ob stroju z ostrimi noži razreže balo v trakove različnih širin. Odjemalci segajo po 20, 25, 30, 40, 50 in več milimetrskih trakovih. Na tem mehanizmu razrezuje balo toliko nožev hkrati, kolikor jih je potrebno glede na odmerjene širine posameznih trakov. Tako torej da ena bala od deset do dvajset in več trakov različnih ali enakih širin. In še končni postopek: delavec sname razrezane trakove z osi stroja za prirezovanje, dekleta v oddelku pakirnice vložijo v posamezne svitke nekakšne špule, prilepijo konec traku na obod svitka in — blago je pripravljeno za trg.

Preprostost postopka pa utemeljuje tekoči trak, ki teče nepretrgoma, od noči do jutra, od jutra do noči, ves čas pa mu streže kolektiv, ki prešteva nič več in nič manj kot 15 članov.

Lepilni papir je danes iskan proizvod ne le za potrebe papirnic, pač pa predvsem, in to v velikih količinah, za potrebe lesne industrije (furnirji), steklarske in pa embalaže. Z uveljavljanjem valovite lepenske v embalažni industriji je uveljavljena tudi nepogrešljivost lepilnega papirja pri tej dejavnosti, saj je njegov uporaba ekonomična glede na ceno in glede na golo uporabnost, saj ob lepilnem papirju ne potrebujemo nikakršnih sponk, pečatov, voska, ampak samo — kozarec vode.

Izdelovalnica gumiranega papirja v Velenju izdeluje pretežno natronske lepilne trakove; redkokdaj izdela nekaj deset svitkov belega lepilnega papirja, ki je manj primeren za tovrstno proizvodnjo zaradi manjše odpornosti, potrebuje pa ga tekstilna industrija za razne nalepke in oznake. Skladno z njegovo uporabnostjo so tudi naročila precej manjša ter daleč ne dosegajo povpraševanja po natronskem traku. Tega naročujejo posamezni odjemalci do 2.500 svitkov določenih širin. Poudariti še moramo, da je odlika (rujavega papirja) natronskega traku dolgo vlakno, ki seveda vpliva na njegovo odpornost. Tevda papirja spremeni v lepilne trakove Izdelovalnica v Velenju kakšnih 260 ton letno, tolikšna proizvodnja je enaka 120 milijonom realizacije ali 8 milijonov dinarjev bruto dohodka na posameznega člana delovnega kolektiva.

Stalnost vsakoletne realizacije je vsekakor pogojena v delovni usposobljenosti zaposlenih, v skrbnem ravnanju s surovino, z minimalno dnevno količino odpadnega ma-

teriala, pa seveda v takšni organizaciji dela, ki omogoča nepretrgano proizvodnjo ob zadostnih količinah surovin ter ob odgovornem poslovanju prodajnega oddelka v tovarni, ki ne zadržuje proizvodov v svojih skladiščih. Na realizacijo bo skoraj ugodno vplival tako imenovani stroj za anilinski tisk, mehanizem za vtiskavanje raznih besedi, črk ali števil na hrbtno stran lepilnega traku. Trakovi, opremljeni s tiskom, se zlasti uveljavljajo v embalažni industriji, pa tudi v drugih industrijskih panogah ter v trgovini.

Stroj za anilinski tisk je izdelala podjetju Industrijska rudarska šola Velenje, katere učenci so si ob neki priložnosti le ogledali podoben mehanizem, zatem pa so se s srečno roko lotili izdelave in prav te dni je Izdelovalnica gumiranega papirja z njihovo pomočjo začela ta stroj tudi uporabljati.

Pridobitev je v koraku s sodobnostjo in z zahtevami domačega tržišča; pridobitev pa hkrati utemeljuje letošnji proizvodni plan podjetja, ki presega lanskega za nekaj odstotkov. Ustvarjen čisti dohodek deli podjetje v odnosu 55 proti 45 v korist skladov; lastni skladi pa so že doslej omogočili podjetju gradnjo novega tovarniškega poslopija v industrijski coni Novega Velenja, opremo s potrebnimi stroji, letos pa nadaljuje delovni kolektiv še z ureditvijo okolice in pristopnih cest do tovarniških vrat.

Izdelovalnica gumiranega papirja je tako prvo podjetje v začetni industrijski coni; lepo, belo poslopije z okni, ki propuščajo veliko svetlobe v strojne dvorane, s prostori za bivanje delavcev, kadar niso zaposleni, s primernimi upravnimi prostori, je vsakomur spodbuden začetek načrtovane izgradnje industrijske cone, ki bo novo mesto ob Novem Velenju, industrijska četrt Saleške doline, kjer bo zunanja arhitektonska podoba tovarniških fasad z roko v roki z modernimi proizvodnimi procesi, s počutjem delavcev v dognanih delovnih pogojih.

Mizarstvo

Hiter razvoj družbenega in osebnega standarda prebivalcev Saleške doline terja organizacijo tudi takšnih dejavnosti, ki pravzaprav ne sodijo med standardne dejavnosti. Značilnost teh dejavnosti je polobrnitvena in polindustrijska proizvodnja, vsekakor pa v močnem odklonu od sicer upoštevanih tipizacij, jugoslovanskih standardov in ne naposled od komercializacije.

Teh nekaj uvodnih besed nas popelje v velenjsko podjetje Mizarstvo, sedemdesetčlanski delovni kolektiv, idejni projektant, proizvajalec in ponudnik pohištvene opreme po individualnem okusu, po različnih funkcijah ter po predpisanih dimenzijah. To razmeroma mlado podjetje je doslej že opremilo številna poslopija v Novem Velenju. Hotel »Paka«, uprava Rudniškega lignita, kulturni in zdravstveni dom, razne šole, bolnišnica v Slovenjem Gradcu in še in še bi lahko naštevali stvaritve »Mizarstva«, ki izpričujejo domiselno ustvarjalnost pri oblikovanju lesa.

Z rastjo družbenega standarda ima »Mizarstvo« vse več naročil. Tu so knjižnice, klubi, posamezna stanovanja, tu so zahteve gradbenih podjetij »Vegrada«, »Ingradca«, »Dravograd« in »Gradiša«, ki se pri gradnji reprezentančnih poslopij vselej obračajo na »Mizarstvo« v Velenju. Tu je logičen in smotrni odklon od tipizacije in uniformiranosti, ki sta nedvomno koristna pri nekaterih delih, pri oblikovanju osnovnega standarda.

Specializirana dejavnost podjetja seveda zadeva ob težave, ki so spremljevalke začetka: za les kot surovino sicer ni težav, so pa pri naročanju raznega okovja (pri izbiri in pri kvaliteti), ki bodo brzkone prej ali slej ključ do upravičene organizacije kovinske obrtne delavnice za potrebe mizarstva proizvodnje. Potlej so tu težave s kadri. Ne le pomanjkljivo zanimanje za tovrstno dejavnost (letos bi »Mizarstvo« potrebovalo 20 mladih delavcev!), pač pa deloma tudi boljši pogoji v rudniku, v termoelektrani, prepričujejo delavca pri odločanju in nedvomno vplivajo na presojo bolj v prid industrijske kot obrtniške dejavnosti.

Pri teh težavah pa je perspektiva takšne specializirane mizarstva dejavnosti nedvoumna, posebno še v našem primeru, ko gre za uveljavljanje starih obrtniških tradicij z upoštevanjem popolne mehanizacije in, kjer je mogoče, industrijskega načina proizvodnje.

TRGOVINA — POSREDNIK MED PROIZVODNJO IN POTROŠNJO

Delovni motiv iz TOVARNE USNJA ŠOŠTANJ

TOVARNA USNJA ŠOŠTANJ — IZ STAREGA NASTAJA NOVO

Urbanistični načrt ureditve Saleške doline odmerja Tovarno usnja Šoštanj, nedvomno najstarejši gospodarski organizaciji v vzhodnem delu doline, obsežnejši in svetlejši življenjski prostor. Ta prostor meji na zidove zdajšnjih tovarniških poslopj; ob že urejeni strugi Pake nastajajo nove proizvodne zgradbe vzdolž levega brega ter se raztezajo vse od glavne ulice, kjer je danes vhod v tovarno, pa tja proti vzhodnemu portalu v gornjo Savinjsko dolino. Proti jugu pa izpopolnjuje tovarniško krilo vrsta manjših poslopj — skladišča, uprava, družbeni obrati — z zamišljenimi zelenimi pasovi, ki naposled zadevajo ob novo stanovanjsko naselje v senci Šoštanske graščine.

Takšna tovarna bo dostojen člen v verigi gospodarskih objektov, ki so in ki nastajajo: termoelektrarna s svojimi gigantnimi kotli bo dobila tekmece v novi termoelektrarni na polju proti Topolščici, tam nekje bo zgrajena nova rudniška separacija, saj prav tu skriva Saleška dolina malone neizčrpane količine lignita. No, med temi objekti — Tovarna usnja Šoštanj! Ob tej moderni magistrali, ki bo povezovala Šoštanj s Pesjem in Velenjem ob južni strani železniške proge. Ta magistrala bo povezovala pota, ki vodijo v središče Saleške doline, ne le v industrijsko — pri čemer bo vsekakor dominantna Šoštanj s svojo neposredno okolico, pač pa tudi stanovanjsko, saj urbanistični načrt prestavlja domača nišična delavcev Saleške doline v Velenju, v rastoče Novo Velenje.

Načrtovani razvoj gospodarstva v Saleški dolini terja tudi od usnarjev precejšen napor, da skladno z drugimi gospodarskimi organizacijami v dolini uresničijo svoje namere: tako v izgradnji nove tovarne, v uvedbi sodobnejše tehnologije, tako v organizaciji dela in sploh v poslovanju.

Ce zanemarimo vizualnost, gradbeniško dejavnost in nakup nove strojne opreme, potlej ne smemo mimo smerokazov, ki vodijo delovni kolektiv šoštanske usnjarne pri vsakodnevni realizaciji proizvodnega plana. Načelo pri tej »delovni vsakdanjosti« je v upoštevanju kooperacije, medsebojnega sodelovanja.

Tovarna usnja v Šoštanju začenja uveljavljati načelo kooperacije v sodelovanju z Usnjarskim inštitutom Domžale. Raziskovalni center usnjarske tehnologije je vselej odlični svetovalec proizvodni organizaciji. S tem sodelovanjem se Šoštanj lahko ogiba lastnih, za proizvodnjo potrebnih eksperimentov, saj je za njega precej cenejše z dogovorjenimi sredstvi (misel opozarja na združena sredstva vseh slovenskih usnarjev!) omogočiti inštitutu kakršnokoli raziskovalno dejavnost. Seveda, skromen laboratorij za ugotavljanje kvalitete posameznih izdelkov, za bežne poizkuse z različnimi kemikalijami, Šoštanju še zmerom ostane. Sicer pa izpopolnjuje svojo tehnologijo v sodelovanju z inštitutom.

Kooperacija je spet načelo sodelovanja Šoštanja s tovarno usnja v Kumanovem. Kumanovski usnarji so bili na praktični v Šoštanju. Sodbo o organizaciji dela, o ekonomskih enotah, o tehnologiji, o

notranjih odnosih prilagajajo zdaj v svojem kolektivu vsakodnevnemu boju za višjo realizacijo. Z izkušnjami, ki so jih kumanovski usnarji pridobili v Šoštanju, pa usmerjajo svojo proizvodnjo v korak s proizvodnjo usnjarne v Šoštanju, jo v dogovorjenem sodelovanju dopolnjujejo.

In dalje: Tovarna usnja Šoštanj je pogodbeno vezana, da dobavi Tovarni čevljev »Planika« določeno količino polizdelkov, 20 delavk je že opravilo potrebno prakso v »Planiki«, še 20 jih bo odšlo. Oddelek za proizvodnjo nekaterih polizdelkov, potrebnih za izdelavo obutve, ima potemtakem obeležje tako imenovane »prateče industrije«. Hkrati pa »organizacija« tega oddelka rešuje več problemov: problem transporta. Ki je preprost, problem zapošlovanja žena, za katere v Saleški dolini ni dela na pretek, problem globljega poslovnega odnosa med sorodnimi industrijskimi panogami z enotnim ciljem.

In ta cilj je — plasma na tujem tržišču! Resnica premerja naše medsebojne pogodbene odnose. Bilo je, da je »Planika«, ko je dobila naročilo za izdelavo več tisoč parov čevljev za tuje tržišče, vprašala Tovarno usnja Šoštanj, če ji lahko v določenem roku proizvede določeno količino polizdelkov. Od odgovora je bila pravzaprav odvisna odločitev »Planike« pri podpisu prodajne pogodbe. Z garancijo Šoštanja, ki se je obvezal v dogovorjenem roku dobaviti »Planiki« potrebne obutvene dele, se je »Planika« lotila pomembnega naročila.

V sedanjih razumljivih naporih pri povečevanju izvoza radi pozabimo na najustnejšo medsebojnega sodelovanja, medsebojnega izpopolnjevanja proizvodnih zmogljivosti, kar vsekakor spet vpliva na večji, predvsem pa gotovejši izvoz. Res, Tovarna usnja v Šoštanju lahko izvaža neposredno, lahko »pozabi« na potrebe domače industrije, ki se tudi uveljavlja kot izvoznik, lahko... Toda uveljavljanje industrije v posrednem izvozu je vendarle odlika dvojne vrednosti: prvič izvaža izdelke, ki so dražji od polizdelkov, drugič omogoča sorodni industrijski dejavnosti, da uspešneje prodaja v tujini in pa predvsem, da ta sorodna industrijska panoga lahko prodaja v večjih količinah, standardnejšo kvaliteto.

Zategadelj je umljiva odločitev delovnega kolektiva v Šoštanju, da po preiščeni presoji deli svojo proizvodnjo na neposreden in posreden izvoz. S tem mu nikoli ne zmanjka odjemalcev, pogumno povečuje svoje zmogljivosti ter poglavlja medsebojne odnose v prid sorodnih gospodarskih organizacij.

Ta dejavnost šoštanskih usnarjev je širši dnevni red Poslovnega združenja usnarjev, ki pogosto presoja o vlogi matičnih usnjarskih centrov v odnosu do industrijskih objektov, katerih osnovna surovina je ustrojeno usnje. Razpravljanje ne ostaja samo pri tem, pač pa tudi usklajuje usnjarsko dejavnost pri izvozu, pri začetnih surovinah, pri surovih kožah. Gre namreč za uresničitev koncepta, ki govori o specializaciji posameznih usnjarn ter glede na usmeritev proizvodnje ustrezno dodeljevanje količin določenih kvalitet ter vrst surovih kož.

Legitimacija za »Mizarstvo« bo novi trgovski lokal domače trgovske hiše »BAZEN« v. Novem Velenju. Poslopje takoj pade v oči, saj stoji v najlepšem predelu novega mesta. Posebnost trgovskemu lokalju pa daje pretehtana arhitektura, ki bo bodočo trgovino za stanovanjsko opremo približevala potrošniku s preprosto dosegljivostjo. Trgovina bo nekakšna stalna razstava sodobne pohištvene industrije. Odlika te razstave bo v medsebojnem dopolnjevanju raznih ponudnikov: tako bodo tudi druge industrijske dejavnosti za opremo stanovanj prispevale svoje proizvode, s katerimi bo trgovina kompletirala posamezne pohištvene komplete. Obenem pa bo značaj te trgovine v oblikovanju potrošnikovega okusa s tem, da bo ogled vsakršnih podrobnosti omogočala smotrna rasporeditev.

»Bazen« je potemtakem zanimiv iniciator trgovinske dejavnosti, ki je usklajena z moderno podobo mesta in sploh načina življenja v Saleški dolini. S svojimi štirimi poslovalnicami, veleblagovnico in tržnico, primerno izpolnjuje vizele v posredniški funkciji med proizvodnjo in potrošnjo. Njegovo poslovanje je leta 1960 preseglo pol milijarde v prometu, letos pa se bo začelo približevati milijardi. Tudi »Bazen« je termometer osebnega standarda in osebnega interesa pre-

bivalcev, saj leto za letom beleži boljše uspehe v prometu z gospodinjstvi, s kolesi in motorji, s konfekcijo, skratka z vsemi tistimi dobrinami, katerih uporaba v gospodinjstvu pripoveduje o interesu ljudi o njihovem osebnem dohodku, temelju njihovega standarda.

Tako torej trgovsko podjetje »Bazen« lepo dopolnjuje celotno trgovinsko poslovanje v Saleški dolini, s sosedoma »Velmo« in »Merkurjem«. S poudarkom na specializaciji v trgovini, ki ugodno vpliva na zmanjševanje poslovnih stroškov, z neposrednim sodelovanjem s proizvajalci, industrijo ali kmetijstvom, lahko oskrbuje tržišče s kvalitetnim in cenanim blagom, hkrati pa lahko z ustvarjenimi skladi gospodarno dopolnjuje svoje poslovanje z novimi objekti, stare pa posodoblja ter opremlja. Tako namerava »Bazen« ob trgovini za stanovanjsko opremo odpreti še dva lokala: trgovino s čevlji in z usnjeno galanterijo in posamopostrežno trgovino s sadjem in zelenjavo.

Naselja, ki prirodno teže proti zahodnim vratom v Saleško dolino in Šoštanj, pa oskrbuje trgovska

domačinov kot potrošnikov goriva je iz leta v leto več.

Šoštansko trgovinsko dejavnost izpopolnjuje z manufakturno trgovino še podjetje »Zarja«, ki je ubralo pot v specializaciji prodaje metrskega blaga in konfekcije, ki je iskan proizvod ter mora zadovoljevati vse širši krog tudi zahtevnejših odjemalcev.

Termometer družbenega standarda ljudi, njihovih vsakdanjih potreb in želja, oblikovanja njihovega osebnega standarda — je lahko trgovina. S svojo statistiko prodaje je nezmotljiva! Tako nas tudi prepriča Velenjski magacin s svojimi beležkami o potrošnji v nenehno rast družbenega in osebnega standarda prebivalcev Saleške doline.

Še pred leti so ljudje kupovali na kredit obleko, in perilo, čevlje, pravi direktor tega največjega trgovskega podjetja v Velenju, ki ima na območju Saleške doline devet poslovalnic s štirinajstimi prodajnimi enotami: »danes že kupujejo podobno blago z gotovino, kredit pa koristijo pri nakupu hladilnikov, televizorjev, mopedov, motorjev, avtomobilov...«

»Velma« praznuje letos svoj šesti rojstni dan. Razveseljiv ter hkrati zgovoren podatek pove, da je »Velma« doslej povečevala letni promet v vsakem letu glede na predhodno, za dobrih 55 odstotkov v povprečju. Lani so se ji pridružile še dve poslovni enoti iz žalske komune in samostojni trgovski obrat Skale. Skupno z njimi je »Velma« lani skoraj za polovico povečala svoj promet.

Nedvomno, na promet vpliva stalen dotok novega prebivalstva v Saleško dolino, vendar pa ne toliko, da bi pri tem lahko zanemarili rast kupne moči prebivalstva, ki se odraža v trgovini in v njenem poslovanju.

Rast kupne moči prebivalstva pa seveda obvezuje trgovino, da kot posrednik med proizvajalci in potrošnikom išče primerne oblike poslovanja: sodelovanje s proizvajalci, z grosističnimi trgovskimi podjetji, z zadrugami in s kmečkimi posestvi! S skrbno evidenco razpoložljivega blaga na domačem tržišču ter z vsakoletno analizo potrošnikovih potreb in želja lahko trgovina kot posrednik med proizvajalci in potrošnikom oblikuje diagram blagovnega prometa v lastno in v potrošnikovo korist.

Takšno obojestransko sodelovanje ravno pogloblja poslovanje velenjske trgovske hiše: s postavitvijo javne tehtnice (nosilnost 4 tone) je postavljen temeljni kamen za grosistično poslovanje »Velme« kot trgovca s kurivom (saj je na izvoru surovine), ki ga namerava prodaje še izpopolniti z grosistično prodajo gradbenega materiala.

Razvoj industrijskih podjetij ter sploh gospodarskih organizacij ter ustanov, rastoče število prebivalstva pa zahteva od velenjske trgovske hiše razširitev trgovinske dejavnosti z novimi lokali: program opozarja na gradnjo kombinirane trgovine, samopostrežne in klasične, ki bo zadoščala za potrebe prebivalstva treh dolin! Opozarja pa tudi na namero »Velme«, da s perspektivo trgovskega središča v Saleški dolini organizira interesente za gradnjo velike trgovske hiše, v kateri naj bi bila zastopana mnoga slovenska podjetja, industrije za široko potrošnjo kot seveda mnoge grosistične trgovine iz naše republike.

Ta namera meji na koristnost združevanja sredstev z enotnim ciljem ter z naklonjenostjo nekaterih interesentov, da sodelujejo pri ustanavljanju trgovskega središča v Velenju in si s tem zagotove v tem središču svojo prodajno mizo, utemeljuje koristnost takšnega namenskega združevanja razpoložljivih investicijskih sredstev tudi v trgovini. Vsekakor je to trenutno najprimernejša pot do sodobne trgovine, ki jo s premislekom ubira Velenjski magacin.

Gostišča v komuni in tja do Kamnika oskrbuje z alkoholnimi in brezalkoholnimi pijačami domače Trgovsko podjetje »Vino« kot posrednik med bizeljskimi in mariborskimi odkupnim bazenom in potrošniki. »Vino« ima svoje prostore v Smartnem ob Paki, ob robu Velenjske komune. Z lastnimi prevoznimi sredstvi — trije tovornjaki — oskrbuje 17-članski delovni kolektiv zadostne količine raznih pijač posameznim odjemalcem. Podjetje se tudi ukvarja s proizvodnjo sifona. V adaptiranih kletech, kjer stoji 6 cistern s kapaciteto 20 vagonov, pa ustvarja v tej trgovski stroki potrebne zaloge pijač, da so vselej pri roki, če se pojavi nepričakovano naročilo.

Z 20 milijoni deleža pri oblikovanju narodnega dohodka komune in s 30 milijoni letnega prometa pomeni podjetje »Vino« ob specialni trgovinski dejavnosti pomembno gospodarsko organizacijo v komuni.

Dejavnost prebivalcev Saleške doline označuje še vrsta manjših poslovnih organizacij, ki jim sicer nismo namenili daljših vrstic, prav pa je, da jih vsaj najstajemo: trgovsko omrežje dopolnjujeta še podjetje »Zarja« v Šoštanju, gostinsko podjetje »Sloga«, tudi v Šoštanju; storitvene dejavnosti v Šoštanju opravljajo še Brivsko frizerski salon, Čevljarstvo, Kleparstvo in vodovod, v Velenju pa še Modni salon in čevljarška delavnica.

Če omenimo še kino »Kajuh« in mestno slaščičarno v Šoštanju, potlej je v naši pripovedi zaokroženo 30 večjih in manjših gospodarskih organizacij, ki se ukvarjajo z osnovno dejavnostjo ter z vzporednimi dejavnostmi Saleške doline in njenih občanov.

hiša »Merkur«. S svojimi sedmimi poslovalnicami, med njimi z delikateso, s trgovino z usnjem, porcelanom in keramiko ter z lokalom za prodajo sadja in zelenjave, približuje približno 5500 prebivalcem vsakdanje potrošne dobrine.

»Merkur« se sicer ne hvali v raznih načrtih, prizadevanjih in v premagovanju težav, ki jih ima okoli pomanjkljivih skladiščnih prostorov, okoli manj urejenih lokalov. Kolektiv presoja o morebitnem združevanju, poslovnem ali kakršnem koli že, saj bi dokaj laže izpolnjeval dnevne naloge nabave in prodaje, če bi imel večja sredstva, če bi lahko z znatnejšimi investicijami moderniziral svojo trgovsko mrežo. Trezna presoja vsekakor temelji na stari ugotovitvi, da edino večje podjetje ob večjem prometu lahko ustvarja znatnejše sklade, ki jih potlej v medsebojnem dogovoru dodeljuje tej ali oni lastni poslovalnici.

Poslovalnicam »Merkurja« se je v zadnjem času pridružila še bencinska črpalka v Šoštanju. To je edini takšen objekt v Saleški dolini in je čedalje bolj nepogrešljiv, saj gospodarstvo doline, industrializacija, standard in živahnejša turistična dejavnost privabljajo v dolino številna motorna vozila, a tudi

Sodobno urejen trgovski lokal »VELME« v središču novega Velenja

Poslovalnica trgovskega podjetja »BAZEN« — Velenje

LESNO INDUSTRIJSKI KOMBINAT — surovine ne primanjkuje...

LESNOINDUSTRIJSKA DEJAVNOST ŠALEŠKE DOLINE

Zgolj združitev treh ali štirih manjših obrtniških delavnic v obsežnejše podjetje še ni in ne more biti rojstni datum pomembnejšega industrijskega kombinata. Ob tem je potrebno še marsikaj: modernizacija strojnega parka, nova organizacija dela, uvedba usklajene proizvodnje, novi tovarniški prostori, nova tehnologija, novi načrti. Uvod je pravzaprav srečanje z Lesnoindustrijskim kombinatom v Sošanju; to podjetje je nastalo močnejša gospodarska organizacija z združitvijo nekdanje okrajne žage, mizarstva in obrata za proizvodnjo lesne volne. Bilo je to leta 1954! Če temu datumu dodamo še leto 1961, ko so v podjetju organizirali decentralizirano gospodarjenje z obratnimi delavskimi sveti, potem spoznamo dva mejnika, odločno pomembna za dosednji razvoj lesnoindustrijske dejavnosti v Šaleški dolini.

Skupni dohodek, ki se je v letu 1955 približal 122 milijonom, je dosegel leta 1961 dobrih 154 milijonov, letos pa bo glede na plan presegel 347 milijonov dinarjev.

Skladno z diagramom skupnega dohodka raste proizvodnja, vsaj po fizičnem obsegu, v pogledu na posamezne proizvode pa se seveda spreminja, kot to terja povpraševanje na tržišču: pred leti (1959!) je podjetje predelalo žaganega lesa nekaj nad 5000 kubičnih metrov, skoraj je doseglo številko 6000, proizvedlo lesne volne blizu 1000 ton, zdaj že 2000 ton, predvsem pa je podjetje znatno povečalo proizvodnjo končnih lesnih izdelkov — stavbnega pohištva — saj je prešlo od letne proizvodnje v letu 1959 — 315 kubičnih metrov — na 514 kubičnih v lanskem letu in na letos načrtovanih 770 kubičnih.

Semkaj tudi sodi pozornost v našem kramljanju! Nedvomno, končni lesni proizvodi so dragocenejša blaga na domačem ali na tujem trgu, stavbeno pohištvo pa je skladno s pospešeno stanovanjsko izgradnjo iskan spremljevalec dejavnosti gradbene industrije.

Stavbeno pohištvo je posebno poglavje v proizvodnih prizadevanjih Kombinata v Sošanju. Namera namreč sega v realizacijo tesnejše medsebojne povezanosti med obratom za proizvodnjo lesne volne in stavbnega pohištva. Oba obrata bi se lahko dopolnjevala v novi proizvodnji Kombinata, v proizvodnji montažnih elementov za manjše stanovanjske hišice.

Tržišče išče takšne proizvode. Potemtakem je umevna odločitev kolektiva, da del svojih proizvodnih kapacitet nameni proizvodnji montažnih elementov. Namera bo povsem uresničljiva še z nekaterimi novimi napravami, ki jih kombinat mora kupiti za obrat lesne volne, in pa s koncentracijo celotnega kombinata v industrijsko cono Novega Velenja, kjer ima tudi to podjetje že odmerjen svoj skorajšnji življenjski prostor. Tam, jugozahodno od velenjske železniške postaje, bodo vsi ti načrti uresničljivi, vsekakor ob zdajšnjih pripravah, ki usmerjajo kakršnekoli investicije v realizacijo dobro premišljenega načrta.

Vsekakor, saj naposled oblikuje ta nameravana sprememba proizvodnje povsem drugače letno vrednost proizvodnje, ki jo označuje za leto 1955 le dobrih 85 milijonov dinarjev, leta 1961 je označena s številko 510 in pol milijona, v letošnjem planu pa bo vrednost proizvodnje že 370 milijonov dinarjev, kar je skladno s porastom čistega dohodka na zaposlenega, ki je znašal leta 1958 okoli 400.000, lani 582 tisoč in bo letos ob malenkostnem odstotku povečanja števila zaposlenih 651.000 dinarjev.

Številke navadno utrujajo, manj pa utrujajo številke, ki dokaj nazorno pripovedujejo o razvoju podjetja, ki je pravzaprav nastalo ob

združitvi skromnih osnovnih sredstev in si mora močno prizadevati, da lahko z dobrim poslovanjem vsakoletno zaznamuje diagram v porasti. Ta diagram pa v odnosu delitve čistega dohodka — 17,5 proti 28,5 — pomeni letno zaokrožene milijone dinarjev na skladih gospodarske organizacije, ki so osnova za nadaljnja planiranja, za nadaljnje investicije.

Če so že načrtovanja proizvodnje montažnih elementov podčrtana namera Lesnoindustrijskega kombinata v Sošanju, pa delovni kolektiv ne zanemara ostalih svojih dejavnosti: obrat žaga izpolnjuje naloge za razrez hlodovine, saj so tu potrebe po izvozu in povpraševanje domačih odjemalcev. Obrat lesne volne, dragocene surovine za potrebe pohištvene, steklarske, embalažne industrije še zmerom odmerja dober del svoje proizvodnje domačim odjemalcem.

Obrat stavbnega mizarstva pa je v koraku z industrializacijo gradbeništva! Svoje izdelke je sicer že uveljavil v Novem Sadu, v Beogradu, na bližnjem trgu, ki tudi gradi iz dneva v dan več stanovanjskih poslopij, pa je še zmerom v dogovarjanju z morebitnimi odjemalci, gradbeniki, ki so v manjši meri prijatelji standardnejših gradbenih elementov — okenskih okvirov, vrat — ter še zmerom preradi popuščajo arhitektom, ki načrtujejo vsak zase in po svoje. Pot do cenjših gradbenih storitev pa je vendarle v tipizaciji, v standardizaciji vsaj nekaterih elementov, dimenzij, saj ta pot hkrati odpira vrata v kvalitetnejše in hitreje opravljeno delo. Semkaj sodi domnevanje o prepotrebni kooperacijskih odnosih takšnega podjetja z gradbeno industrijo, saj bi takšni odnosi zagotavljali potrebne količine določenega materiala, lahko bi časovno usmerjali gradnjo, predvsem pa bi občutno vplivali na zmanjševanje proizvodnih stroškov tako gradbeni kot lesni industriji.

V Šaleški dolini posluje domače gradbeno podjetje. Do njega in od Lesnoindustrijskega kombinata ni daleč. Dolga pa je pot, ki jo ubirata obe proizvodni organizaciji v iskanju smotrnejšega medsebojnega sodelovanja v korist obeh delovnih kolektivov, predvsem pa v korist široke potrošnje. Koristi široke potrošnje pa zlasti zadnji čas vse bolj poudarja uveljavljanje stanovanjske izgradnje za trg, za potrošnika.

Ta perspektiva pa seveda zahteva od kombinata temeljito pripravo tudi na tem področju: zavoljo nje zdaj kolektiv štipendira nekatere svoje člane na srednji tehnični in na delovodski šoli, z organizacijo seminarjev dopolnjuje znanje svojih delavcev, ki bodo v novem podjetju v industrijski coni, ob novih strojnih napravah lahko zmagovali delovne naloge le z določeno stopnjo splošne razgledanosti in s temeljitim strokovnim znanjem. Hkrati s tem pa nastaja prav te dni v podjetju statut te gospodarske organizacije, ki bo s pravilnikom o delovnih razmerjih natančneje razmejeval pravice in dolžnosti posameznikov v obratih kot bodo to utemeljevali skupni interesi podjetja, kot to zahteva predviden razvoj lesnoindustrijske dejavnosti v Šaleški dolini.

Nastanek takšne gospodarske organizacije z združitvijo manjših obratov je lahko izvedljiv, usposobiti takšno gospodarsko organizacijo za dobro ekonomsko poslovanje, pa je napor, ki terja od vseh članov kolektiva vsakodnevno naprežanje pri uresničevanju dnevnih načrtov, ki so naposled drobni splošnega načrtovanja.

Dejavnost podjetja je ob uveljavljanju na domačem tržišču v mnogem usmerjena še v izvoz, ki je glede na odmerjeno količino enakovreden izvoznim uspehom drugih sorodnih podjetij.

»Galanterija« - sodobna proizvodnja v oblikovanju plastičnih mas

Izdelki iz plastičnih mas lahko nastajajo v nekem podjetju na dva načina: delavci obdelujejo trdno maso ter ji dajo s pomočjo stroja zaželeno obliko, lahko pa maso s pomočjo toplote ter ustreznih kalupov tako rekoč vlijejo v zaželeno obliko. Nedvomno je drugi način sodobnejši, terja manj napora in je nekoliko cenejši od prvega, saj so proizvodni stroški precej manjši že zaradi dokaj manjših količin odpadnega materiala, surovine.

Zavoljo tega dejstva je umevna domneva, ki jo podčrtujejo v šoštanjskem podjetju Galanterija, da bo proizvodnja njihovega kolektiva znatno večja, ko bodo končno montirali nov brizgalni stroj, mehanizem za pretapljanje umetne mase v določene funkcionalne oblike. S takšnim strojem je kolektiv že imel opravka in zna ceniti njegovo uporabnost.

Sicer pa delavci v »Galanteriji« izdelujejo zanimive galanterijske proizvode s pomočjo strojev, z obdelovanjem trde plastične mase. Drobnopohištvno okovje, ročaji za predalnice, za vrata, nepregledna vrsta raznobarnih gumbov različnih velikosti in oblik — so proizvodi tega mladega podjetja, ki je nekdanje stare hleve ob robu mesta spremenil v primerne tovarniške prostore. Njegova razvojna pot je skoraj neverjeten diagram vsakoletnega porasta:

Leta 1957 je kolektiv ustvaril v skupnem dohodku 52 milijonov, naslednje leto 72, potem 126, leta 1960 že 172, leta 1961 je presegel številko 200 za tri milijone, lani je podjetje doseglo 262 milijonov, a letošnji plan pripoveduje o realizaciji 358 milijonov dinarjev!

Takšna rast proizvodnje je zrcalo povpraševanja domačega tržišča, ki sega od široke potrošnje do konfekcijske industrije, od posameznih naročil do naročil večjih količin domače industrije pohištva. Pri gumbih dosegajo najmanjša naročila en gros ali 144 kosov ter tja do 100.000 enakih gumbov, katerih obliko in barvo največkrat ukazuje moda, vrsta blaga, ki je v rabi, vkus naročnika. Podobno pestra je tudi proizvodnja galanterijske pohištvene opreme, pohištvenega okovja. Vzorcev za okovje je na stotine in v mnogih primerih išče naročnik le nekaj ducatov takšnega ali drugačnega izdelka in pravič ni čudno da »Galanterija« pri izdelavi okovja ne uporablja samo plastične mase, pač pa že tudi kovino, ki jo prilagaja plastiki.

Nagel razvoj konfekcijske in pohištvene industrije je potemtaka

kem smerni kazalec razvoja podjetja v Sošanju; od tod torej vsakoletna rekonstrukcijska dela, strojne izboljšave, novi, sodobnejši mehanizmi, uvajanje lastne laboratorijske tehnologije in ne naposled štipendiranje inženirja kemije, ki bo že letos prevzel delo v »Galanteriji«. Od tod tudi izredna požrtvovalnost delovnega kolektiva, ki dosega zdaj 100-odstotno boljše delovne rezultate kot leta 1957, v prvih mesecih, a letno presega lastno produktivnost za dobrih 18%.

Razne smole domače in tuje proizvodnje (gabelit, polisterol, akrilat — predvsem za gume in juralit za okovje) — so glavna surovina za izdelavo gumbov in okovja. Razumljivo potemtakem, da je umevna odločitev podjetja, da je začelo samo s poskusi, da prilagodi svojim potrebam še samostojno proizvodnjo polisterolskih ploščic iz uvožene smole, uporabne plastične mase, različnih barv in primerne za različno obdelavo. S proizvodnjo surovine bo imelo podjetje vselej zagotovljeno izrabljenost svojih kapacitet za nadaljnjo obdelavo, za proizvodnjo osnovnega izdelka. Z izpopolnjenim strojnem parkom, misel velja brizgalnemu stroju, pa bo podjetje začelo počasi zamenjavati zdajšnji način proizvodnje, katerega značilnost je v obdelovanju trdnih plastičnih mas. Ta način proizvodnje terja

precejšen napor posameznih delavcev, ki strojno izrezujejo iz plastičnih plošč gume, režejo razne oblike okovja, brusijo ter dajejo dokončno obliko posameznim izdelkom. Pri tem jim nekoliko pomaga nekaj polavtomatov, strojev za površinsko oblikovanje gumbov, za vrtnanje lukenj in podobno. Pri tej proizvodnji je dnevno na koše odpadne surovine, katere uporabnost je minimalna. Pri proizvodnji z uporabo brizgalnih strojev pa je odpadnost surovine nična, saj topilna ter oblikovalna tehnika izkorišča surovino do poslednjega grama.

In naposled je prav, da omenimo še daljnji razvoj tega podjetja, ki sodi v verigo podjetij naše razvijajoče se kemične industrije! Vanj prav gotovo zadevajo načrtovanja Šaleške doline, ki govore o gradnji velikega energo-kemičnega kombinata, ki bo v svoji drugi fazi izgradnje začel s proizvodnjo plastičnih mas. To pa pomeni za šoštanjsko »Galanterijo« novo surovinsko bazo, ki bo neizčrpen dobavitelj žlahtne surovine, mnogostransko uporabne mase.

V »Galanteriji« sicer pravijo, da je to še daleč, vendar pa spet ne tako daleč, da ne bi hiteli z uresničevanjem načrta, ki govori o pripravljanju tovarniških zmogljivosti za poznejše predelovanje plastične mase v konjunkturne proizvode.

»GALANTERIJA ŠOŠTANJ« — naporno delo ob strojih bo prej ali slej zamenjalo delo ob novih mehanizmih

Šmartno ob Paki — spomenik NOB

Obrtno komunalni servis Šmartno ob Paki

120 milijonov letne realizacije je za Obrtno komunalni center Šmartno ob Paki uspeh, ki ga kolektiv stotih delavcev sme pripisati smotrni združitvi manjših delavnic v močno gospodarsko organizacijo, ki sega s svojo dejavnostjo tja do Nazarjev, Mozirja, Gorenja in Soštana.

Kino v Braslovčah, šolsko splotje v Šmartnem ob Paki, številne manjše storitve ob robu velenjske komune, v zgornji Savinjski dolini so primeren dokaz o potrebi takšne storitvene dejavnosti, ki združuje pod enotno upravo, tehnično, komercialno manjše obrate kot popolnoma samostojne ekonomske enote: mizarstvo, tesarstvo in re-

mont združuje obrat splošnega stavbnega mizarstva, apnenico v Podvinu in obrat čevljarstva.

Karakteristika vseh teh obratov je v storitveni dejavnosti z značajem uslužnostne obrti in v sposobnosti proizvodnje po naročilu posameznih odjemalcev. K poslednjemu sodi tudi gradnja stanovanjskih zgradb do enonadstropnih. K tej dejavnosti prispeva svoj delež apnenica. Z uvedbo vertikalne peči se približuje zadovoljivi stopnji dnevne proizvodnje, hkrati pa že presoja o uvedbi postopka za pridobivanje hidriranega apna, iskanega gradbenega elementa. V gradnjah pa Šmartno ob Paki že tudi uporablja zidake iz elektrofiltrskega pepela, ki ugodno vplivajo

na zmanjševanje stroškov, so ekonomsko uporabnejši, saj gre delo z njimi hitreje od rok, odlikuje jih dobra akustična in toplotna izolacija.

Potemtakem srečamo v Šmartnem ob Paki vzoren primer združene obrti, ki v takšni obliki lahko dobro napreduje. Z združevanjem sredstev, ki jih center razdeljuje posameznim obratom kot investicije, hitreje modernizira proizvodnjo, veča kapacitete in razumljivo, povečuje letno realizacijo, ki je letos za 40 milijonov višja glede na ustvarljivi plan, kot je bila lani. Naposled je prav, da poudarimo nepogrešljivost takšnega centra, saj tamkajšnje prebivalstvo vsakodnevno potrebuje njegove storitve.

Počakajmo do konca

Sest mesecev so se mučili, znojili, vadili »cono in presing«. Ure in ure so prebili pod košem in se potem odpravili v Brazilijo. Na svetovno prvenstvo.

— Kako mečemo proč denar! Zapravljam devize, da lahko meče peščica ljudi žogo v koši! — so nogometišči zmajevali z glavo, medtem ko so se naši košarkarji zaklinjali, da se bodo plasirali med sedem najboljših moštev na svetu.

In, ko so nam iz Ria sporočili, da so v finalu pustili za seboj ZDA, Puerto Rico in Italijo, smo spet čuli:

— Ameriko so premagali...? Zelo zanimivo, naravnost razburljivo! In, prosimo vas, koliko je igralo »Harlemovcev«?

— »Harlemovci« so profesionalni cirkuški mojstri! To ni šport, to je cirkus!

— Ha, ne bo dolgo, pa se bodo Danau, Petričević, Korac, Djerđa in Djurić proglasili za Pelea! O, ti ljudska domišljija! — so zavpili nogometni modrijani in dodali, da zmaga nad Puerto

Ricom ničesar ne pomeni, kajti ti ljudje ne znajo kaj več, kot vzgajati ananas in banane!

— Ne pomnimo, da bi katera izmed naših športnih ekip požela tako briljantne uspehe — je napisal športni kritik.

— Tretji bomo — javljajo iz Ria. Italijanom smo vrnili milo za drago za ono iz Bologne, in če bo vse v redu, bo bronasta medalja naša! Danau je dal dvajset košev. Petričević pa ni imel sreče: niti enkrat ni zadel v koši!

— No, človek zraste dva metra visoko, pa ne more zadeti koša — kričijo moške krivih nog. — Za kaj vse trošimo devize! Sicer pa, poglejmo njihov poslednji triumf: izgubili so z Brazil-

ci! In kaj se Brazilija razume na košarko?

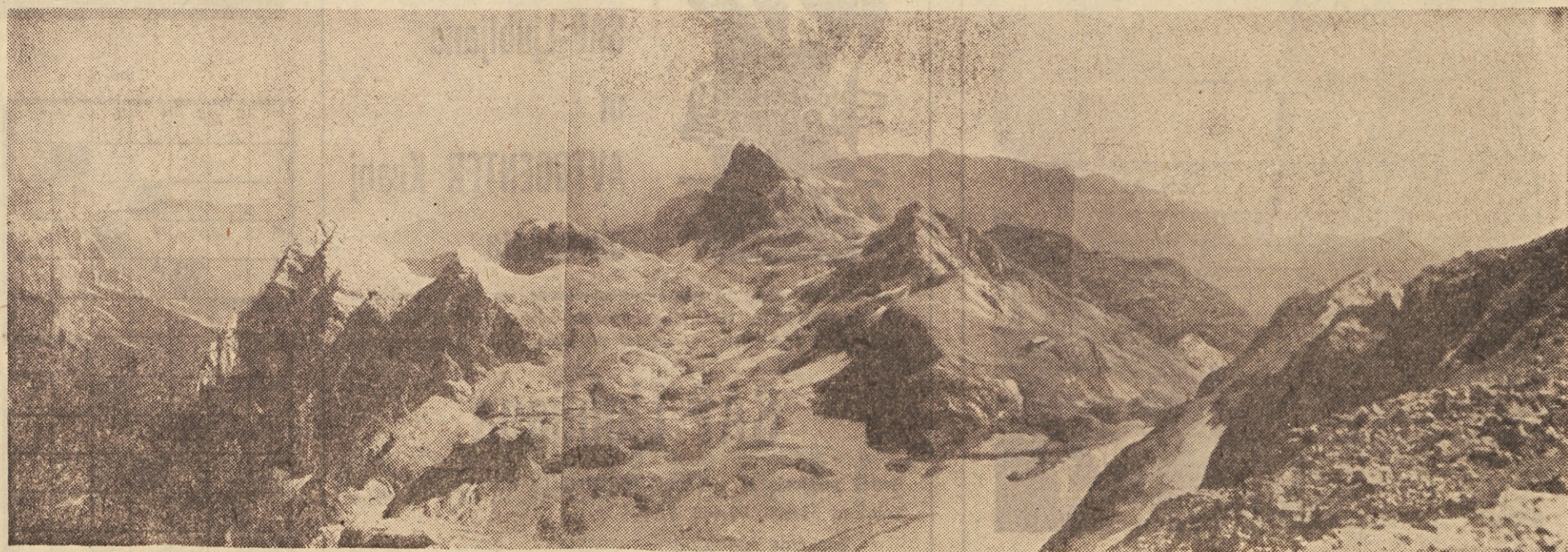
— Brazilija je svetovni prvak! — reče ogorčeno moja žena.

— V košarki? To ni nič! Brazilija je svetovni prvak v nogometu in to je tisto, kar zveni tako častitljivo!

— V petek igramo proti Francozom. Borili se bomo za tretje mesto — poroča Danau svojim prijateljem.

— »Galski petelini« so sicer pripravljani, toda skušali jih bomo ugnati kot Amerikance!

Da bi jih vsaj! Sicer pa, počakajmo, kaj bo.

Pogled z vrha Triglava na gornji del sistema triglavskih žičnic (Triglavski podi, Kredarica, Apnenica)

PRED IZGRADNJO NAJVEČJEGA TURISTIČNEGA OBJEKTA V ZGODOVINI NAŠEGA TURIZMA

TRIGLAVSKI ŠPORTNO-TURISTIČNI CENTER NOVA PERSPEKTIVA V REKREACIJI

Dve leti in pol je že tega, ko so dobesedno povedano neštete variante, načrti, pa pomisleki in dvomi o izgradnji športno turističnega centra neke v osrčju naših Alp tedne in mesece preplavljali strani naših časopisov. Podobne javne polemike o izgradnji športnih objektov, ki bi šla v tako širino kot ta, doslej ne pomnimo. Nekateri so takrat že hudomušno izjavljali, da skorajda ni več Slovence, ki še ni izrekel svojega mišljenja o našem bodočem visokogorskem športno turističnem centru, ki še ni dal predloga o tem, kako bi po njegovem kazalo zavzeti Velo polje in od tam dalje razpresti mrežo domov, bifejev, sedežnic, vlečnic...

In res. V številnih javnih razpravah so bila soočena različna stališča o sami lokaciji, pa tudi o umestnosti cestne oziroma žične povezave z dolino, pa o investicijah, ki bi morale pozneje seveda izkazati ustrezno rentabilnost.

Toda, še predno so bila rešena osnovna vprašanja okoli idejnega projekta, še predno smo zinili eno samo besedo o stvari, od katere zavisi pravzaprav vse, to je o potrebnih sredstvih, o milijonih in sto milijonih — se je glas ljudstva močno umiril in kmalu nato povsem utihnil. In v ospredje so pridrli novi načrti, nove zamisli, novi projekti, ki nimajo z Velim poljem ničesar skupnega — kot da vprašanje našega bodočega visokogorskega zimskošportnega centra ne bi bilo več aktualno, kot da bi bilo to vprašanje že davno, davno rešeno...

Triglavskie žičnice

Pa vendar niso bile povsem zaman javne razprave in predlogi. Ustanovljen je bil namreč Zavod za izgradnjo Velega polja, ki naj bi z raziskavami ugotovil, če so prirodni pogoji na območju Velega polja resnično tako ugodni, da upravičujejo ogromne denarne investicije za izgradnjo vseh potrebnih turističnih in prometnih objektov, s pomočjo katerih bi šele postalo Velo polje dostopno domačim in inozemskim turistom.

Danes je ideja povsem jasna. V ospredje je stopila zamisel o izgradnji triglavskih žičnic in tako izpodrinila, oziroma močno potisnila v ozadje Velo polje in varianto s-cesto. Nihalna gondola bo turista vzdignila od konca že obstoječe ceste v Krmi, ob navpični skalnatni gmoči na 2020 m visoko Apnenico in od tam dalje do Kredarice, oziroma Staničeve koče, to je v osrčju Triglavskega pogorja.

In, so potemtakem propadle vse variante z Velim poljem...? »Za sedaj so in tudi Zavod za izgradnjo Velega polja je že preimenovan v Zavod za izgradnjo športno turističnih centrov v Triglavskem pogorju«, nam

je povedal dr. Danilo Dougan, predsednik Turistične zveze Slovenije.

»Naš upravni odbor«, je nadaljeval tovariš Dougan, »je ob upoštevanju dejstva, da sta si oba projekta (Velo polje in triglavske žičnice) v določeni meri konkurenčna — ker predvidevata izgradnjo centrov na dveh območjih, ki se medsebojno skorajda dotikata — smatral za svojo dolžnost, da o projektih razpravlja in se odloči za tiste, ki je z vidika našega turističnega gospodarstva, pa tudi z vidika rekreacije naših delovnih ljudi privlačnejši, ekonomsko močnejši, rentabilnejši in hitreje izvedljivi. Upravni odbor je nadalje menil, da je izgradnja določenega območja v Triglavskem pogorju nujna, vendar pa bi morala biti zasnovana tako:

- da bo zagotovljeno čim hitreje vračanje vloženi sredstev,
- da bo možna etapna izgradnja centra, kar omogoča prilagoditev glede na trenutno razpoložljiva sredstva,
- da se omogoči prek smotrno izbranih investicij ustvarjanje domačega in inozemskega turističnega prometa skozi vse leto, kar bo v največji meri prispevalo k maksimalni rentabilnosti investicijskih naložb,
- in da se novozgrajeni turistični objekti naslonijo na že obstoječe gostinske zmogljivosti v najbližjih turističnih centrih, kot so Bled, Bohinj in Gornjesavska dolina.

Ker gornjim načelom vsekar bolj ustreza varianta triglavske žičnice — slednja namreč predvideva skoro izključno izgradnjo takih objektov, ki takoj po izgradnji neposredno ustvarjajo dohodek in s tem ob pravilni gospodarski politiki tudi zaželeno rentabilnost — se je odločil upravni odbor TZS za to drugo zamisel. Razen tega je v tej varianti dana izrazita možnost za etapno izgradnjo. Z izključno naslonitvijo na dostop prek žičnice, je nadalje omogočen turistični promet skozi vse leto in v znatno večji meri kot pri varianti Velo polje, ker je v naših razmerah kljub vsemu le treba računati s težavami pri koriščenju dovozne ceste v zimskih mesecih. Vrh tega je pri varianti triglavske žičnice v celoti izpolnjen kriterij naslonitve na že obstoječe gostinske zmogljivosti v dolini, dočim je varianta Velo polje usmerjena pretežno v stacionarni turizem, ker predvideva izgradnjo znatnih gostinskih zmogljivosti.

Oddih na višini 2500 metrov

Marsikdo se bo vprašal, ali imamo pri nas sploh dovolj zimskih športnikov in smučarjev, ki bi prišli smučat k nam od drugod, da bi bila taka gradnja upravičena?

Na to vprašanje odgovarja Franci Čop, pobudnik triglavskih žičnic, takole:

»Morda res ni kdove kako veliko število onih ljudi, ki se bodo popeljali v osrčje našega pogorja samo zaradi smučanja. Toda, zakaj bi se pozimi vzpenjali po jekelni žici na Triglav samo športniki? Čudovit vzpon z žičnico prek zasnežene in zaledenele stene v zaščiteni gondoli, sončenje v ležalniku na višini 2500 metrov, razgled na prostrana smučišča in zasnežene vrhove Julijcev — to so doživlja, ki bodo zvalila v osrčje Triglava na tisoče in tisoče taktih, ki nikoli niso gojili nikaškega zimskega športa. Menim, da ne pretiravam, če trdim, da je gibanje v zimski prirodi že postalo potreba današnjega človeka, ki pa iz leta v leto raste. In če tem težnjam zadostimo na način, ki po eni strani ustreza finančnim zmogljivostim naših ljudi, na drugi strani pa zago-

Apnenica, v ozadju Triglav

tavlja rentabilnost investiranih sredstev — potem je odveč vsak dvom o umestnosti načrtovanja in uresničevanja takih naprav.

Glede na nočitvene kapacitete, ki so trenutno v triglavskem pogorju razmeroma še zelo majhne in katerih povečanje bi zahtevalo ogromna sredstva — tovariš Čop meni, da pravzaprav ne bo mnogo taktih, ki bi želeli preživeti na višini 2500 metrov dva ali tri tedne svojega dopusta.

»Mnogo prijetneje bo stanovati neke ob Blejskem jezeru in povezovati kopanje in zabavno življenje s kratkimi izleti v osrčje Triglava. V marcu, aprilu in maju, ko je na Staničevi koči in Triglavskih podih najidealnejša smuka, je Bled prazen, hoteli samevajo, sprehajališča okoli jezera so tiha in mrtva. Ali ni pravzaprav čudno, da se nam že prej ni vsilila mi-

sel združiti ta dva elementa, ki se tako idealno dopolnjujeta? Na eni strani velikanska hotelska kapaciteta brez smučišč — često tudi brez snega — na drugi pa fantastične snežne poljane z metri snega, pa brez hotelov. Razdalja med obema ne bo več ovira petnajst minut po cesti in pet minut po žici. V dvajsetih minutah torej iz hotelske sobe s pogledom na jezero do zasnežene višine preko 2000 metrov!«

Pa sredstva?

Po obisku Zavoda za izgradnjo športno turističnih centrov v Triglavskem pogorju na Bledu se ukvarja z načrti, da bi ustanovili gostinci od Bleda do Planice nekakšno zbiranje, ki bi bilo poleg kreditor, oziroma nosilec vseh glavnih investicij. »Gostinci so zainteresirani za to akcijo, saj bi imeli potem zasedene svoje kapacitete ves februar, marec in april,« nam je pravil direktor zavoda tovariš Benedik, »vendar vseh investicij sami prav gotovo ne bodo zmogli.«

Za mnenje, kako si predstavlja kreditiranje triglavskih žičnic smo povprašali tudi Francija Čopa, direktorja Mariborske vzpenjače, ki ima v teh stvareh doslej prav gotovo največ izkušenj.

»Triglavskie žičnice ne bodo samo stvar Gorenjske, temveč celotne Slovenije,« nam je odgovoril tovariš Čop. »Naj povem tole: Za dograditev in vzdrževanje športno turističnih objektov na Pohorju smo ustanovili poseben tako imenovani Pohorski sklad. Sredstva sklada so: 1% bruto prometa pohorskih počitniških domov in vzpenjače, ena tretjina turistične takse vseh treh mariborskih mestnih občin, redna letna dotacija Mestnega sveta Maribor in vseh treh mariborskih mestnih občin, prispevki gospodarskih in drugih organizacij, občasni dohodki iz komunalnih prispevkov in še drugi nepredvideni dohodki. Sklad dobro funkcionira in prepričan sem, da bi se dalo napraviti nekaj podobnega — seveda v večjem obsegu — tudi za triglavskie žičnice.«

Torej, zedinili smo se za varianta in kmalu bo končana prva faza, kmalu bo pripravljena vsa ekonomska in projektantska dokumentacija. Istočasno z zaključitvijo prve faze izgradnje triglavskih žičnic se stopamo v naslednjo, to je v boj za zagotovitev potrebnih denarnih sredstev. In če nam bo uspelo rešiti še to vprašanje, potem se lahko nadejamo, da bo vsakomur, ne glede na starost in zdravje, ne glede na letni čas in vreme že v dobi dveh let omogočen pristop v osrčje Triglava.

In sedaj še nekaj o tem, o čemer se doslej še ni kaj dosti premišljevalo. V mislih imamo sredstva, kajti za realizacijo kakršnih koli načrtov je potreben denar. In ker v našem primeru ne gre le za nekaj milijončkov — predračuni operirajo namreč samo s 100 milijoni — morda ne bo napak, če že danes načnemo vprašanje, ki smo se ga doslej izogibali in nanj povsem pozabljali.

Varčevanje

na nepravem mestu lahko več škodi, kakor koristi

Pa vendar zaradi zanemarjanja razsvetljave neodgovorno upravljamo na tisoče delavcem vid, eno najdragocenejših dobrin.

ELKO svetilko za vsak namen in za vsak prostor

Koristite brezplačne usluge: nasvete, ponudbe in projekte naših strokovnjakov za razsvetljavo. Sporočite nam svoje želje in težave. Skupno bomo laže hitro rešili vsak problem razsvetljave.

ELEKTROKOVINA
MARIBOR

talīs

TOVARNA ALKOHOLNIH IZDELKOV IN SADNIH SOKOV
MARIBOR — PARTIZANSKA 39

priporoča svoje izdelke: žgane pijače, osvežujoče pivo, kis.

Posebno priporoča izdelke, nagrajene na VIII. mednarodnem vinskem sejmu v Ljubljani z zlato medaljo: vinjak, cassis liker, chocolate cocktail, jajčni liker in ribezovo vino.

SAP-Ljubljana
in
AVTOCENTER Kranj
obveščata

uporabnike uslug in poslovne sodelavce, da se je podjetje »AVTOCENTER« Kranj s 1. majem 1963 pripojilo podjetju »SAP-LJUBLJANA«, ki odslej poslujeta pod skupno firmo

SAP Ljubljana

Sedež podjetja je v Ljubljani, Središka ulica 4
Telefon: 37-800, 36-468, 37-224

Poslovne enote:

»GORENJKA« Kranj, Žanova ul. 3, telefon 20-081, z dejavnostjo: avtobusni promet, tovorni promet, servisne in remontne usluge in prodaja naftnih derivatov.

Ekonomске enote:

AVTOBUSNI PROMET LJUBLJANA, Središka 4, tel. 36-902
MEHANIČNO KAROSERIJSKI SERVIS, LJUBLJANA, Središka 4, tel. 37-900
ZASTAVA SERVIS LJUBLJANA, Savska c. 2, tel. 37-392
TOVORNI PROMET LJUBLJANA, Savska c. 2, tel. 36-748
JAVNE GARAJE LJUBLJANA, Smartinska c. 59, tel. 37-007
KAROSERIJA LJUBLJANA, Središka 4, tel. 36-710

Predstavnštva:

ZAGREB, Svearova 9 (za tovorni promet), tel. 32-723
IZOLA, Trg JLA 6, tel. 42-24
CELJE, Mariborska c. 32, tel. 21-44
MARIBOR, Plinarniška 13, tel. 20-63
ZA NADALJNE KORIŠČENJE NAŠIH KVALITETNIH DELAVNIŠKIH IN PREVOZNIŠKIH USLUG SE PRIPOROČA KOLEKTIV SAP-LJUBLJANA.

Prodajni servis

Ljubljana — Cigaletova ulica

ZADNJE MODNE NOVOSTI ZA SPOMLAD IN POLETJE
SI OGLEDJTE V MODNI HIŠI

ARGO Special

Koncentrat
GOVEJE JUHE
z mesnim rižem

PROIZVOD DELAMARIS IZOLA

ZARAZVEDRILLO

1	2	3	4	5	6
7					
8				9	10
11			12		13
14			15	16	
			17		
18	19				
20				21	22
23			24	25	
26	27		28		
		29	30		
31					

KRIZANKA

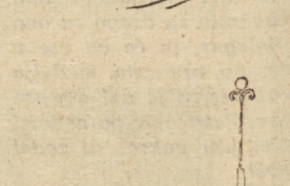
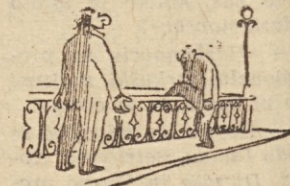
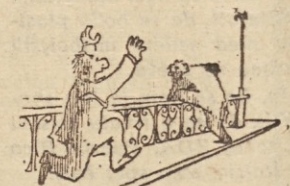
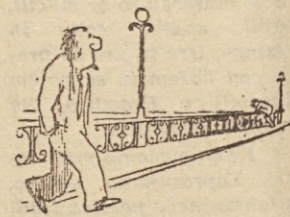
Vodoravno: 1. razčlenjevanje, 7. drag kamen, aluminijev silikat, 8. osebni zaimek, 9. kratica za akademski športni klub, 11. del drevesa, 13. osebni zaimek, 14. sosednji črki, 15. vrsta tkanine, 17. prvotni prebivalci Nove Zelandije, 18. vladarski naziv, 20. ostanek pri gorenju, 21. velika ruska reka, 23. znižana glasbena nota, 24. samotni voziček, 26. duša umrlega pri starih Slovanih, 28. Narodna republika Srbija, 29. ognjevit, 31. prenehanje zemeljskih želja (v budizmu).

Navpično: 1. koralni otoki, 2. precizna merska priprava, 3. egipčanski sveti bik, 4. italijanski spolnik, 5. ime filmske igralkice (Miranda), 6. krepostni, zdržni ljudje, 10. panj, 12. delavec v predlinici, 16. goveja maščoba, 17. spomladanski mesec, 18. žlahtni plin, 18. skupnost z določeni dednimi lastnostmi, 21. gorski masiv v BiH, 22. največja luka v Iraku, 25. vladajoči sloj stare indijske države, 27. otok blizu Zadra, 30. kratica za »svojeročno«.

REŠITEV

PREJŠNJE KRIZANKE

Vodoravno 1. rigoroz, 8. oborina, 9. bera, r, 10. ara, 11. sto, 13. ti, 14. slak, 15. viola, 16. krinka, 18. vonji, v, 20. alocia, 21. se, 22. da, 23. Lar, 24. edicije, 27. razumen.

BRZ BESED

Spored RTV Ljubljana za teden od 27. maja do 2. junija 1963

PONEDELJEK 27. maja

4.05 Pesmi angleške, francoske in nizozemske renesanse — 8.30 Glasba ob delu — 8.55 Za mlade radovedne — 9.25 Ponedeljkovo komorno dopoldne — 10.15 Trije prizori iz II. dejanja Bizetove »Carmen« — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — Ing. Tone Preseren: Nevaren škodljivec sadnega drevja — vrtni zavrtaki — 12.15 Pesmi dela in izgradnje — 12.30 Zvočna panorama — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Baletni intermezzo — 14.05 S solisti mariborske opere — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavni intermezzo — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Mozart in Tartini — 17.40 Dvajset minut ob glasbenem avtomatu — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Veseli zvoki izpod zelenega Pohorja — 18.30 Portret v miniaturi — Nino Robić — 18.45 Radijska univerza — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Igra Zlatko Baloković — 20.15 Radijska igra — 21.05 Serenada za godala v e-molu Edwarda Elgarja — 21.20 Naš nočni kalendar — 22.15 Od popevke do popevke — 23.05 Romantičnim pesalcem — 23.20 Skupni program JRT — studio Beograd — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Plesni cocktaili — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

TOREK 28. maja

4.00—8.00 Dobro jutro! (pisani glasbeni spored) — 8.05 Iz oper romantičnih mojstrov — 8.40 Kvarter Jožeta Privška — 8.55 Radijska šola za srednje stopnjo — 9.25 Torkovo dopoldne ob narodni pesmi — 10.15 Petar Konjović: Košana — simfonični triptihon — 10.40 Rapid Speech — 7. lekcija — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — Ing. Jože Furlan: Vpliv mehanizirane pospravljanja na agrotehniko pridelovanja vrtnin — 12.15 Zadovoljni Kranjci s pevci — 12.30 Od melodije do melodije — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Aleksander Borodin: III. dejanje opere »Knez Igor« — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Chabrierovi »Romantični valčki« — 15.15 Zabavni intermezzo — 15.30 V terek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Narodni pesmi — 18.45 S knjižnega irga — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Igra Zlatko Baloković — 20.15 Radijska igra — 21.05 Serenada za godala v e-molu Edwarda Elgarja — 21.20 Naš nočni kalendar — 22.15 Od popevke do popevke — 23.05 Romantičnim pesalcem — 23.20 Skupni program JRT — studio Ljubljana — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SREDA 29. maja

4.00—8.00 Dobro jutro! (pisani glasbeni spored) — 8.05 Jutranje glasbeno popotovanje — 8.35 Pisan svet pravljic in zgodb — 9.25 Popevke v sredo dopoldne — 10.15 Glasbeni utrinki Vasilija Mirka — 10.30 Poje Planinski oktet — 10.45 Človek in zdravje — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — Dr. Karel Salobir: Vigra močnih krmil v živalski proizvodnji — II. del — 12.15 Trio Rudija Barborčerja — 12.30 Tito Gobbi in Verdijevih operah — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Plošča v ploščo — 14.05 Radijska šola za srednje stopnjo — 14.35 Danilo Bučar: Belokranjske pisanice — 15.15 Zabavni intermezzo — 15.36 Tako igra violončelist Enrico Mainardi — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Narodni pesmi — 18.45 S knjižnega irga — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Spoznavajmo svet in domovino — 21.15 Godala v noči — 22.15 S popevkami po svetu — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

ČETRTEK 30. maja

4.00—8.00 Dobro jutro! (pisani glasbeni spored) — 8.05 Ljudske pesmi raznih narodov v koncertnih priredbah — 8.35 Malo instrumentov — veliko glasbe — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Cetrikov dopoldanski operni spored — 10.15 Pet minut za novo pesniško — 10.40 Tečaj ruskega jezika — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — Ing. Igor Maurer: Posvetilo Grosuplje gradi pištališče prašičev — 12.15 Slovenske narodne — 12.30 Vedri ritmi — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Max Bruch: Koncert za violino in orkester št. 2 v g-molu — 14.05 Pisanistka Gita Malij. Violinist: Zdravko Cobenzl — 14.20 Pet popevk za pet pevcev — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavni intermezzo — 15.30 Turistična oddaja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasba iz Talijanske hrama — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Grške narodne pesmi — 18.25 V ritmu twista in bosse nove — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Cetrikov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Poje Johnny Mathis — 21.00 Izročilo XX. stoletja — 21.40 Jurij Gregorč: Sutta za godalni orkester — 22.15 Po svetu — 22.45 Ob zvokih orkestra Gino Mescoli

PETER 31. maja

4.00—8.00 Dobro jutro! (pisani glasbeni spored) — 8.05 Carlo Zecchi igra izbor iz Schumannovega »Albuma za mladino« — 8.30 Naši amaterji pojo — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Petkovo koncertno dopoldne — 10.15 Igrajo majhni zabavni ansambli — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Kmetijski nasveti — Ing. Vinko Sadar: Premena gozda v njive — 12.15 Veseli plansarji so v gosteh — 12.30 Iz novih in starih posnetkov sopranistke Ileana Bratuzeve — 12.45 Trikrat pet — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Od tod in ondod — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Glasba K. Mozartovi komični operi »Gledališki ravnotežje« — 15.15 Napotki za turiste — 15.20 Zabavni intermezzo — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Chopin in Liszt — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 V pesmi in plesu po Jugoslaviji — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Laska glasba — 20.15 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.30 Stristö let klavirske glasbe — 21.00 Kitarist Al Caio-la — 21.15 Oddaja o morju in pomorsčakih — 22.15 Skupni program JRT — studio Ljubljana — 23.05 Med sodobnimi koncerti — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SOBOTA 1. junija

4.00—8.00 Dobro jutro! (pisani glasbeni spored) — 8.05 Postarček v mladinski glasbeni redakciji — 8.35 Spomini na partizanske dni — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Ansambel Jožeta Kampiča — 9.40 Zborovske skladbe Antona Foersterja — 10.15 Albert Roussel: Simfonija št. 3 v g-molu — 10.40 Senanite se s Parkerjevimi — 35. lekcija — 10.55 Vsak dan nova popevka — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Slovene drevja — 12.15 Slovene narodne v priredbi Karla Pahorja — 12.30 Čez jug Evrope — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za oddih in razvedrilo — 14.05 Concerto in sutta — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavni intermezzo — 15.40 Na domači grudi — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.50 Larry Adler in orglice — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Mascagnijev veliki uspeh »Cavalleria rusticana« — 18.45 Naši popotniki na tujem — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Po domače... — 20.20 Arsene Lupin — 21.00 Za konec tedna — ples! — 22.15 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Za ples in razvedrilo — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

NEDELJA 2. junija

6.00—8.00 Dobro jutro! — 8.00 Mladinska radijska igra — mladinski Popivci: Skrivnostni skrivnostne globeli — 8.40 Iz albuma skladb za otroke — Z opernega in koncertnega odra — 10.00 Se pomnite, tovarniški... 10.30 VIII. zabavna glasbena matineja (Prenos iz Filharmonične dvorane v Ljubljani) — 11.30 Nedeljska repertoar — 11.50 Nekaj glasbe za dober tek — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II — 15.00 Napoved časa, poročila in vremenika napoved — 15.15 Trikrat tedna: Gitta Jakopin: Krizatišče — 16.20 Oglica s popevkami in prijetnimi melodijami — 17.00 Poročila — 17.05 Hammond orgle — 17.15 Radijska igra — Jan Otčenšek: Romeo, Julija in tema — 18.22 Z lokom po strunah — 18.30 Sportna nedelja — 20.00 Nedeljska panorama zabavnih melodij — 21.00 Naši skladatelji v spomin sodobnikov — Slavko Osterc — 22.15 Skupni program JRT — Studio Ljubljana — 23.05 Zaplesimo v novi teden.